

วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
Journal of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University
ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2553)
ISSN 1686-5596

บรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิ

รองศาสตราจารย์ ดร. ปิ่นรัชฎ์ กาญจนษ์ฐิติ
รองศาสตราจารย์ พลอยศรี โปราณานนท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รุ่งรัศมี บุญดาว
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กิติพร ไช้ประการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจัน มณีนิล
ดร. ม.ร.ว. ภูมินทร์ วรวรรณ
ดร. อนุชา เล็กสกุลติลก

บรรณาธิการ

อาจารย์ ดร.พิสิทธิ์ กอบบุญญ (lovetatam@hotmail.com)

กองบรรณาธิการ

อาจารย์จักรเศ อธิรัตน์
อาจารย์ดวงดาว พันธน์กุล
อาจารย์นริศรา แสงเทียน
อาจารย์นิโลบล นาคพลังกุล
อาจารย์ศุภฤกษ์ ชัยรัตน์

วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เป็นวารสารวิชาการราย 6 เดือน มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เป็นเวทีสำหรับนำเสนอผลงาน แลกเปลี่ยนความรู้โดยเครือข่ายวิชาการทั้งภายในและภายนอก กองบรรณาธิการยินดีรับพิจารณาบทความจากนักวิชาการทุกท่าน บทความทุกเรื่องจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ บทความที่ดีพิมพ์ในวารสารนี้เป็นความเห็นของผู้เขียน มิใช่ทัศนะของบรรณาธิการและคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

จัดพิมพ์โดย

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ตำบลเมืองศรีไค อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี 34190
โทรสาร. 045-288870 โทรศัพท์. 045-353700 www.la.ubu.ac.th

ผู้จัดการวารสาร

นางสาวกชพรรณ บุญฉวย

แบบปก

นายฤทธิเดช วงษ์ปัญญา

ภาพปก

คุณธานีนทร์ วงษ์อาษา

พิมพ์ที่

แม็กซ์พรินติ้ง (MaxxPRINTING™)

☎ 089 63564 13, 053 221097 ✉ : info@maxx.me

สารบัญ

บทบรรณาธิการ

ศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ไทอาหม
ในรัฐอัสสัม ประเทศอินเดีย 5
บุญยสฤกษ์ อเนกสุข

**The Architectural Relations between Thai and Lao Temple:
the Case Study of the Emerald Buddha Temple in Bangkok,
Thailand and Sisaket Temple in Vientiane, Lao PDR..... 43**
Suwaphat Sregongsang

**Srivijaya Influence and Hidden Heritage around Ban Don Bay:
Cultural Landscape Associated with Cultural Tourism..... 69**
Sippanan Nuanla-ong

Conservation of Kudijeen Community for Cultural Tourism 105
Nana Srithammasak

**พฤติกรรมการตัดสินใจของผู้บริโภคในการซื้อข้าวสารบรรจุถุง
เพื่อการวางแผนด้านการตลาด จังหวัดอุบลราชธานี..... 127**
ชวพจน์ ศุภสาร

**การส่งเสริมการทำงานที่มหาวิทยาลัยในการคุ้มครองเด็ก
ที่ถูกทารุณกรรม จังหวัดนนทบุรี.....151**
รจเรช โกมุท

Article Review

ชีวิตในสังคมหลังจารีตประเพณี

Living in a Post-Traditional Society By Anthony Giddens 169
ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ และ เขาวลักษณ์ อภิชาติวัลลภ

บทบรรณาธิการ

วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2553) นำเสนอบทความวิชาการทั้งบทความในด้านการท่องเที่ยว ภูมิสถาปัตยกรรม และบทความด้านสังคมศาสตร์ ซึ่งเป็นบทความภาษาไทย และภาษาอังกฤษ บทความทั้งหมดนี้สืบประเด็นปัญหาที่น่าสนใจและมีประโยชน์อย่างยิ่งทางวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ นับเป็นการขยายอาณาแห่งความรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

วารสารศิลปศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการสนับสนุนจาก นักวิชาการและผู้สนใจทั่วไป ในการติดตามวารสารซึ่งได้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง และมุ่งหวังให้วารสารเป็นเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดต่อกันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด วารสารยินดีอย่างยิ่งที่จะรับพิจารณาบทความวิชาการ บทความ วิจัย หรือผลงานอื่น ๆ จากนักวิชาการทั่วประเทศ เพื่อตีพิมพ์ในวารสาร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านผู้อ่านจะได้รับความรู้และสารประโยชน์จากวารสารศิลปศาสตร์ฉบับนี้

อนึ่ง วารสารขอกราบขอบพระคุณคุณคุณธานินทร์ วงษ์อำษา ที่เอื้อเฟื้อภาพปกที่สวยงามและเข้ากับสาระของวารสารศิลปศาสตร์ฉบับนี้อย่างยิ่ง

บรรณาธิการ

ศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยว
เชิงชาติพันธุ์ไทอาหมในรัฐอัสสัม
ประเทศอินเดียน

บุญสถิตย์ อเนกสุข¹

---

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย
อุบลราชธานี

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ไทอาหม ในรัฐอัสสัม ประเทศสาธารณรัฐอินเดีย 2) พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ที่เหมาะสมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหม ในรัฐอัสสัม ประเทศสาธารณรัฐอินเดีย และ 3) เสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสาธารณรัฐอินเดีย และราชอาณาจักรไทยผ่านการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ไทอาหม ศึกษาด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านแนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพทางการท่องเที่ยวและขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว วิเคราะห์ด้วยเครื่องมือวิเคราะห์สถานการณ์

ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหมมีศักยภาพสูงในด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวโดยเฉพาะประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม และประชาชน ขณะที่ศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและศักยภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวยังต้องได้รับการปรับปรุง ทั้งนี้รูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ไทอาหมก็คือรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยนี้จะนำไปสู่แนวทางการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและอินเดียด้วยการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมไทอาหม

คำสำคัญ การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ กลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหม
ศักยภาพการท่องเที่ยว ขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว

Abstract

The objectives of this research are as follows: 1) Investigate the potential of ethnic tourism of the Tai–Ahom in Assam state, the Republic of India. 2) Develop a mode of ethnic tourism suitable for the Tai–Ahom ethnic group in Assam state, the Republic of India. 3) Offer politic recommendations for the development of international relation between the Republic of India and the Kingdom of Thailand through building a network for Tai–Ahom ethnic tourism. The study was conducted with qualitative research methodology through concepts about tourism potential and tourism carrying capacity. Analysis was done by tools for situation analysis.

The results yield that the Tai–Ahom ethnic group has high potential in tourist attractions, especially in terms of history, natural resources, society and culture, as well as population, whereas the potential in access to tourism locations and facility needs improvement. In addition, the mode of tourism suitable for the management of Tai–Ahom ethnic tourism is community–based tourism.

The benefits from this research will lead to a guideline for the promotion of relation between Thailand and India through the promotion of the kind of tourism that leads to learning Tai–Ahom culture.

Keywords Ethnic Tourism, Tai Ahom Ethnic Group, Tourism Potential, and Tourist Carrying Capacity

บทนำ

เมื่อพิจารณาจากความใกล้ชิดระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ไทยแล้ว พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหม (Tai-Ahoms) ในประเทศอินเดีย มีความใกล้ชิดกับประเทศไทยอย่างยิ่ง และยังเป็น “กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่มีอิทธิพลทางการเมืองมากที่สุดของรัฐอัสสัมในประเทศอินเดีย” (Gohain and Konwar, 2008) เนื่องด้วยประวัติศาสตร์ไทอาหมเองได้กล่าวถึงพัฒนาการของตนเองผ่านอาณาจักรน่านเจ้า (Nan-Chao Empire) กระทั่งอพยพโยกย้ายมาสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Gogoi, 2004) แม้กลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหมในปัจจุบันจะนับถือศาสนาฮินดู แต่ปรากฏร่องรอยทางวัฒนธรรมบางประการ อาทิ ประเพณีบิฮู (Bihu Festival) ซึ่งจัดขึ้นในช่วงเดือนเมษายนโดยชาวไทอาหมเชื่อว่าเป็นเทศกาลปีใหม่ อันมีความคล้ายคลึงกับประเพณีสงกรานต์ อย่างไรก็ดี คำอธิบายความเชื่อและพิธีกรรมบางอย่างคล้ายกันกับคนไทยในประเทศไทยยังคงจำกัดเพียง การสื่อความหมายทางวัฒนธรรม (Cultural Interpretation) จากการนำเสนอของชนชั้นนำ (Elite Person) ของชาวไทอาหมเท่านั้น

สำหรับประเทศไทยการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหม ในรัฐอัสสัม ซึ่งเป็นรัฐทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของสาธารณรัฐอินเดียมีมาร่วมเจ็ดทศวรรษ ในประเด็นต่างๆ มีการศึกษา ทั้งด้านประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา ภาษาศาสตร์ สังคมวิทยา หรือแม้กระทั่งวัฒนธรรมศึกษา (Mohan Gogoi, 2008) อาทิ สังข์ พันธโนทัย (พ.ศ. 2497) คุณบรรจบ พันธุเมธา (พ.ศ. 2498) ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (พ.ศ. 2532) เรณู วิชาติศิลป์ (พ.ศ. 2539) และสุดแดน วิสุทธิลักษณ์ (พ.ศ. 2550) เป็นต้น แต่พบว่ามีข้อมูลน้อยมากที่เป็นการศึกษาข้อมูลของกลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหม ในประเด็นทรัพยากรเพื่อพัฒนาสู่การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว กลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหมมีศักยภาพและโอกาสที่จะพัฒนาสู่การเป็นการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) ทั้งด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Amenity) สิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว (Attraction) และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) การท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้และทำความเข้าใจระหว่างสังคมและวัฒนธรรม เป็นทางเลือกที่ไม่เพียงแต่จะสร้างโอกาสให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศอินเดียเพื่อลดความยากจนเท่านั้น แต่จะมุ่งสร้างการเรียนรู้

พหุวัฒนธรรมระหว่างอินเดียและสังคมไทยยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันความสนใจของผู้อยู่นอกกลุ่มชาติพันธุ์ไท โดยเฉพาะกลุ่มรัฐบาลอินเดีย มีการระบุนำการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์เป็นเรื่องใหม่ในประเทศอินเดียที่เพิ่งเริ่มต้นในนามการท่องเที่ยวชนบท (Rural Tourism) ที่ยังอยู่ในกระบวนทัศน์ของการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) ดังนั้นการแสดงความสนใจต่อแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์จึงถูกตีความในเรื่องของการนำเสนอกิจกรรมทางประเพณีของไทยาหมที่ยังคงมีอยู่เพื่อให้นักท่องเที่ยวมาชมเท่านั้น ดังเช่นเทศกาลบิฮูข้างต้น ขณะที่การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์เป็นการให้ความสำคัญเชิงคุณค่าจากการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวหลังสมัยใหม่ (Post-modern Tourism) ซึ่งนักท่องเที่ยวจะให้ความสำคัญกับการเรียนรู้วัฒนธรรม การซึมซับความแตกต่างและความคล้ายคลึงของชาติพันธุ์ ฯลฯ *ยังไม่ได้ได้รับความสนใจมากนัก*

โดยนัยนี้ บทความนี้จึงมุ่งศึกษาศักยภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยาหมเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ อันจะเป็นแนวทางสู่การยกระดับเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ไทยศึกษาระหว่างไทย-อินเดียต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การศึกษาดังนี้

- 1 เพื่อศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ไทยาหมในรัฐอัสสัม ประเทศสาธารณรัฐอินเดีย
- 2 เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ที่เหมาะสมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยาหม ในรัฐอัสสัม ประเทศสาธารณรัฐอินเดีย
- 3 เพื่อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สาธารณรัฐอินเดีย และราชอาณาจักรไทยผ่านการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ไทยาหม

แนวคิดในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2549) ที่ประกอบไปด้วยสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว (Attraction) ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) และ

สิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว (Amenity) โดยไม่ละเอียดเกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity) อีกด้วย

ข้อมูลที่ได้ ได้นำมาวิเคราะห์โดยใช้เครื่องมือการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT analysis) เพื่อเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ที่เหมาะสมต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหม อันเป็นความคาดหวังว่าจะเป็นแนวทางหนึ่งของการกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและอินเดียที่ติดต่อไปในอนาคต

วิธีการศึกษา

ในการศึกษาค้างนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) โดยมีเครื่องมือในการวิจัย 3 ชนิดด้วยกันดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary Review) โดยเป็นเอกสารชั้นรอง (Secondary Document) ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมของชาวไทอาหม รวมถึงเอกสารการท่องเที่ยวของรัฐอัสสัมที่กล่าวถึงการท่องเที่ยวในกลุ่มของชาวไทอาหม

2. การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) ในกิจกรรมการดำเนินชีวิตและความรู้สึกนึกคิดของคนในท้องถิ่น ทั้งที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหมและนอกกลุ่ม ตลอดจนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นในรัฐอัสสัม

3. การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal Interview) และแบบไม่เป็นทางการ (Non-Formal Interview) ส่วนใหญ่แล้วเป็นการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการเนื่องจากถูกกำหนดบุคคลที่ต้องสัมภาษณ์จากหน่วยงานราชการที่ดูแล ขณะที่การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการใช้สำหรับคนท้องถิ่น โดยใช้ภาษาอังกฤษและล่ามเป็นสื่อกลาง

ขอบเขตในการศึกษา

ในการศึกษาค้างนี้ มีขอบเขตในการศึกษาประกอบด้วย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ งานวิจัยนี้เลือกพื้นที่ในการศึกษาภาคสนาม ได้แก่ เมืองกูฮาตี (Guwahati) หมู่บ้านสิฟสาคร (Sivsagar) หมู่บ้านปัตสาฎ (Patsaku) และหมู่บ้านนารูป (Namrup) ในเมืองดิบรูการ์ห์ (Dibrugarh) รัฐอัสสัม

2. ขอบเขตด้านประชากร เนื่องจากวิธีการศึกษาในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้นประชากรในการสังเกตและสัมภาษณ์จึงได้แก่บุคลากรของรัฐเช่น ข้าราชการระดับสูง ผู้เชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ในหน่วยงานรัฐ รวมถึงผู้บริหารในหน่วยงานการท่องเที่ยวทั้งระดับรัฐ (State Government) และรัฐบาลกลาง (Central Government) เจ้าของธุรกิจเอกชนในรัฐอีสานใต้แก่บริษัทนำเที่ยว ธุรกิจที่พัก ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจคมนาคมขนส่ง และธุรกิจของที่ระลึก นักวิชาการทั้งในประเทศไทยและประเทศอินเดีย คนในท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ในองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ซึ่งดำเนินการโดยชาวไทยอาหม

ผลการศึกษา

ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ไทยอาหม

ในรัฐอีสานใต้ พบว่าศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ไทยอาหม ประกอบด้วย

1. ศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว (Tourism Attraction)

สิ่งที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวอยากเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวและสร้างความประทับใจต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอาหม (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2549:10) ได้แก่

1.1 ด้านประวัติศาสตร์

ศักยภาพสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยอาหมมีเป็นจำนวนมากทั้งประวัติศาสตร์ในฐานะตำนานบอกเล่าเกี่ยวกับพระเจ้าเสือก่าฟ้า (King Sukapha, 1228–1268 A.D.) กษัตริย์ชาวไทยอาหมอพยพผู้คนข้ามเทือกเขาปาดไก่อ่ (Patkai) มาตั้งถิ่นฐานที่ลุ่มแม่น้ำพรหมบุตรช่วงก่อนปี พ.ศ. 1763 (Gait,2004: 72) พร้อมทั้งมีกษัตริย์สืบราชวงศ์นับตั้งแต่พระเจ้าเสือก่าฟ้าจนกระทั่งเสียเอกราชแก่อังกฤษในปี พ.ศ. 2369 ซึ่งตำนานดังกล่าวปรากฏทั้งที่เป็นมุขปาฐะ (Oral Tradition) และพงศาวดาร (Chronicle) มีเป็นจำนวนมากโดยเน้นนี้ในด้านศักยภาพของสิ่งดึงดูดใจในฐานะการเล่าเรื่อง (Story Telling) ให้นักท่องเที่ยวจึงมีความสมบูรณ์

ขณะเดียวกัน ไม่เพียงแต่ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอาหมเท่านั้น การสืบทอดราชวงศ์ของชาวไทยอาหมยังก่อให้เกิดการปลูกสร้างโบราณสถานที่สำคัญซึ่งส่วนใหญ่เกี่ยวเนื่องกับราชสำนักไทยอาหม เช่น พระราชวังแจ้งทุ่ง

(Karen Ghar) สุสานราชวงศ์มอยด้าหรือเจ้ารายดอย (Moidam or Charaideo) พระราชวังเจ้ม่วน (Talatal Ghar) เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันโบราณสถานดังกล่าว เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่คนในท้องถิ่นรู้จักกันดีอยู่แล้ว

1.2 ด้านธรรมชาติ

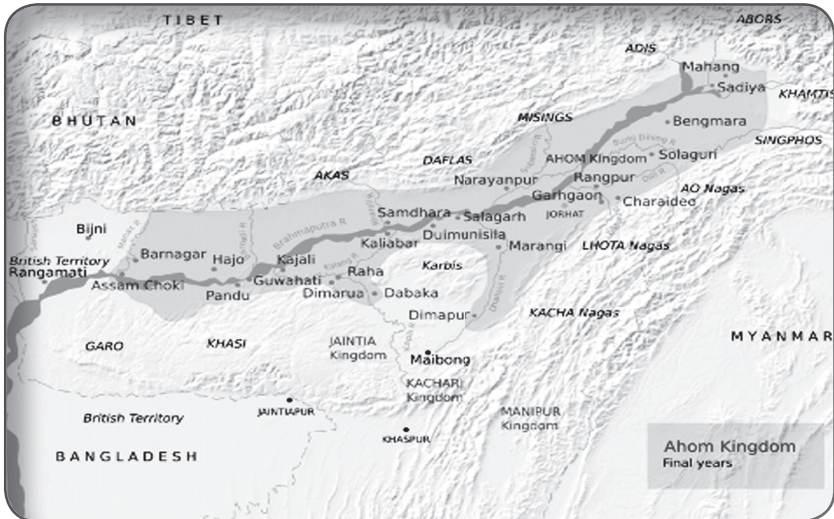
บริเวณพื้นที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหมนั้น มีทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมาก เนื่องด้วยการติดระหว่างพรมแดนของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนและสหภาพเมียนมาร์ ซึ่งไม่เพียงแต่จะทำให้มีภูมิอากาศอยู่ในระหว่าง 21–30 องศาเซลเซียส เท่านั้น หากแต่ทรัพยากรป่าไม้รวมถึงการทำไร่ชา ซึ่งส่วนใหญ่แล้วไร่ชาที่รัฐอัสสัม มีชื่อเสียงมากที่สุดแห่งหนึ่งในโลกและส่วนใหญ่แล้วชาวไทอาหมยังเป็นเจ้าของอีกด้วย

1.3 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

กลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหมมีความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมค่อนข้างชัดเจนกว่าชาวอินเดียกลุ่มอื่นๆ แม้ว่าในด้านภาษาและการนับถือศาสนา ชาวไทอาหมไม่สามารถพูดภาษาตระกูลไทและนับถือพุทธเหมือนกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มอื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ไทผาเก (Phake) ไทคำตี้ (Khamti) หรือไทคำยาง (Khamyang) เป็นต้น แต่ลักษณะทางสังคมเช่น ระบบเครือญาติ การนับถือหมอโหลง (หมอหลวง) ประจำหมู่บ้าน การนับถือผู้อาวุโส ตลอดจนการต้อนรับคนแปลกหน้าฉันมิตร สะท้อนอุปนิสัยของคนไทได้อย่างชัดเจนที่สุด

ภาพประกอบ 1: พระเจ้าเสือดำฟ้า
(ที่มา: Tai Ahom International, 2010: website)

ภาพประกอบ 2: แผนที่อาณาจักรไทอาหม
(ที่มา: Wikipedia, 2010: website)

ภาพประกอบ 3: พระราชวังเจ้หุง (Karen Ghar)
(ที่มา: ถ่ายโดยผู้ศึกษา)

ภาพประกอบ 4: สุสานราชวงศ์มอยด้าหรือเจ้ารายดอย (Moidam or Charaideo) (ที่มา: ถ่ายโดยผู้ศึกษา)

ภาพประกอบ 5: พระราชวังเจ้ม่วน (Talatal Ghar)
(ที่มา: ถ่ายโดยผู้ศึกษา)

จากข้อมูลภาคสนามพบว่าไม่ว่าผู้ศึกษาเดินทางไปยังเรือนชาวไทอาหมหลังใด จะมีชาวไทอาหมอื่นๆ เดินทางมาต้อนรับจนเต็มเรือนเจ้าของบ้านพร้อมทั้งเชิญชวนให้ผู้ศึกษาไปเยือนเรือนของตนเองและยกสำรับอาหารมาเลี้ยงทุกหลัง

ขณะเดียวกัน วัฒนธรรมบางประการของชาวไทอาหมในการต้อนรับคนแปลกหน้า ยังสามารถพัฒนาสู่กิจกรรมการต้อนรับนักท่องเที่ยวได้อีกด้วย เช่น พิธีกรรมการต้อนรับคนแปลกหน้าด้วยการนำลูกสาวหรือเหล่าหมักจากข้าวเหนียว มาต้อนรับพร้อมมีการเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นภาษาไทอาหมมาคุ้มครองคนแปลกหน้า ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวมีธรรมเนียมปฏิบัติทั้งการต้อนรับจากเจ้าของบ้านตลอดจนการต้อนรับของชุมชนที่เรียกว่า Phra Tra Along

นอกจากนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหมยังมีประเพณีที่โดดเด่นและกลายเป็นประเพณีประจำรัฐอัสสัมอันสะท้อนให้เห็นศักยภาพทางวัฒนธรรมชาวไทอาหมต่อการท่องเที่ยวอย่างยิ่ง ได้แก่ประเพณีบิฮู (Bihu) ซึ่งก็คือประเพณีสงกรานต์แบบอินดูซึ่งจัดในวันที่ 15 เมษายนของทุกปี ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าในช่วงเวลา

เดียวกันนั้นกลุ่มชาติพันธุ์ไทอื่นๆ ที่นับถือศาสนาพุทธก็มีประเพณีคล้ายกัน เรียกว่า “สังแกน (Sangkan)” หรือสงกรานต์ในประเทศไทยนั่นเอง ทั้งนี้ ประเพณีบิฐจะมีการแสดงระบำบิฐด้วยการแต่งกายแบบไทอาหม พร้อมทั้งมีการแสดงดนตรีไทอาหมประกอบด้วย

วัฒนธรรมด้านอาหารก็นับเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สะท้อนศักยภาพทางการท่องเที่ยวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหม ทั้งเครื่องดื่มได้แก่ “ลูกลาว” หรือเหล้าที่หมักจากข้าวเหนียว ตลอดจนขนมที่ทำจากข้าวราดโยเกิร์ตและน้ำตาลอ้อย และกับข้าวซึ่งส่วนใหญ่เป็นเนื้อหมูสามชั้น ผักกูด มะเข็ยาว ไก่ และปลาเป็นส่วนประกอบหลักพร้อมกับการรับประทานอาหารบนถาดด้วยมือ สิ่งเหล่านี้เป็นความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมอินเดียและไทอิกประการหนึ่งด้วย

ภาพประกอบ 6: แม่น้ำ Dillhi ซึ่งบรรจบกับแม่น้ำพรหมบุตร
(ที่มา: ถ่ายโดยผู้ศึกษา)

ภาพประกอบ 7: ไร้อาใกล้แม่น้ำ Dillhi

ภาพประกอบ 8: เจ้าของเรือนต้อนรับขึ้นเรือน
(โปรดสังเกตการแต่งกาย) (ที่มา: ถ่ายโดยผู้ศึกษา)

ภาพประกอบ 9: พิธี Phra Tra Along
(ที่มา: ถ่ายโดยผู้ศึกษา)

ภาพประกอบ 10: ระบำปี่ฮูในชุมชน
(ที่มา: ถ่ายโดยผู้ศึกษา)

ภาพประกอบ 11: ชาวจากหนังสือพิมพ์ของรัฐอัสสัมกล่าวถึงประเพณีปอยสังแกในชุมชนไท (ที่มา: The Assam Tribune, 2010: 7)

ภาพประกอบ 12: ขนมจากข้าว รัตโยเกิร์ตและน้ำตาลอ้อย วางบนกาบหมาก (ที่มา: ถ่ายโดยผู้ศึกษา)

ภาพประกอบ 13: สำหรับอาหารไทอาหม
(ที่มา: ถ่ายโดยผู้ศึกษา)

1.4 ด้านประชาชน

ประชาชนชาวไทยอาหม มีความสนใจและตื่นตัวอย่างยิ่งต่อการจัดการท่องเที่ยวในรัฐอัลลัม โดยเฉพาะในพื้นที่ซึ่งผู้ศึกษาลงภาคสนาม พบว่าได้รับเชิญจากชาวไทยอาหมให้บรรยายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐบาลอินเดียสองแห่ง และรับเชิญไปสัมภาษณ์ลงหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นอีก 1 ฉบับเกี่ยวกับแนวคิดการจัดการท่องเที่ยว เนื่องจากคนในท้องถิ่นระบุว่ารัฐบาลอินเดียและรัฐบาลท้องถิ่นส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ของชาวไทยอาหมน้อยมาก และชาวไทยอาหมยังขาดองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวอย่างยิ่ง

ภาพประกอบ 14: การบรรยายใหม่มหาวิทยาลัย Dibrugarh
(ที่มา: ถ่ายโดยผู้ศึกษา)

ภาพประกอบ 15: การบรรยายในวิทยาลัย Namrup
(ที่มา: ถ่ายโดยผู้ศึกษา)

2. ศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Accessibility)

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2549:11) ได้ระบุถึงศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Accessibility) ไว้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยมีเส้นทางหรือเครือข่ายการคมนาคมที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและปลอดภัย ทั้งนี้ในพื้นที่วิจัยพบศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวพบว่ายังไม่มีความสะดวกเท่าใดนักทั้งทางรถไฟ ทางถนน และทางเครื่องบินในลักษณะของการเชื่อมต่อเส้นทาง เช่น การเดินทางโดยรถไฟหรือทางเครื่องบิน ซึ่งสอดคล้องกับ V.S. Kumaran (2010: สัมภาษณ์) เจ้าหน้าที่ด้านข้อมูลข่าวสารสำหรับนักท่องเที่ยว (Tourist Information Officer) ของการท่องเที่ยวแห่งอินเดีย (India Tourism) ในการแสดงความเห็นต่อประเด็นดังกล่าวว่า

“...นักท่องเที่ยวเองต้องเดินทางผ่านรัฐใหญ่ๆ เช่น เดลี กอลกัตตา ก่อน ไม่มีเส้นทางคมนาคมทางตรงที่สะดวกมาถึงได้เลย ทำให้นักท่องเที่ยวต้องเสียค่าใช้จ่ายและเสียเวลาในการเดินทางมาก ยกตัวอย่างในปี ค.ศ. 2003 เคยมีสายการบินบางกอกแอร์เวย์ส์เปิดเส้นทางตรงระหว่างกรุงเทพ-กูฮาตี (Guwahati) แต่ก็ต้องปิดตัวลงเนื่องจากมีนักท่องเที่ยวจำนวนน้อย...”
(Kumaran, 2010: สัมภาษณ์)

จากข้อมูลของ Kumaran ทำให้ทราบว่าเป็นปัญหาที่สำคัญด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของรัฐอัสสัมได้แก่การคมนาคมมายังรัฐอัสสัมที่ต้องเดินทางจากแคว้นที่รัฐหรือเมืองใหญ่ทางตอนใต้ก่อนจึงสามารถเดินทางต่อมายังรัฐอัสสัมได้ ทำให้ไม่มีความสะดวกและเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางสูง และเมื่อมีการลงทุนด้านการคมนาคมก็ไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวจำนวนน้อย

3. ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Tourism Amenity)

ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Tourism Amenity) เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้บริการนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่น้อยอย่างประทับใจเพื่อให้นักท่องเที่ยวอยากจะทำท่องเที่ยวในวันขึ้นหรือกลับมาเที่ยวซ้ำในโอกาสหน้า (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2549:11) ทั้งนี้จากการศึกษาข้อมูลพบสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวกลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหม ดังนี้

3.1 บริษัทนำเที่ยว (Tour Agency)

ในรัฐอัสสัม บริษัทนำเที่ยวยังมีค่อนข้างจำกัด ข้อมูลของการท่องเที่ยวแห่งอินเดีย (India Tourism) พบว่าในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2010 มีบริษัทนำเที่ยวที่ถูกขึ้นทะเบียนเพียง 19 แห่ง และมีจำนวนถึง 17 แห่งจัดนำเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย (Ecotourism and Adventure Tourism) (India Tourism, 2010: website) ขณะเดียวกันพบว่าบริษัทนำเที่ยวบางแห่งส่วนใหญ่ประกาศโฆษณาตามหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นได้มีภารกิจหลักในการนำเที่ยวแต่ส่วนใหญ่เป็นการบริการรับจองบัตรโดยสาร

อย่างไรก็ดีในปัจจุบัน บริษัทนำเที่ยวที่จัดนำเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยให้ความสนใจกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์มากขึ้น แต่มิได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหมเนื่องจากส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมเสริมจากการพานักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมอุทยานแห่งชาติคาสริงกา (Kaziranga) โดยให้นักท่องเที่ยวชมการแสดง รับประทานอาหารและพักในบ้านพักของชนเผ่าที่อาศัยในเขตอุทยานมากกว่า (Bezbor, 2010: สัมภาษณ์)

Raktim Bezbor (2010) เจ้าของบริษัท Grand Eastern Holidays แสดงความเห็นเกี่ยวกับการจัดนำเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ไทอาหมไว้ว่า “...สิ่งที่ต้องพัฒนาในมุมมองของธุรกิจท่องเที่ยวคือเรื่องของการสื่อสารภาษาต่างประเทศกับนักท่องเที่ยว เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มักไม่สามารถพูดภาษาต่างประเทศได้นอกจากนี้ยังควรพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่ง รูปแบบการบริการให้นักท่องเที่ยวประทับใจ (Hospitality) และควรส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยวมากกว่านี้...”

ภาพประกอบ 16: ป้ายโฆษณาบริษัทนำเที่ยวแห่งหนึ่งบริเวณเมือง Moran (ที่มา: ถ่ายโดยผู้ศึกษา)

3.2 ของที่ระลึก (Souvenir)

ของที่ระลึกของกลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหมที่มีชื่อเสียงมากที่สุดได้แก่ผ้าไหมที่เรียกว่าไหมมูกา (Mukta Silk) ซึ่งมีความแตกต่างนับตั้งแต่หนอนไหม ต้นหม่อน กรรมวิธีการเลี้ยงและการทอผ้า เนื้อผ้า ตลอดจนลวดลายของผ้าที่แตกต่างจากผ้าไหมของประเทศอื่น อย่างไรก็ตามประเด็นปัญหาที่สำคัญของการผลิตผ้าไหมมูกาเป็นสินค้าส่งออกก็คือรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ยังคงอยู่ในแนวอนุรักษ์ เช่น สำหรับ เสื้อ และผ้าถุงตามแบบอดีต มีน้อยชิ้นที่นำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์รูปทรงสมัยใหม่ เช่น แฟ้มเอกสาร

อย่างไรก็ดี ผลิตภัณฑ์บางชิ้น ซึ่งชาวไทอาหมใช้เป็นเครื่องอุปโภคประจำวัน ก็อาจจะสามารถพัฒนารูปแบบให้เป็นของที่ระลึกได้ นั่นคือเครื่องทองเหลือง เนื่องจากเครื่องทองเหลืองที่ชาวไทอาหมใช้เป็นเครื่องอุปโภคมีรูปทรงและลวดลายที่โดดเด่นแปลกตา

นอกจากนี้ในส่วนของฝัก ซึ่งได้แก่ขนมที่ทำจากข้าวและงา ตลอดจนใบชาอบแห้ง หากนำมาพัฒนาในรูปแบบบรรจุภัณฑ์แล้ว น่าจะสามารถเป็นของฝากที่มีชื่อของชาวไทอาหมได้เช่นกัน

ภาพประกอบ 17: ตัวไหมมูกาและต้นหม่อน
(ที่มา: ถ่ายโดยผู้ศึกษา)

ภาพประกอบ 18: ฝักไหมมูกาในร้านขายผ้า
(ที่มา: ถ่ายโดยผู้ศึกษา)

ภาพประกอบ 19: ลวดลายผ้าไทอาหม
(ที่มา: ถ่ายโดยผู้ศึกษา)

ภาพประกอบ 20: ฟานทองเหลือง
(ที่มา: ถ่ายโดยผู้ศึกษา)

ภาพประกอบ 21: ถาดและจอกน้ำทองเหลือง
(ที่มา: ถ่ายโดยผู้ศึกษา)

3.3 ที่พักอาศัย (Accommodation)

ในรัฐอัสสัม โดยเฉพาะเมืองกูฮาตี (Guwahati) ซึ่งเป็นเมืองหลวงของรัฐ มีโรงแรมระดับสี่ดาวที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณสี่ถึงห้าโรงแรม เช่น โรงแรม Brahmaputra Ashok แต่เมื่อเดินทางไปยังเมืองที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ ไทอาหมหนาแน่น กลับมีโรงแรมที่มีระดับสูงสุดเพียงประมาณสามดาว เท่านั้น โดยผู้ศึกษาได้เข้าไปสำรวจโรงแรมที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวในเขต เมืองดิบรูการ์ห์ (Dibrugarh) ทั้งหมดสามแห่ง ซึ่งหนึ่งในนั้นคือโรงแรมที่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงประทับเสวยพระกระยาหารกลางวัน เมื่อครั้ง เสด็จเยี่ยมชาวไทอาหมที่นี่ด้วย

นอกจากนี้ ที่พักซึ่งน่าจะเป็นทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวกลุ่มชาติพันธุ์ ไทอาหมได้เป็นอย่างดี ได้แก่ที่พักแบบโฮมสเตย์ (Homestay) เนื่องจากตั้งที่กล่าว มาแล้วข้างต้นเกี่ยวกับอัยาศัยของชาวไทอาหม ประกอบกับความสะอาดของที่พัก และห้องน้ำ ทำให้การพักกับเจ้าของบ้าน (Host) จึงน่าจะเป็นทางเลือกสำหรับการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ไทอาหมได้

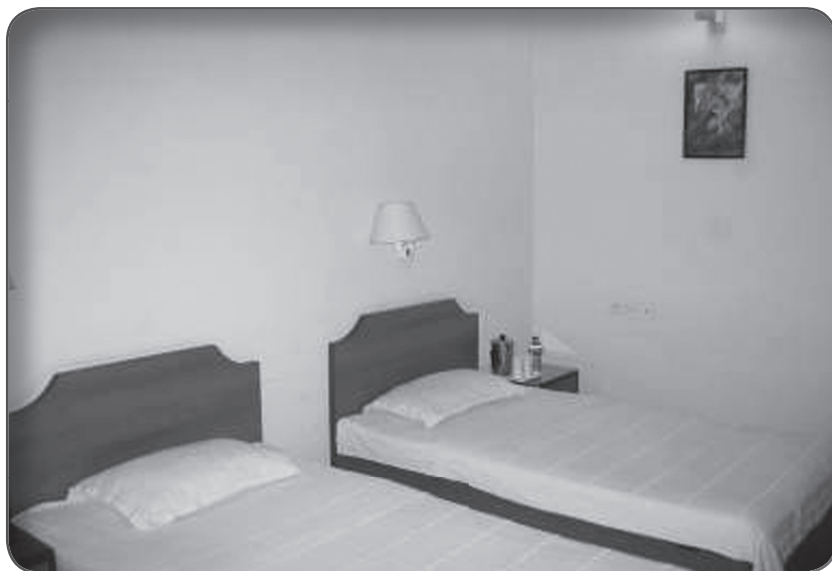
จากการสังเกตและสัมภาษณ์ของผู้ศึกษาพบว่า ในปัจจุบันรัฐอัสสัมให้ความสำคัญกับการศึกษาด้านการโรงแรมจำนวนมาก เห็นได้จากการตั้งสถาบันการศึกษาด้านการโรงแรมตั้งแต่ระดับประกาศนียบัตรจนถึงปริญญาตรี ทั้งของรัฐและเอกชน และส่วนใหญ่บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาก็เข้าสู่ตลาดแรงงานในรัฐอัสสัม (Baruah, 2010: สัมภาษณ์)

3.4 ร้านอาหาร (Restaurant)

ในเขตเมืองที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหมอาศัยอยู่หนาแน่นนั้น มีร้านอาหารซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourist) ได้น้อยมาก เนื่องจากชาวไทอาหมส่วนใหญ่ไม่นิยมรับประทานอาหารตามร้านต่าง ๆ ดังนั้นส่วนใหญ่แล้วเมื่อนักท่องเที่ยวประสงค์จะรับประทานอาหารตามภัตตาคารจึงต้องอาศัยตามโรงแรมเป็นหลัก ขณะเดียวกันสำหรับนักท่องเที่ยวที่พำนักในโฮมสเตย์ เจ้าของบ้านก็จะเป็นผู้ประกอบอาหารเพื่อบริการแก่ผู้มาเยือนอยู่แล้ว

3.5 ด้านการบริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว (Tourist Information)

หน่วยงานซึ่งให้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวของรัฐอัสสัมมีสองหน่วยงานหลักได้แก่ การท่องเที่ยวรัฐอัสสัม (Assam Tourism) ซึ่งเป็นหน่วยงานการท่องเที่ยวของรัฐบาลท้องถิ่น กับการท่องเที่ยวแห่งอินเดีย (India Tourism) ซึ่งเป็นหน่วยงานทางการท่องเที่ยวของรัฐบาลกลาง อย่างไรก็ตามทั้งสองหน่วยงานมีการแบ่งขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่อย่างชัดเจน กล่าวคือการท่องเที่ยวแห่งอินเดียจะสังกัดกระทรวงการท่องเที่ยวอินเดียมีหน้าที่วางแผนและกำหนดนโยบายทางการท่องเที่ยวของประเทศ รวมทั้งสนับสนุนงบประมาณให้กับหน่วยงานการท่องเที่ยวของแต่ละรัฐ (Kumaran, 2010: สัมภาษณ์) ขณะที่ข้อมูลแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของการท่องเที่ยวรัฐอัสสัม

ภาพประกอบ 22: ห้องพักรวมของโรงแรม Rajawas ที่ Dibrugarh
(ที่มา: ถ่ายโดยผู้ศึกษา)

ภาพประกอบ 25: ห้องพักรวมที่บ้าน Rajkonwar
ที่ Sivsagar (ที่มา: ถ่ายโดยผู้ศึกษา)

ภาพประกอบ 26: บ้านพักที่ Patsaku
(ที่มา: ถ่ายโดยผู้ศึกษา)

นอกจากนี้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบการท่องเที่ยวรัฐอิสลามพบว่า แม้ว่านโยบายของรัฐบาลท้องถิ่นรัฐอิสลามจะให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวชนบท (Rural Tourism) ซึ่งส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติคาซิงกา (Kazinranga) มากกว่า ขณะเดียวกันก็ยังไม่สามารถให้ข้อมูลได้ว่ามีนักท่องเที่ยวจำนวนเท่าใดที่เดินทางมาในรัฐอิสลามในแต่ละปี (Bora, 2010: สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ดี ผู้ที่นำจะสามารถให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างดีที่สุด น่าจะเป็นชาวไทอาหมในท้องถิ่นเอง ทั้งนี้จากการพูดคุยกับผู้อาวุโสในท้องถิ่นแม้ว่าท่านเหล่านั้นบางท่านจะไม่สามารถสื่อสารเป็นภาษาอังกฤษได้อย่างคล่องแคล่ว แต่สามารถสื่อความหมายวัฒนธรรม (Cultural Interpretation) ให้ผู้มาเยือนได้เข้าใจเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมตามแหล่งท่องเที่ยวของชาวไทอาหมได้เป็นอย่างดี โดยนัยนี้ศักยภาพของชาวไทอาหมต่อการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวจึงมีจำนวนมาก

3.6 ด้านการบริการห้องส้วม (Toilet)

ห้องส้วมจัดเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่จำเป็นอีกประการหนึ่ง ทั้งนี้จากการสังเกตพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหมในรัฐอัสสัมเป็นชุมชนที่รักสะอาด และทุกบ้านจะมีห้องส้วมซึ่งมีความสะอาดและสะอาด แม้ว่าบางแห่งยังไม่มีน้ำประปาใช้และต้องใช้น้ำบาดาลจากบ่อบโยกน้ำ แต่สภาพในห้องน้ำถือเป็นรัฐที่มีความสะอาดแห่งหนึ่งในประเทศอินเดีย

อย่างไรก็ดี ปัญหาบางประการสำหรับห้องส้วมก็คือ ห้องส้วมสาธารณะที่ยังไม่ค่อยมีความสะอาดเท่าใดนัก อีกทั้งห้องน้ำสำหรับอาบน้ำของชาวไทอาหมในชนบทบางชุมชนยังไม่มีความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวซึ่งนิยมการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) เช่น ไม่มีเครื่องทำน้ำอุ่น หรือการที่นักท่องเที่ยวอาจต้องอาบน้ำกลางแจ้งแม้ว่าจะมีการกั้นขอบเขตมิดชิดก็ตาม

ขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ไทอาหม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2549:212) อธิบายความหมายของคำว่าขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (Tourist Carrying Capacity) ว่าหมายถึงขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง เพื่อมิให้มีผลกระทบที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อแหล่งท่องเที่ยวมากนัก ทั้งนี้ในพื้นที่วิจัย แม้ว่าจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาจำนวนน้อย แต่สิ่งขีดความสามารถที่ควรตระหนักในการรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหมหากมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามามากขึ้น ประกอบไปด้วย

1. ขีดความสามารถในการรองรับด้านเศรษฐกิจ

การท่องเที่ยวนับเป็นอุตสาหกรรมใหม่ของชาวไทอาหม ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของชาวไทอาหมที่ต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวก็คือความพยายามกระจายรายได้สู่ชนบท (Borgohain, 2010: สัมภาษณ์) โดยนัยนี้การเข้ามาของการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ในกลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหมซึ่งยังคงมีความบริสุทธิ์ (Virgin) ทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource) และเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว (Host) จึงยังไม่สามารถให้คำตอบได้ว่าชาวไทอาหมมีขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจอย่างไร

2. ขีดความสามารถในการรองรับด้านจิตวิทยา

แม้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหมจะมีความเต็มใจต้อนรับคนแปลกหน้า ดังจะเห็นได้จากเมื่อผู้ศึกษาเดินทางไปยังพื้นที่วิจัยและพบว่าก่อนหน้านี้นักคนไทยเดินทางไปทำวิจัยและท่องเที่ยวในชุมชนชาวไทอาหมจำนวนหนึ่ง แต่ก็นับเป็นเพียงส่วนน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่อาจเพิ่มขึ้นเมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหมได้พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวของตนเองอย่างเต็มที่ โดยเน้นในแง่จิตวิทยาที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านกับแขก (Host and Guest) ซึ่งโดยปกติแล้วต่างมีความพยายามรุกกล้าพื้นที่ส่วนตัวเองจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ก็อาจนำไปสู่ผลกระทบทางลบต่อชาวไทอาหมเองได้ หากไม่มีการเตรียมความพร้อมในด้านนี้

3. ขีดความสามารถในการรองรับด้านสิ่งแวดล้อม

ปัจจุบันในพื้นที่วิจัยซึ่งผู้ศึกษาเดินทางเก็บข้อมูลพื้นฐาน พบว่าแม้ว่าในพื้นที่วิจัยจะยังคงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีความสวยงามและสมบูรณ์อยู่มาก อย่างไรก็ตามก็ยังมีมีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมกลางพื้นที่ส่งผลให้การทำลายสิ่งแวดล้อมมีเพิ่มมากขึ้น ตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือบริเวณแม่น้ำ Dillhi ที่โรงงานอุตสาหกรรมได้สูบน้ำจากแม่น้ำไปใช้ในโรงงาน ส่งผลให้เกิดการตื่นเขินและตั้งเริ่มพังทลายลงมา ผลจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอาจเป็นบทเรียนที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในรัฐอัสสัมในอนาคต

4. ขีดความสามารถในการรองรับด้านสังคม

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า ศักยภาพทางการท่องเที่ยวในด้านสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหมที่มีจำนวนมากที่สุดได้แก่ด้านประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะอัยาศัยไมตรีของชาวไทอาหมในการต้อนรับคนแปลกหน้าหรือนักท่องเที่ยว จึงทำให้รูปแบบการท่องเที่ยวจึงไม่ควรที่จะจัดการท่องเที่ยวในลักษณะตอบสนองนักท่องเที่ยวมวลชน (Mass Tourist) แต่ควรจะเป็นกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์และการเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างระหว่างผู้มาเยือนและเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้กิจกรรมดังกล่าวจะประสบผลสำเร็จได้ จึงควรตอบสนองนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม (Niche Tourist) และมีจำนวนน้อยเพียงพอที่จะไม่ละเมิดสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทอาหมได้

การวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis)

จากข้อมูลด้านศักยภาพทางการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น สามารถนำมาวิเคราะห์สถานการณ์ภายนอกและภายใน (SWOT analysis) ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหม ในการพัฒนาสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 วิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ไทอาหม

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> • มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งธรรมชาติและประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมจำนวนมาก • อัญมณีไมตรีของชาวไทอาหม • คนในท้องถิ่นมีความสนใจและพร้อมพัฒนาการบริการนักท่องเที่ยว • มีผ้าไหมมุกาที่แตกต่างจากที่อื่น • มีที่พักที่สามารถจัด Homestay ได้ • มีห้องน้ำสะอาดภายในบ้านพัก • มีสถาบันด้านการโรงแรมรองรับการพัฒนาที่พักให้มีคุณภาพ • มีรายการอาหารซึ่งแสดงอัตลักษณ์ของชาวไทอาหมและมีรสชาติดี • ผู้อาวุโสในท้องถิ่นสามารถถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมได้อย่างดี • ยังมีความบริสุทธิ์ (Virgin) ของทรัพยากรการท่องเที่ยวสูงมาก • ชาวไทอาหมมีความเข้มแข็งและสามารถรวมกลุ่มเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ของกลุ่มชาติพันธุ์ได้ด้วยตนเอง 	<ul style="list-style-type: none"> • ขาดการคมนาคมที่สะดวก เนื่องจากการเดินทางต้องใช้ระยะเวลา และขาดจุดเชื่อมต่อทั้งทางถนน รถไฟ และเครื่องบิน • สื่อมวลชนไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ • ขาดร้านอาหารที่จะรองรับนักท่องเที่ยว • ขาดสินค้าของที่ระลึกที่มีรูปแบบทันสมัยและแสดงอัตลักษณ์ของชาวไทอาหม • ขาดโรงแรมขนาดใหญ่ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวแบบมวลชนได้ • ขาดบริษัทนำเที่ยวที่สนใจจัดนำเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ไทอาหม • ขาดศูนย์บริการข้อมูลให้แก่นักท่องเที่ยว • บุคลากรของรัฐด้านการท่องเที่ยวยังมีความรู้ความเข้าใจการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์จำกัด • คนในท้องถิ่นส่วนหนึ่งยังขาดทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ • คนในท้องถิ่นขาดประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ

โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> ● ความตื่นตัวของสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษาทั้งในและนอกประเทศอินเดียต่อการวิจัยและทัศนศึกษาชาวไทยอาหม ● การเสด็จเยือนชาวไทยอาหมของ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ อาจนำไปสู่แนวโน้มความสนใจของคนไทยต่อการเดินทางมาเยี่ยมชมกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอาหมเพิ่มขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> ● ชาวอินเดียและชาวต่างประเทศ รู้จักและเข้าใจประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยอาหมยิ่งในวงจำกัด ● รัฐบาลท้องถิ่นส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติ คาซิงกา (Kaziranga) ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) มากกว่าการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์
โอกาส (Opportunities) (ต่อ)	อุปสรรค (Threats) (ต่อ)
<ul style="list-style-type: none"> ● กระแสนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม (Niche Tourist) ของประเทศตะวันตก ให้ความสนใจกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์เพิ่มสูงขึ้น ● การมีเที่ยวบินกรุงเทพ-กัลกัตตาของสายการบินแอร์เอเชีย อาจส่งผลต่อการเดินทางต่อมายังเมืองดิบรูการ์ห์ของชาวไทยอาหมเพิ่มขึ้นในอนาคต ● เส้นทาง North-South Economic Corridor ของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง จะทำให้มีคนเดินทางไปตอนเหนือของสหภาพเมียนมาร์และตอนใต้ของจีนเพิ่มขึ้น อาจส่งผลต่อการเข้าไปพื้นที่ใกล้เคียงเพิ่มขึ้น ● การเจรจาสันติภาพระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นกับขบวนการ ULFA (United Liberation Front of Assam) ส่งผลดีต่อความสงบภายในประเทศและการท่องเที่ยว ● นโยบาย Look East ของรัฐบาลอินเดียซึ่งให้ความสำคัญต่อการสร้างความสัมพันธ์ทางการค้าและการท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศฝั่งตะวันออกมากขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> ● ประเทศอินเดียมีแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเป็นที่รู้จักทั่วโลกมากกว่าไทยอาหม

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ที่เหมาะสม

จากการวิเคราะห์สถานการณ์ข้างต้น รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ที่เหมาะสมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหมในรัฐอัสสัม จึงควรเป็นการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ในลักษณะของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism) ซึ่งสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (The Thailand Community Based Tourism Institute: CBT-I) (2553: website) ได้อธิบายความหมายว่าเป็น “...การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน...” โดยนัยนี้การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นเสมือนเครื่องมือในการพัฒนาท้องถิ่นนั่นเอง

การท่องเที่ยวโดยชุมชนในรัฐอัสสัมนี้ อาจต้องผสมผสานหรือดำเนินการร่วมกับกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยว ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. สร้างความรู้ ความเข้าใจของชาวไทอาหมในท้องถิ่นต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรม ในฐานะทรัพยากรการท่องเที่ยวหลักของชาวไทอาหมโดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม

2. คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวตามความพร้อมของชาวไทอาหมเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเจ้าบ้านกับแขก (Host and Guest)

3. ส่งเสริมทักษะการนำเที่ยว การบริหารจัดการ และการบริการนักท่องเที่ยวให้แก่ชาวไทอาหมในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการบริการนักท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ

4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการวางแผน การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างยุติธรรม ตลอดจนการประเมินผลกิจกรรมท่องเที่ยวให้แก่ชาวไทอาหมในท้องถิ่น อันจะนำไปสู่สำนึกความเป็นเจ้าของกิจกรรมการท่องเที่ยวของชาวไทอาหม

5. ส่งเสริมเครือข่ายการท่องเที่ยวทั้งภายในได้แก่เครือข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนชาวไทอาหมในพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวระหว่างกัน ตลอดจนพัฒนาเครือข่ายภายนอกอันได้แก่

แหล่งท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ไทอาหมกับธุรกิจการท่องเที่ยว อาทิ บริษัทนำเที่ยว ร้านขายของที่ระลึก โรงแรม ฯลฯ เพื่อขยายความสนใจให้กับนักท่องเที่ยวที่หลากหลายเพิ่มขึ้น

การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ไทอาหมในรัฐอัสสัม อาจกำหนดตัวอย่างรายการนำเที่ยวที่ชาวไทอาหมในท้องถิ่นสามารถจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเองตามแนวคิดข้างต้น ดังนี้

วันที่หนึ่ง ชมบรรยากาศของตัวเมือง (City Tourism)

- 13.30 น. นักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงสนามบินติบรูการ์
- 14.30 น. เป็นต้นไป เข้าพักในโรงแรมระดับสามดาวบริเวณกลางเมือง
ติบรูการ์ ชมชีวิตชาวเมืองติบรูการ์ และสถาปัตยกรรม
ยุคอาณานิคม

วันที่สอง ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism)

- 7.00 น. ออกเดินทางจากติบรูการ์
- 9.30 น. ถึงเมืองสิพสาคร
ชมพิพิธภัณฑสถานและแหล่งโบราณสถานของไทอาหม
- 18.00 น. เข้าพักโฮมสเตย์

วันที่สาม ท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism)

- 7.00 น. นักท่องเที่ยวออกเดินทางจากเมืองสิพสาคร
- 12.00 น. ถึงหมู่บ้านปัตสากุ (Patsaku)
ชมกรรมวิธีการเลี้ยงไหมมูกาและการทอผ้าไหมมูกา
- 16.00 น. เข้าพักโฮมสเตย์
รับประทานอาหารและชมการแสดงของชาวบ้าน

วันที่สี่ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism)

- 7.00 น. ออกเดินทางจากหมู่บ้านปัตสากุ
- 12.00 น. ถึงหมู่บ้านน้ำรูป (Namrup)
ชมวัฒนธรรมชาวไทอาหม
เยี่ยมชมเรือนไทอาหม
- 16.00 น. เข้าพักโฮมสเตย์
รับประทานอาหารและชมการแสดงของชาวบ้าน

วันที่ห้า เดินทางกลับ

- 7.00 น.   นักท่องเที่ยวออกเดินทางจากหมู่บ้านน้ำรูป
- 9.30 น.   นักท่องเที่ยวถึงสนามบินนานาชาติติตติบุรกาห์
เดินทางออกจากสนามบินติตติบุรกาห์

นโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและอินเดียผ่านการท่องเที่ยว

นับตั้งแต่การเสด็จพระราชดำเนินเยือนชาวไทยอาหมของสมเด็จพระเทพ-รัตนราชสุดาฯ เมื่อปี พ.ศ. 2552 ก่อให้เกิดความสนใจของคนไทยต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหมอีกครั้งภายหลังทั้งช่วงไปประมาณ 20 ปี ส่งผลให้จากเดิมที่คนไทยในประเทศไทยลี้มหวนกลับมาทบทวนรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเองว่ามีความเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับคนกลุ่มอื่นนอกเหนือจากนี้หรือไม่ โดยเฉพาะกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไตเช่นเดียวกัน แม้ว่าคนกลุ่มดังกล่าวดูเหมือนจะกระจุกตัวอยู่ในบริเวณประเทศไทย ลาว และเวียดนาม หากแต่การทำความเข้าใจว่ายังมีกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไท-ไตอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีนติดกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย จะช่วยเติมเต็มแผนที่กลุ่มชาติพันธุ์ได้อันอาจสามารถคลี่คลายตัวตนและความเป็นมาของคนไทและคนไทยได้มากขึ้น

สิ่งที่กล่าวมาทั้งหมด สะท้อนให้เห็นความจำเป็นของการให้ความสำคัญและความสนใจของคนไทยและรัฐบาลไทยที่พึงมีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหมของรัฐอัสสัม โดยนัยนี้การท่องเที่ยวจึงอาจนับเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยเชื่อมโยงมิติทางเศรษฐกิจ และความสนใจใฝ่รู้ทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทได้ ไม่เพียงเท่านั้นความเข้าใจดังกล่าวยังสามารถขยายสู่การทำความเข้าใจประเทศอินเดียในฐานะเมืองที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและบางส่วนของวัฒนธรรมก็ยังคงเป็นรากให้กับวัฒนธรรมไท-ไทยอีกด้วย

ด้วยเหตุนี้ นโยบายของรัฐบาลไทยจึงควรกำหนดบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศผ่านการส่งเสริมการท่องเที่ยวยังประเทศใดประเทศหนึ่ง ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจอันดีระหว่างผู้มาเยือนกับเจ้าของบ้าน โดยเฉพาะการท่องเที่ยวในกลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหม ที่ไม่เพียงแต่จะช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้มาเยือน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวไทย) กับเจ้าของบ้าน (ชาวไทอาหม) เท่านั้น หากแต่ยังสามารถนำไปสู่ความรักและหวงแหนวัฒนธรรมไท-ไทย เพิ่มขึ้น

ตลอดจนก่อให้เกิดความเข้าใจคนไทยในบริบทที่พิเศษทางวัฒนธรรมอินเดียมากขึ้น ซึ่งก็คือความเข้าใจอันดีอันเป็นต้นกำเนิดของความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสองประเทศในที่สุด

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ไทอาหมในรัฐอัสสัม ประเทศอินเดีย ทำให้ทราบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหมมีศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยว (Tourism Attraction) มากที่สุด ทั้งนี้ศักยภาพดังกล่าวประกอบไปด้วยแหล่งประวัติศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนความตื่นตัวในการต้อนรับนักท่องเที่ยวของชาวไทอาหมเอง ซึ่งล้วนเป็นศักยภาพที่เกี่ยวข้องกับต้นทุนทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของชาวไทอาหมทั้งสิ้น

ขณะเดียวกัน ศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Accessibility) และศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Tourism Amenity) อันได้แก่ บริษัทนำเที่ยว ผลิตภัณฑ์และธุรกิจจำหน่ายของที่ระลึก ที่พัก ร้านอาหาร การบริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว และการบริการส่วนสาธารณะยังอยู่ในช่วงกำลังพัฒนา แต่เป็นที่เข้าใจได้เนื่องจากนับเป็นครั้งแรกที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหมต้องการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองผ่านรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism) ที่ชาวไทอาหมสามารถจัดการท่องเที่ยวในท้องถิ่นด้วยตนเอง ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และการพัฒนาศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวจึงนับเป็นสิ่งใหม่ที่ชาวไทอาหมต้องเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเหมาะสมต่อท้องถิ่นของตนมากที่สุด

อย่างไรก็ดี ชาวไทอาหมควรคำนึงถึงประเด็นขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (Tourist Carrying Capacity) ก่อนการเปิดรับนักท่องเที่ยว เพื่อมิให้การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์นำไปสู่ผลกระทบทางลบต่อแหล่งท่องเที่ยวทั้งในด้านการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านกับแขก รวมถึงการทำลายสภาพสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่การก่อให้เกิดความไม่ยั่งยืนทางการท่องเที่ยวในอนาคต

ท้ายที่สุด รัฐบาลไทยควรใช้ช่องทางการสนับสนุนองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวแก่กลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหม เช่น การแลกเปลี่ยนนักวิจัยหรือนักศึกษากการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย-ไทอาหม การให้ทุนการศึกษาในสาขาการท่องเที่ยวแก่ชาวไทอาหม เป็นต้น เพื่อสร้างความเข้าใจความแตกต่างและคล้ายคลึงทางวัฒนธรรม ตลอดจนยังอาจเป็นทางเลือกของนโยบายการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยและอินเดียอีกประการหนึ่ง

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1. ควรส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหม ผ่านการศึกษาวิจัยและเผยแพร่ข้อมูลให้คนไทยได้ทราบอย่างกว้างขวางมากขึ้น อันจะนำไปสู่การเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ไทย ตลอดจนเป็นข้อมูลเพื่อการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ไทอาหมในอนาคต

2. ควรให้ความสำคัญกับการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทอื่นๆ ทั้งในและนอกประเทศ อันจะนำไปสู่คำอธิบายได้อย่างชัดเจนว่า “คนไทคือใคร” และ “จะเชื่อมโยงคนไท-ลาว-ไทยให้มีความแน่นแฟ้นผ่านการท่องเที่ยวได้อย่างไร” โดยนัยนี้การส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวระหว่างคนไทยและคนไทอาหม น่าจะช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ด้านนี้เพิ่มขึ้น

3. ความสำเร็จของนโยบายการเจรจาสันติภาพระหว่างรัฐบาลอินเดียและรัฐบาลรัฐอัสสัมกับขบวนการ ULFA (United Liberation Front of Assam) ซึ่งเป็นขบวนการเรียกร้องเอกราชจากรัฐบาลกลางของชาวไทอาหมก่อให้เกิดความสมานฉันท์ในประเทศเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะความสมานฉันท์ระหว่างรัฐกับคนในท้องถิ่น นับเป็นกรณีศึกษาอันดีที่ประเทศไทยจะสามารถประยุกต์ใช้ต่อปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยเพื่อนำไปสู่ความเจริญของคนในท้องถิ่นอีกประการหนึ่ง

4. การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ผู้วิจัยเสนอ ไม่เป็นเพียงแค่ภาพสะท้อนที่จะทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ไทอาหมสามารถจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเองเท่านั้น แต่ยังหมายถึงความสามารถในการพัฒนาท้องถิ่นด้วยคนในท้องถิ่นเอง และนับเป็นหนทางของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืนอีกด้วย

รายชื่อผู้ให้ข้อมูล

- Baruah, Nanda. Head of Department, Institute of Hotel Management.
13 April 2010.
- Bora, Nabajjoti. Deputy Director of Tourism, Assam. 9 April 2010.
- Borgohain, Hironmoni. Sel. Grade Lecturer, Department of English, Namrup
Collage, P.O. Parbatpur, Dibrugarh. 25–27 April 2010.
- Buragohain, Ye Hom. Special Officer, Ahom Studies, Dept. of Historical
and Antiquarian Studies. 9 April 2010.
- Gogoi, Kamleswan. Nagamati goan, P.O. Parbatpur, Namrup District,
Dibrugrh. 26–27 April 2010.
- Gogoi, Kiran. Central Government Counsel & Government Advocate,
Gauhati High Cort. 8 April 2010.
- Gogoi, Puspa. Demaji Tiniali, Dhemaji-787057, Assam. 24 April 2010.
- Kumaran, V.S. Tourist Information Officer, India Tourism. 12 April 2010.
- Phukan, Jogendra Nath. Professor of History, Guwahati University, Assam
State Museum. 7 April 2010.
- Phukan, Lalit. P.O. Patsaku, Sivasagar District, Assam. 21 April 2010.
- Phukon, Chau Babul. Principal Central Tai Ahom Academiyy Patsaku, P.O.
Patsaku, Sivasagar District, Assam. 22 April 2010.
- Phukon, Nang Deba Jyoti. Kakila Chuck village, P.O. Patsaku, Sivasagar
District, Assam. 22 April 2010.
- Rajkonwar, Chao Khun Madhuja. P.O. Mathuraour, Sivasagar District,
Assam. 19 April 2010.

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ. 2552. จากเมืองนูนสู่คุณค่าสู่อัสสัมแดนไท.
กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และเรณู วิชาศิลป์. 2552. การศึกษาประวัติศาสตร์ไทอาหม.
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัทสร้างสรรค์บุ๊คส์ จำกัด.

- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2549. **การพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว**.
กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. 2553. **การท่องเที่ยวโดยชุมชน**. <<http://www.cbt-i.org/travel.php>> 3 พฤษภาคม 2553.
- Biswas, Prasenjit and Chandan Suklabaidya. 2007. **Ethnic Life–Worlds in North–East India: An analysis**. New Delhi: SAGE Publications India Pvt Ltd.
- Department of Tourism. 2008. **Tourism Policy of Assam 2008**.
Guwahati: Navanita Printers.
- Gait, Sir Edward. 2004. **History of Assam**. 7th Edition. Guwahati: Aman Udyog Private Ltd.
- Gogoi, Kiran Kumar. 2004. **Historiology of Mongoloid People**. Sivsagar: Society of Phralung Buddhist Culture.
- Gohain Boruah, Sikhamoni and Ranjit Konwar. 2008. **The Tai Ahom of India and a Study of Their Present Status**. Bangkok: The 10th International Conference on Thai Studies.
- Ministry of Tourism. 2010. **List of Travel Agent**. <www.incredibleindia.org>
2 February 2010.
- Mohan Gogoi, Chao Medini. 2008. **Tai–Ahom: How Far Can It be Transnational Subject!!**. Bangkok: The 10th International Conference on Thai Studies.
- The Assam Tribune. 2010. **State Museums new tourist attraction**.
5(107). 22 April 2010, P. 1,4.
- The Sentinel. 2010. **Thai Tourism Teacher Visits Dibrugarh**. 3 May 2010, P. 13.
- Wikipedia. 2010. **Ahom**. <<http://th.wikipedia.org>> . 22 April 2010.

The Architectural Relations between Thai and Lao Temple: the Case Study of the Emerald Buddha Temple in Bangkok, Thailand and Sisaket Temple in Vientiane, Lao PDR.

SUWAPHAT SREGONGSANG¹

---

¹ Student: Doctor of Philosophy Program (International Program) in Architectural Heritage Management and Tourism, Faculty of Architecture, Silpakorn University

Abstract

The aims of this study are to investigate (1) the relations between Siam and Lao kingdom in the Sukhothai period, the Ayutthaya period, and early Rattanakosin period (Kings Rama I-III) and (2) the relations between architectural characteristics of an emblematic Temple in the early Bangkok in early Rattanakosin era (Emerald Buddha temple) and an emblematic temple in Vientiane (Sisaket Temple). The researcher used the qualitative study for this investigation by interviewing the people who involved in Sisaket Temple such as the head and the officers of the Department of Museums and Archeology in Vientiane, the head monk of Sisaket temple, Lao architect, and independent scholars in Vientiane. Besides the interview, the researcher collected and analyzed primary data from Thai and Lao chronicles in the National Archives of Thailand and the Lao National Library. For secondary data there are books about history, religion, and architecture from libraries in Thailand and Lao Vientiane. The study found that there was little evidence to demonstrate how the Siam and Lao kingdoms related to each other in the Sukhothai and Ayutthaya era but it was quite clear that the relations between two kingdoms were negative and sensitive to conflict, especially in the reigns of Kings Rama I and III in early Rattanakosin era. For the relations between architectural characteristics of the Temple of Emerald Buddha and Sisaket Temple, the similar forms of structure could be demonstrated through the building pediments, roofs, struts to support projected eaves joists, cloister, columns, terrace surrounding the main chapel, mondop style of the window and door frames, ceiling decoration, capitals, and the paintings of the interior murals. Due to the similar architectural characteristics, it could be shown the particular meanings inside the construction policy of Sisaket Temple linked to the role and the importance of myth towards the sacred Emerald Buddha as political and religious legitimacy for Thai and Lao kings' belief.

Keywords: Architectural Relations, Emerald Buddha, Emerald Buddha Temple, Sisaket Temple

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้คือ (1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรสยามและอาณาจักรลาวในสมัยสุโขทัย อยู่ยงและรัตนโกสินทร์ ตอนต้น (สมัยรัชกาลที่ 1-3) และ (2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของลักษณะสถาปัตยกรรมระหว่างวัดในกรุงเทพมหานครในระยะเวลาตอนต้นของสมัยรัตนโกสินทร์ (วัดพระแก้วมรกต) และวัดในเวียงจันทน์ (วัดสี่สะเกด) โดยที่ผู้ศึกษาได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัดสี่สะเกด เช่น หัวหน้าและเจ้าหน้าที่ของกรมพิพิธภัณฑสถานและโบราณคดีในเวียงจันทน์ เจ้าอาวาสวัดสี่สะเกด สถาปนิกลาวและนักวิชาการอิสระในเวียงจันทน์ นอกเหนือจากการสัมภาษณ์แล้ว ผู้ศึกษาได้ทำการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารชั้นต้นในส่วนของพงศาวดารไทยและลาวในทอดหมายเหตุแห่งชาติ ในประเทศไทยและหอสมุดแห่งชาติลาว ผลของการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรสยามและลาวในสมัยสุโขทัยและอยู่ยงนั้นมีหลักฐานในการแสดงความสัมพันธ์น้อยมากซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างสองอาณาจักรจะปรากฏชัดเจนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นโดยเฉพาะความสัมพันธ์ในด้านความขัดแย้งในรัชสมัยรัชกาลที่ 1 และ 3 ในส่วนประเด็นของความสัมพันธ์ทางลักษณะสถาปัตยกรรมของวัดพระแก้วมรกตและวัดสี่สะเกดนั้นสามารถพิจารณาได้จากความคล้ายคลึงกันในองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมในส่วนของหน้าจั่ว หลังคา คันทวย พระระเบียงคต หัวเสา พระระเบียงล้อมรอบพระอุโบสถ ลักษณะของกรอบหน้าต่างและประตูแบบทรงมณฑป การตกแต่งเพดาน เสา และภาพผนังของพระอุโบสถ ซึ่งการสร้างวัดที่มีความคล้ายคลึงกันนั้นสามารถเชื่อมโยงอัตลักษณ์ความหมายของเจตประสงค์ในการสร้างวัดที่เชื่อมโยงกับความเชื่อในบทบาทและความสำคัญของตำนานความศักดิ์สิทธิ์ของพระแก้วมรกตในฐานะที่เป็นความบริบูรณ์สิทธิ์ทั้งทางโลกและทางธรรมตามความเชื่อของกษัตริย์ไทยและลาว

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์ทางสถาปัตยกรรม พระแก้วมรกต วัดพระแก้วมรกต วัดสี่สะเกด

Introduction

The relations between the Thai and Lao peoples are very close as Thanom Arnamwat stated in his book “Thai History: From the Past to the End of Ayutthaya Era” that one may say they are inseparable because the two peoples share the same roots in race, religion, beliefs, customs, culture and social development. They also have the same region in Southeast Asia and received cultural, religious and language influences from the Indian subcontinent.²

In consideration the Thai and Lao peoples are said to have the same ancestors (the Thai or Tai people).³ Consequently, the basic ways of living of Thai and Lao peoples presently are very similar. For example, they both grow and consume rice, and there are customs concerning rice growing and harvesting that are reflected in their songs and dances. A local tradition, “Heet Sipsong”⁴ is an important custom, which induces people to go to monasteries and take part in religious functions and makes them understand and appreciate Buddhist principles.⁵ Furthermore, the Thai and Lao peoples also observe the principles called “Kong Sipsi”, additional belief for Thai and Lao laymen to practice as guidelines for their relationships with their families and the Buddhist religion. At a higher level, these can also serve as guidelines to be applied into practical application by those in government.

---

² Ibid.13.

³ Heet Sipsong are the practices that are traditionally performed in each month of twelve months (Sib Sorng means twelve). In ancient time, the first month (called Duan Ai or Duan Jiang) represented the start of the New Year and the twelfth month ended the year cycle. Each month had one tradition, mostly Buddhism-based. If the tradition was not Buddhism-based, people deliberately tried to make it Buddhist involved so that they had an opportunity to gather at the temple for merit-making.

⁴ Vachirapanyo. *Buddhism in Laos*. (Bangkok: Bannakorn Publishing. 2002). 78.

⁵ Ibid. 78

The general characters of the two peoples are also very similar. They have polite, generous and gentle manners including respect to their elders and always care about others' feelings. In addition, Vachirapanyo also supported that Thai and Lao peoples have similar customs and practices such as the presentation of robes to the monks known as "Tod Kranthin", boat races towards the end of lent, etc.⁶

Besides aforesaid, Buddhism is the national religion in both Thailand and Laos. The Lao people are as deeply devoted to Buddhism as are the Thai people.⁷ In both countries, one will find in almost every town and city a monastery that is the gathering point for religious, social and cultural activities. The people have a high respect for the monks and value the latter for their guidance and wisdom. Vachirapanyo also gave an example that in 1975, the Thai government invited a number of well-educated and highly qualified monks to advise the Laotian government, as requested by the latter, on the teachings of the Lord Buddha, the promotion of Buddhism and the teaching of Buddhism in schools.⁸

In terms of the spoken languages in Thailand and Laos, they have similar origin so both peoples are able to communicate quite easily through their spoken languages in spite of the fact that they had gone through different evolutions. Sepul, Rene and Cici Olsson supported this idea that the spoken tongues of the two countries had some variations from one area to another and also from influences of foreign languages.⁹ Even nowadays, the Thai and the Lao peoples are able to communicate without having interpreters.

---

⁶ Ibid.

⁷ Vachirapanyo. *Buddhism in Laos*. 88.

⁸ Sepul, Rene and Cici Olsson. *LAOS: GENS DU LAOS-LAO PEOPLE*. (Bangkok: White Lotus Press. 1996). 6.

⁹ Likhit Dhiravegin. *Siam and Colonialism (1855-1909): An Analysis of Diplomatic Relations*. (Bangkok: Thai Watana Panich. 1975). 6.

However, the continual proximity and closeness of the two peoples inevitably resulted in cooperation as well as conflicts as Likhit Dhiravegin observed. The disputes between the Thai and Lao peoples on the one hand, and other races such as the Vietnamese, the Chinese, the Burmese, the Mons and the Khmers, on the other, still arose depending on the political situation.¹⁰ In 1545 a Lao king who ruled over Lanchang joined with a Thai king to successfully beat off the Burmese. To mark their cooperation, the two kings jointly constructed a chedi named “Phra That Sri Song Rak”¹¹ now in Dan Sai District, Loei Province.¹²

Later on, in 1777, Lanchang was annexed to Siam, becoming a part of the Siam kingdom with both Thai and Lao peoples. Finally, in 1893 certain Lanchang areas were colonized by France and the areas became independent after the Second World War in 1945 and was called the Lao nation.¹³

However, there were negative relations between the Thai and Lao kingdoms when the Lanchang kingdom was a colony of Siam. The first aggression was when Siam in the reign of King Taksin commanded Phya Mahakasatseuk (who later became King Rama I of the Rattanakosin kingdom) and Phya Surasi to attack Vientiane and arrest the Lao royal family, lords, people, including to have Phra Bang and the Emerald

---

¹⁰ Phra That Sri Song Rak is a Buddhist stupa built in 1560 by Laotian and Thai kings. It is located on the Man River in Dan Sai district, Loei province of modern-day Thailand, 32 km from the modern Thailand–Laos border. The name means “Stupa of Love from the Two Nations”. The ancient kingdoms of Lanchang and Ayutthaya enjoyed a strong common bond, and faced a common enemy (the Burmese). In 1556 the kings of the two provinces, King Chaichetthathirat of Lanchang and King Maha Chakkraphat of Ayutthaya, decided to build a great temple celebrating a pact of mutual respect and defense between the two kingdoms. Phra That Sri Song Rak was built on the border.

¹¹ Sawang Veelavong. *Lao History*. (Chiangmai: Social Research Institution Chiangmai University. 1992). 90.

¹² Sawang Veelavong. *Lao History*. 153.

¹³ Sawang Veelavong. *Lao History*. 107.

Buddha placed in Thonburi in 1779.¹⁴ The second aggression was in the reign of King Rama III when an army was sent to destroy Vientiane in 1827 because King Anuvong wanted to establish Vientiane as a realm independent from Siam. All temples, Buddha images, the Royal Palace, and accommodations were destroyed because Siam did not want to see Vientiane reestablished again.¹⁵ The only sacred building that survived from this aggressive obscurantism was Sri Sa Ket Temple. This temple was built by King Anuvong in 1818, and designed in the Thai architectural style. It resembled the Emerald Buddha Temple in Bangkok, Thailand. Its form and architectural details will be examined later.

Subject of Inquiry

1. The relations between Siam and Lao kingdoms in the Sukhothai period, the Ayutthaya period, and early Rattanakosin period (Kings Rama I–III).
2. The relations between architectural characteristics of an emblematic temple in the early Bangkok in early Rattanakosin era (Emerald Buddha Temple) and an emblematic temple in Vientiane (Sisaket Temple).

Significance of Sisaket Temple in Vientiane

As previously stated, the only sacred building that survived from the sacking of Vientiane was Sisaket Temple, where the tentative objection why it could survive from the destruction wrought by Siam was due to this temple resembling the Emerald Buddha Temple in Bangkok as can be seen in the picture below.

---

¹⁴ Ibid. 110.

¹⁵ Suchint Simarak. "The Architectural Style of the Gate in Rattanakosin Era." *Muang Boran Journal*. 1–4 (January–December 1995) : 185–196.

Figure 1.1: Sisaket Temple in Vientiane, Lao PDR
Photography: Suwaphat Sregongsang (2007)

Figure 1.2: Emerald Buddha Temple in Bangkok, Thailand
Photography: Suwaphat Sregongsang (2007)

This temple continues to be sacred for local people who live in Vientiane, in areas that used to be a colony both of Siam and France. This temple also has culturally significant values for Lao people in Vientiane, such as historical, social, symbolic, and aesthetic value.¹⁶

Moreover, there are the events of the past that have reflected the loss and the pain of Lao people deriving from the actions of Thai people in carrying the Emerald Buddha image from Vientiane to Bangkok in the reign of King Taksin (Thonburi Era). The Emerald Buddha was at the heart of the Lao people, and thus King Anuvong had tried to request the Thai king to allow moving the image to house it in Vientiane again. However, there was no such permission from the Thai king. The important event that shows the goal of King Anuvong to lead Lao Vientiane to independence from the Thai kingdom was when he secured permission to return to Vientiane and then to announce the war to liberate the Lao Vientiane kingdom from Siam in 1827.

King Anuvong's attempt to throw off Siamese hegemony has been viewed very differently in Thai (Siamese) and Lao historiography. What for the Thai was an unprovoked rebellion by an ungrateful vassal has been seen by the Lao as the heroic fight of a leader who fought for independence. These different perceptions are not simply academic commentary: they still haunt Thai-Lao relations, sharpened by the fact that far more ethnic Lao now live in Thailand than in Laos.¹⁷

Research Problems

Research or study about Sisaket Temple in the past has only focused on one dimension namely its architecture, construction technique, history, and conservation. Although this holy building could be studied

---

¹⁶ Ministry of Cults. *Tamnan Wat Sisaket (Chronicle of Sisaket temple)*. (Vientiane: Library of the Kingdom of Laos. 1954). 3-4.

¹⁷ *Ibid.* 30-36.

and represented as a mirror held up to the relations between Siam and Lao Vientiane in the reign of King Anuvong, there has been no investigation or insightful interpretation of the site connecting it to the politics, societies and economics of Lao Vientiane in the reign of King Anuvong. Clearly, there needs to be a study of Thai and Lao relations from Laotian perspectives and a corresponding interpretation of Sisaket Temple through investigating the interesting questions about this temple which related directly to King Anuvong and the belief in the holy Emerald Buddha. Moreover, this study will be able to use as the databank for Lao National Tourism Administration to promote this holy place for visitors in order to enhance their understanding and awareness about this temple and the relations to the Emerald Buddha Temple in Bangkok.

Research Questions

In order to investigate this issue, one needs to analyze how the historical relations between Thailand and Lao PDR are presented and can be interpreted through Sisaket Temple in Vientiane. What is the understanding of the disputed configuration especially the war between Siam and the Lao Vientiane kingdom in 1827–1828 (the reigns of King Rama III of Siam and King Anuvong of Lao Vientiane). Moreover, the historical relations and the Laotian perspectives towards Siam during the reign of King Rama III have never been interpreted through the medium of this temple.

The following questions are arranged as the basis for the inquiries of this research:

1. Why did King Anuvong build Sisaket Temple similar to the Emerald Buddha Temple in Bangkok and what were the unique and specific purposes (political, economic, and social) in building this temple?
2. Is there any particular meaning attached to Sisaket Temple

to reflect the perspective of Lao people and King Anuvong towards the Thai kingdom and how do Lao people interpret their history through this contemporary heritage site?

Scope of Inquiry

This study has focused on the relations between architectural characteristics of the temple in Bangkok in the early Rattanakosin era and that of Lao Vientiane in order to find how these two temples (the Emerald Buddha Temple in Bangkok and Sisaket Temple in Vientiane) are similar. The architectural design of Sisaket Temple could be a mirror to the philosophy of King Anuvong in terms of politics and society in governing the Lao kingdom including perspectives towards the Siam kingdom. In order to understand the social and political motivation in trying to liberate Lao Vientiane from Siamese annexure and the perspectives of Laotians towards the Siamese, one needs to conduct this study with interdisciplinary insight through such means as field survey, political analysis, and socio-cultural history during the early Rattanakosin era to the reign of King Rama III, especially the political dispute between the Siamese and Lao kingdoms in 1827 to 1828, specifically the relations between the Siam and Lao kingdoms in the Sukhothai period, the Ayutthaya period, and the early Rattanakosin period (Kings Rama I-III) in terms of history.

Method of Investigation

The method of investigation for this study is qualitative involving in part a descriptive analysis of data obtained from semi-structured interviews with a group of people who are involved in the area and primary data from Thai and Lao chronicles in the National Archives of Thailand and the Lao National Library. For secondary data there are books about history, religion, and architecture from libraries in Thailand and Lao Vientiane.

The research questions for this study were addressed to people who are involved in Sisaket Temple and communities in the location of the temple as follows in order to study those relations from contemporary Laotian perspectives insofar as they can be interpreted through Sisaket Temple.

1. Mr.Thongsa Xayyavong, the head of the Department of Museums and Archeology in Vientiane, Laos
2. Mr.Phothong Phouthachant, the officer of the Department of Museum and Culture who is responsible for Sisaket Temple restoration
3. Abbot Wate Masenai, the head monk in Sisaket Temple
4. Mrs.Chayphet Sayarath, a Lao architect, and independent scholar in Vientiane, Laos
5. Mr.Boonleum Seesurat, Mr.Apichaiyadat Insr Chiangmai, and Mrs.Wanpengsuk Insr Chiangmai, Lao lecturers in the faculty of Architect, National University of Laos

According to the research questions, the analysis of the first research question is to discern architectural relations between the Emerald Buddha Temple in Thailand and Sisaket Temple in Vientiane including the building policy behind the two temples in terms of politics, economics, and social issues.

The analysis of the second research question is to discern how these heritage sites can be seen to represent the positive and negative meanings, perceptions of the Lao king (King Anuvong) and people in Vientiane towards the Thai kingdom. Moreover, from these questions one can explain more about the way Lao people interpret this temple and can throw light on the gaps between Thai and Lao people in the present, which the author will consider in the conclusion.

In brief, the researcher analyzes data according to all the research

questions in order to find out the relations between Thai and Lao peoples through the interpretation of Sisaket Temple and King Anuvong. The study can lead to both positive and negative conclusion concerning relations and the factors linked to cultural gaps between the two peoples.

The Significance of the Research

The study of the architectural relations between Thai and Lao temples can assist in understanding of the history of relations between Siam and the Lao Vientiane kingdom during the reign of King Anuvong of Lao Vientiane and King Rama III of Siam, especially the dispute of the war in 1827–1828. The significant issue in this research that can shed light on the relations between Siam and Lao Vientiane and Laotian perspectives is the study of the particular meanings that might be hidden in the similar architectural designs of the Sisaket Temple in Vientiane and the Emerald Buddha Temple in Bangkok. This research also views the opposing directions of political and religious policy of King Anuvong and King Rama III through the construction policy of Sisaket Temple and Emerald Buddha Temples respectively. Furthermore, the research provides insight into how both the Thai and the Lao kings established their authority through the legitimation of political and religious power that related to the belief in holding the Emerald Buddha. This belief can emphasize the struggle of King Anuvong to request this holy Buddha image to be returned to Vientiane and, therefore, leads to the building policy of Sisaket Temple to be designed with similar characteristics to the Emerald Buddha Temple in Bangkok.

Finally, this study can be used as a databank for an interpretation guideline for Sisaket Temple in order to enhance heritage interpretation at this holy place. There is also significance in the ability of the study to throw light on present attitudes and events.

Results of the Study

The results of the study can be divided into three parts as follows:

The Brief Relations between the Bangkok and Vientiane Kingdoms (from the Past to the Early Rattanakosin Period: Kings Rama I–III)

The Lan Chang kingdom was very powerful in the land called Suvannabhum since the early 13th century. The establishment of the Lan Chang kingdom was roughly contemporaneous with the establishment of the Sukhothai and Ayutthaya kingdoms of the Siamese people.¹⁸ However, there is little evidence to demonstrate how the Siam and Lao kingdoms related to each other. In the Sukhothai era, there was only the evidence in the stone inscription of King Ramkhamhaeng that Lao Vientiane was one of the colonies of Sukhothai. However, there is no other historical evidence to support this statement. Thus, one cannot demonstrate that this information is correct. During the Ayutthaya era, the relations between Siam and Lao Vientiane are more distinctly demonstrated because the building of the Si Song Rak Chedi could be reasonable historical evidence. It could support the notion that both kingdoms, Siam and Laos, had good relations during the Ayutthaya period. This holy chedi was to represent the cooperation of the two kingdoms to resist Burma.¹⁹ Nevertheless, negative relations were presented in the early Rattanakosin era, especially in the destruction of Vientiane in the reigns of King Taksin and King Rama III, including the seizure of the holy Emerald Buddha. This Buddha statue had been housed as the heart of Laos. It is quite clear that the relations between Bangkok and Vientiane were negative and sensitive to conflict, especially in the reigns of Kings Rama I and III.²⁰

---

¹⁸ Bernard B. Fall. *Anatomy of a Crisis*. (New York: Doubleday & Company, Inc. 1969). 25.

¹⁹ Sangoun Boonrod. "Where is Viengkham?", *Borankadee 3* (May 1997): 54.

²⁰ The Compilation of Chronicle. *The Chronicle of Champasak* (Bangkok: Kurusupa Co. Ltd. 1996), 200.

King Rama I ruled Vientiane with a 'soft' policy due to Vientiane being one of the colonies that was very important to the security of Bangkok with supply of forces, food sources, elephants and horses which were necessary in war.²¹ However, Vientiane still tried to be independent from Bangkok. The appointment of Princes Nanthasan, Inthavong and Anuvong, the sons of King Siribunsan, to rule Vientiane from 1782 to 1827 was the way to show King Rama I's sincerity. However, this policy could not succeed because the feeling of conflict of Lao people could not be changed from that engendered in the war in the King Taksin era.²² Therefore, this was the main reason for King Rama I to support the establishment of new kingdoms and to appoint suitable persons to rule over them and to rule over Lao colonies instead of the old group in order to defend Bangkok from the providing problems and to maintain Bangkok security. However, King Rama I still supported Vientiane to be the center to control other colonies along the Mekong River because they were far from Bangkok, and in order to gain advantages from politics and from the recruitment of troops and a work force from these colonies.

When King Rama I passed away and King Rama II came to the throne, he still continued to rule over Vientiane and its colonies from the King Rama I's policy that focused on maintaining equitable relations and maintained a close relationship with King Anuvong who ruled Vientiane at that time. However, the depressed feeling of Lao people emerged when King Anuvong prepared to liberate Vientiane from Bangkok with his request for his son to govern Champasak.²³ Thus, Champasak and Vientiane could be joined more tightly than before. Moreover, King Anuvong

---

²¹ Vachirayan Hall. "The Book of Phraya Mahayotha-Ubakong", *The Groups of the Letter in the Reign of the King Rama I*. 1803.

²² Vachirayan Hall. "The Letters from Vientiane", *The Groups of the Letter in the Reign of the King Rama I No.7*. 1782.

²³ The Compilation of Chronicle. *The Suppression of Vientiane's Rebellion*, (Bangkok: Sophonpipanthanakorn Co. Ltd. 1934), 95.

also intended to revive the relations with Vietnam to counter-balance Bangkok's authority.

What could we learn from the struggle of Kings Rama I and II to govern the Lao kingdom through a 'soft' policy? It failed because Lao kings through each reign tried to liberate their kingdom from Bangkok. Moreover, the conflict also revealed that the relations between Bangkok and Vientiane still faced many obstacles. When King Rama III ascended the throne, he eschewed the policy of reconciliation in governing the Lao states. He adopted a harder policy because Bangkok had failed to control the Lao states and the Khmer kingdom had been increasing successfully in the reigns of Kings Rama I and II. This strict government policy led to declining relations between Siamese royalty and Lao Vientiane royalty that used previously to be marked by amity. Subsequently, the conflict led to war between Bangkok and Vientiane.

The other situation showing the complicated and troubled relations between Bangkok and Vientiane was the war between them that started after the cremation ceremony of King Rama II and ended with the failure of King Anuvong and the destruction of Lao Vientiane.²⁴ However, the brave performance of the Lao king remained in the memory of Lao people together with the cruel scene of the punishment of King Anuvong and his followers and the earlier capture of the Emerald Buddha.

Finally, the experience in the complicated situation in Vientiane caused King Rama III to divide the government of the Lao kingdom into four parts: the first area was the northern part from Luangphrabang province to Pong Salee province called "Lao Pung Kao"; the second area was from Vientiane province to Kham Muan province called "Lao Puan"; the third area was the southern part from Kham Muan province to the border of

---

²⁴ Chao Phraya Thippakornvong. *The Chronicle of Rattanakosin in the Reign of King Rama I*. 114.

Cambodia called “Lao Gao”; the last area was Nakornratchasima which is a part of Thailand nowadays.²⁵ The decision of King Rama III to divide the government of the Lao kingdom reflected the collapsed relations between the two kingdoms whereby Bangkok could not govern Lao Vientiane with a soft policy because of fear that Lao Vientiane would try to liberate itself from Siam.

The Relations between Architectural Characteristics of Emerald Buddha Temple and Sisaket Temple

Besides the relations between Bangkok and Vientiane in terms of the history, the relations between two kingdoms is able to emphasize in terms of temple’s architecture especially in the reign of King Anuvong who tried to re-independent Lao Vientiane from the annex of Siam. The royal tradition of temple building of the Siam Kings continued from the Sukhothai period until the early Rattanakosin period. This tradition can reflect the relations between Siamese society and the role of the Siamese Kings. The Kings of Siam had the important role of governing the kingdom and accordingly needed to find the representative, mental center of the Siamese people. One of the most important elements of this is Buddhist maintenance so that temple building could be said to be the tangible performance of the great kings of the people.²⁶

The architectural style of the temples in the early Rattanakosin period was transformed from the style of the temples in the Ayutthaya period, such as in the form of the plan, roofs, columns, capitals, cloisters, struts to support projected eaves joists, and ceiling decoration.²⁷

---

²⁵ Sunate Bhothisan. “Heroic Performance of King Anuvong,” *Proceeding of seminar on the heroic performance of the King Anuvong*, 2003. (August 15–16, 2001), 53.

²⁶ Natnapit Nakavachara. *Buddhist Temples in Bangkok*. (Bangkok: Research Affair Office, Chulalongkorn University, 1982), 1.

²⁷ Nor Na Paknam. *Arts in Bangkok Part I*. (Bangkok: Odian Store. 1978), n. pag.

It is quite possible that the relations between Siam and the Lao kingdom in the early Rattanakosin period could transfer the architectural style of Bangkok temples to Lao Vientiane temples, especially Sisaket Temple. The major reason is that Siam had attacked Lao Vientiane and removed the important Buddha statue, the Emerald Buddha, to house it in Bangkok. This statue is very important for Laotians because it is the emotional and religious center for Lao Buddhists. The sacking of Vientiane by Siam inflicted heavy damage on Laotians. However, the capture of the Emerald Buddha was even more aggressive for them.

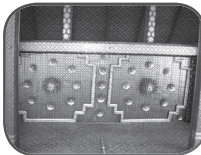

The Lao royal family and supporters were arrested and forced to stay in Bangkok as the guarantee that Lao Vientiane would not rebel against Siam again. The construction of Sisaket Temple yielded the only temple in Vientiane that was built almost similar to the Temple of the Emerald Buddha in Bangkok in that time. This temple was built in the reign of King Anuvong, the Lao Vientiane monarch. He was one of the Lao Vientiane nobles arrested in Bangkok and he spent much time in Bangkok and had close relations with King Rama II.²⁸ When comparing the two temples, there are many structures that are similar in form, such as the form of building pediments, roofs, struts to support projected eaves joists, cloisters, columns, terrace surrounding the main chapel, mondop style of the window and door frames, ceiling decoration, capitals, and the paintings of the interior murals as can be shown in the table below.

Table 1: Influence of Bangkok temple style (the Temple of the Emerald Buddha) on Sisaket Temple

---

²⁸ Sawang Veeravong. *Bibliography of the King Anuvong, The Last King of Vientiane Dynasty*. Vientiane: The Department of Religious Affairs. 1969.

The Similar Structure of the Building	Emerald Buddha Temple	Sisaket Temple
1. Building pediments with pattern for a gable end		
2. Roof style		
3. The struts to support projected eaves joists		
4. The outer wall or cloister (Phra Rabiang) surrounding the main chapel		
5. Each column reduced by tapering the edge		
6. Terrace surrounding the main chapel		

The Similar Structure of the Building	Emerald Buddha Temple	Sisaket Temple
7. Windows of the chapel constructed with the mondop style		
8. Ceiling decoration composed of circles and tablet flowers		
9. The capitals decorated with the lotus leaves style		
10. The wall of the chapel painted with the story of the Lord Buddha		

Photography: Suwaphat Sregongsang (2008)

The Particular Meanings Insight Architectural Design of Sisaket Temple with Philosophy of King Anuvong

It is still in the question why temple of the Emerald Buddha in Bangkok and Sisaket temple are very similar. The myth of the Emerald Buddha is an important key to find out this question. The Emerald Buddha, Thailand's most sacred object along with the Thai monarchy and city pillar

shrine, is seen as important because it serves to mark and reinforce the monarchy and the religion of Buddhism that unite Thailand. The history of the Emerald Buddha is a story of both fantasy and reality as a guardian of the Thai nation. This gives the Emerald Buddha mystical powers that awe the faithful and the visitors. The Emerald Buddha, along with the monarchy, is seen as the protector of Thailand. In fact, the Thai monarchy and the Emerald Buddha are all part of a mythology surrounded by mystery and ceremony. In all religious traditions from prehistoric ones to new religions, the notion of faith is fundamental.²⁹ The myth of the Emerald Buddha also leads to the special ritual and ceremonies where believers carry out certain functions to display and reinforce their faith in their religion such as the changing of the costume of the Emerald Buddha image in each season and the prayers that the monarch offers up to the Buddha, so that Thailand will continue to flourish.

Therefore, there is little doubt that the Emerald Buddha was very important to Thai and Lao kings to legitimate their authority both in terms of politics and society. King Taksin and King Rama I of Siam are good examples because these kings did not have royal blood. It is not Thai tradition for the person who ascends not to be of the royal family.³⁰ These kings had only the political power and authority gained through military force. King Taksin tried to seek legitimacy by establishing his capital in Thonburi rather than Ayutthaya and by supporting the Buddhist Sangha including improving the quality and purity of Thai religion. For these reasons, he would claim the legitimacy of royal power. King Rama I followed the concept of King Taksin. He established the new capital

---

²⁹ Rhys-Davids, William. *Buddhist Birth Stories*. (Boston: Houghton and Mufflin. 1880), 45-48.

³⁰ Mueller, Claus. *The Politics of Communication: A Study in the Political Sociology of Language, Socialization, and Legitimation*. (New York: Oxford University Press. 1973), n. pag.

at Bangkok as a deliberate attempt to create a new Ayutthaya. He also had undertaken a project of religious reform that was very important and significant to the Thai Buddhist community.

With the Indian conception of sacred kingship, wherever Buddhism has prevailed as was the case in Thailand and Laos, these beliefs were modified so that the ruler was viewed as a Bodhisatta or “Future Buddha” rather than a god.³¹ These traditions formed the basis for the Siamese and Lao kings’ quest to obtain divine status and the claim of having acquired the physical marks of a Buddha. They also help to explain why the kings were motivated to seek these goals. The possession of superhuman qualities and powers and their transformation into a divine being or Buddha would have provided clear and indisputable proof of their kingly status and their legitimate right to rule.³² According to this reasoning, besides the variety of their religious activities, King Taksin and King Rama I tried to link themselves with the cult of the Emerald Buddha. The importance and significance of the Emerald Buddha for the Thai and Lao kings could be shown through the historical adventures and the sacred power of this Buddha statue. For example, the power of the Emerald Buddha could allegedly bring relief from disease, hasten childbirth, restore sight, increase wealth and the like, to make sense as the meaning of faith, hope, and resurrection. In Buddhist circles, Rama was sometimes recognized as a future Buddha.³³ The Chakri dynasty chose especially to identify itself with the figure of Rama. The connection between the Jewel and Rama is meant to convey to the people of the Bangkok kingdom the identity between religious merit and the sovereign power of the jewel and the

---

³¹ Cady, Coedes. *Southeast Asia: Its Historical Development*, (New York: Mc Graw. Hill. 1964)

³² Cady, John F. *Southeast Asia: Its Historical Development*. (New York: McGraw-Hill Book Company.1964), 37-38.

³³ Hall, D., *A History of South East Asia*. 3rd Ed. (Melbourne: Macmillan. 1976), 449.

religious merit and sovereign power of the reigning dynasty founded by King Rama I and presently represented by his lineal descendant, King Rama IX.

For the view from the Lao side, what do we know about how this holy Buddha statue was important for Lao kings and their people? Because the Emerald Buddha was the supreme symbol of politico-religious legitimacy in this part of Southeast Asia, the capture of this statue was absolutely effective to rouse King Anuvong and his followers, inspiring them to resist Siam in 1827.³⁴ It rankles with the Lao to this day. This statue has served as a one important point for the conflict between Bangkok and Laos since it was seized and brought from Vientiane to Bangkok. King Anuvong, who appreciated its significance, attempted to ensure that the Emerald Buddha was returned to Laos by ordering the creation of substitutes and many new pagodas. He restored and raised the foundation of Vientiane's Ho Phra Kaew as also in other cities such as Champasak and Srichiangmai.³⁵ The construction of these chapels dedicated to the Emerald Buddha functioned as challenges launched by the Lao against Bangkok's domination, to remind the Lao of their Emerald Buddha's power and to focus and magnify the political energy of this symbol.

Conclusion

This study has emphasized the links of history in terms of positive and negative dimensions between Siam and Laos, especially the wars in the reigns of King Taksin and Rama III. One important point in study was the time King Anuvong spent in Bangkok as a political hostage. This would

---

³⁴ Crawford, John. *Journal of an Embassy from the Governor-General of India to the Courts of Siam and Cochin China*, 2nd ed., Vol.2. (London: Colburn and Bentley. 1834), 153.

³⁵ Dhawaj, Punotok. *Inscriptions from Isan during the Lao Period*. (Bangkok: Khunphim Aksonkit. 1987), n. pag.

have underlain the feeling of being dominated, depressed and yearning for liberty. These feelings exploded in the war between Siam and Lao Vientiane in 1827 and ended with the sorrowful scene of the destruction of Vientiane. However, the important element that has reflected the attitude and ideology of King Anuvong, appointed as the hero of the Lao people, was the architecture of Sisaket Temple. This temple was the only one place that still remained undestroyed from the war. Sisaket Temple could be the point that throws light on the connection of the Emerald Buddha and both Thai and Lao kings, especially in their attempt to achieve legitimation to rule their kingdoms, endorsed through the importance and manifestation of this sacred statue.

However, the problem of this study is that the details of the history are unclear and there is no obvious evidence to show why the Sisaket Temple could survive during the war; thus, the following possible reasons can be suggested.

1. The Sisaket Temple was the only temple in Vientiane that was built almost similar to the Temple of Emerald Buddha in Bangkok. Thus, Siam Royal Army's intention to avoid the destruction of Sisaket Temple was not unintentional because of its dignity and because the cult of the Emerald Buddha.

2. This temple has been set up as the military base for the Siamese army to attack Lao Vientiane. It is similar to the case of Na Phra Mane Temple where the Burmese army set up cannons to fire on the king's palace in 1760 in Ayutthaya and finally the temple was left untouched when Ayutthaya was sacked for the second time.

Although these suggestions could not be proved with acceptable evidence, at least this temple could be posed as the representation of King Anuvong and his yearning for liberty and has faith of the Emerald Buddha through the standing of this holy place.

Bibliography

Thai Materials

- Chao Phraya Thippakornvong. *The Chronicle of Rattanakosin in the Reign of King Rama I.*
- Dhawaj, Punotok. *Inscriptions from Isan during the Lao Period.* Bangkok: Khunphim Aksonkit. 1987.
- Natnapit Nakavachara. *Buddhist Temples in Bangkok.* Bangkok: Research Affair Office, Chulalongkorn University, 1982.
- Nor Na Paknam. *Arts in Bangkok Part I.* Bangkok: Odian Store. 1978.
- Sangoun Boonrod. “Where is Viengkham?”, *Borankadee* 3 (May 1997).
- Sawang Veelavong. *Lao History.* Chiangmai: Social Research Institution Chiangmai University. 1992.
- Suchint Simarak. “The Architectural Style of the Gate in Rattanakosin Era.” *Muang Boran Journal.* 1–4 (January–December 1995).
- Thanom Arnawat. *Thai History: From the Past to the End of Ayutthaya Era.* Bangkok: Amorn Karn Pim. 1985.
- The Compilation of Chronicle. *The Chronicle of Champasak.* Bangkok: Kurusupa Co. Ltd. 1996.
- The Compilation of Chronicle. *The Suppression of Vientiane’s Rebellion.* Bangkok: Sophonpipanthanakorn Co. Ltd. 1934.
- Vachirapanyo. *Buddhism in Laos.* Bangkok: Bannakorn Publishing. 2002.
- Vachirayan Hall. “The Book of Phraya Mahayotha–Ubakong”, *The Groups of the Letter in the Reign of the King Rama I.* 1803.
- Vachirayan Hall. “The Letters from Vientiane”, *The Groups of the Letter in the Reign of the King Rama I No.7.* 1782.

Lao Material

- Ministry of Cults. *Tamnan Wat Sisaket (Chronicle of Sisaket Temple).* Vientiane: Library of the Kingdom of Laos. 1954.

Sawang Veeravong. *Bibliography of the King Anuvong, The Last King of Vientiane Dynasty*. Vientiane: The Department of Religious Affairs. 1969.

Sunate Bhothisan. "Heroic Performance of King Anuvong," *Proceeding of Seminar on the Heroic Performance of the King Anuvong*, 2003. (August 15–16, 2001).

Western Materials

Bernard B. Fall. *Anatomy of A Crisis*. New York: Doubleday & Company, Inc. 1969.

Cady, Coedes. *Southeast Asia: Its Historical Development*, New York: McGraw–Hill Book Company. 1964.

Cady, John F. *Southeast Asia: Its Historical Development*. New York: McGraw–Hill Book Company. 1964.

Crawfurd, John. *Journal of an Embassy from the Governor–General of India to the Courts of Siam and Cochin China*, 2nd ed., Vol.2. London: Colburn and Bentley. 1834.

Hall, D., *A History of South East Asia*. 3rd ed. Melbourne: Macmillan. 1976.

Likhit Dhiravegin. *Siam and Colonialism (1855–1909): An Analysis of Diplomatic Relations*. Bangkok: Thai Watana Panich. 1975.

Mueller, Claus. *The Politics of Communication: A Study in the Political Sociology of Language, Socialization, and Legitimation*. New York: Oxford University Press. 1973.

Rhys–Davids, William. *Buddhist Birth Stories*. Boston: Houghton and Muffin. 1880.

Sepul, Rene and Cici Olsson. *LAOS: GENS DU LAOS–LAO PEOPLE*. Bangkok: White Lotus Press. 1996.

Srivijaya Influence and Hidden Heritage around Ban Don Bay: Cultural Landscape Associated with Cultural Tourism

*Sippanan Nuanla-ong*¹

---

¹ Student: Doctor of Philosophy Program (International Program) in Architectural Heritage Management and Tourism, Faculty of Architecture, Silpakorn University.

Abstract

Chaiya on Ban Don Bay in Thailand's Surat Thani Province, together with its surrounding area, retains architectural and other traces from the Srivijayan age (7th to 13th centuries C.E.). The Srivijaya empire ceased to exist in the 13th century, in part due to the expansion of the Javanese Majapahit empire, and was largely forgotten. Its existence was postulated only in 1918 by French historian George Coedès. It seems that Chaiya was established around the 3rd century C.E. and became a significant regional capital of the Srivijayan empire from the 5th to the 13th century; some Thai scholars even argue that it was the principal capital of Srivijaya although this is disputed. The importance of Chaiya was in its control of one of the major trade routes of that era: it was at the eastern end of the overland route between the South China Sea and the Indian Ocean. The difficulty in disentangling the 'real' story of Srivijaya (and thereby of Chaiya and the Malay Peninsula) in that era resides in the absence of written records – there are no texts against which to place the archaeological evidence.

The Dissertation

In a context of such uncertainty, the present research has three interlinked components:

1. In the absence of historical records, the present dissertation turns instead to the abundant ancient myths and chronicles. Here the accounts range from the relatively established accounts of Chinese journeys to the region, to less reliable chronicles of the various kingdoms of those times, to the more fanciful myths and legends. The fragmented nature of these data is accepted on its own terms; accordingly, the data is presented as something of a collage or mosaic. The methodological uncertainty of this approach is acknowledged.

2. As the focus is on the place of Chaiya in the Srivijayan age (and thereby on the place of Chaiya in seeking an understanding of *present* Southeast Asian identity), fieldwork has focused on the cross-isthmus route from Chaiya to the Indian Ocean coast. Surveys have been made of (a) the Srivijayan-era relics in Chaiya itself and on the land route to the ocean, and (b) other, later elements in the built and natural landscape that can help us to understand something of the *present* geography of that world. Again, a methodological issue is acknowledged: what can a present cultural landscape tell us of the landscape of a past empire?

3. This methodological problem – equating a present with a past cultural landscape – leads into the issue of heritage interpretation: how is one to interpret a cultural landscape to its observers (present residents, tourists) when what we see is, for the most part, largely *after* the period of interest (that is, post-Srivijaya) and where the ‘history’ is mostly myth and, what is more, contested by advocates of Palembang versus those of Chaiya. Hence, the project addresses aspects of heritage interpretation and presentation.

Significance of the Research

Two constructions can be placed on the claim (mostly from Thai historians) that the centre of Srivijaya was at Chaiya rather than near Palembang:

1. The claim by Thai writers is merely to be dismissed as that of vain Thai nationalists asserting an imagined superiority. However, against that:

2. Srivijaya may have had more than one centre and the principal centre (capital) was in different places at different times. This could relate to long-term changes in the technologies and economics of trade: when east-west trade was by very small ships, the trans-isthmus route via Chaiya was important; larger ships may later have permitted trade via the

monsoons and around the peninsula (or perhaps both routes operated simultaneously) and hence control from Palembang would have become crucial; when ships became even larger at the beginning of the 15th century and river silting isolated Palembang from the sea, the control of the Melaka Straits shifted to Melaka.

There is another significance to be found in a scholarly interpretation and presentation of the Chaiya and linked heritage. As academic scholarship had long discounted the possibility of a large, united kingdom in Southeast Asia before Majapahit, surviving evidence of Srivijaya is significant to the very idea of a Southeast Asian identity. Rather than demonstrating some grandeur of ancient Thailand, the region instead tells of a greater Southeast Asia and of a certain regional unity and – less convincingly – of an ancient tolerance and cosmopolitanism.

บทคัดย่อ

จากหลักฐานทางสถาปัตยกรรมและร่องรอยอื่น ๆ ที่พบขึ้นทั้งในบริเวณพื้นที่รอบอ่าวบ้านดอน จ.สุราษฎร์ธานีและจากแหล่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบริเวณดังกล่าว นั้นแสดงถึงคุณค่าและความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และอิทธิพลอันรุ่งโรจน์ของศรีวิชัยจากการเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมและศูนย์กลางในการควบคุมเส้นทางการค้าหลักระหว่างทะเลจีนใต้กับมหาสมุทรอินเดียตั้งแต่ช่วงก่อนยุคศรีวิชัยจนถึงยุคศรีวิชัยทางการค้าจากตะกั่วป่าจนถึงรอบอ่าวบ้านดอนในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ถึง ๑๘ โดยในปี พ.ศ. ๒๔๖๑ ศาสตราจารย์ George Coedes เป็นนักประวัติศาสตร์ชาวฝรั่งเศสคนสำคัญคนแรกที่ได้ค้นพบศรีวิชัยขึ้นเป็นครั้งแรก

โดยจากการศึกษาอาจเป็นไปได้ว่าไชยาเป็นศูนย์กลางแห่งความรุ่งเรืองและวิทยาการต่าง ๆ มาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๘ จนกลายมาเป็นศูนย์กลาง (หรือเมืองหลวง) ของความเจริญและวิทยาการต่าง ๆ ในยุคศรีวิชัยในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๐ ถึง ๑๘ ซึ่งในช่วงปลายของยุคศรีวิชัยนั้นตรงกับการแผ่ขยายแห่ง Javanese Majapahit empire อย่างไรก็ดีตามก็ยังเป็นข้อถกเถียงกันอยู่ของบรรดาผู้เชี่ยวชาญทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ความยากในการคลี่คลายความจริงทางประวัติศาสตร์ของศรีวิชัยนั้นเกิดจากการขาดหลักฐานการจดบันทึกที่รองรับแหล่งโบราณคดีอย่างเพียงพอ อย่างไรก็ดีตามการศึกษาครั้งนี้จะนำมาสู่การจัดการอย่างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนา มรดก โดยการจัดการภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในประวัติความเป็นมาและความตระหนักรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของมรดกและอิทธิพลของศรีวิชัยรอบอ่าวบ้านดอนอย่างยั่งยืน

ดุษฎีนิพนธ์ ประกอบด้วยเนื้อหาที่มีการเชื่อมโยง ๓ ส่วน :

- 1) การขาดการบันทึกทางประวัติศาสตร์ หากแต่มีเรื่องเล่าต่าง ๆ มากมาย เช่น การบันทึกการเดินทางของคนจีน ซึ่งได้บันทึกความหลากหลายของรัฐและอาณาจักรต่าง ๆ ในช่วงเวลานั้น ๆ
- 2) งานชิ้นนี้ให้ความสำคัญกับสถานที่ในเมืองไชยาในยุคศรีวิชัย ซึ่งมุ่งเน้นเส้นทางการข้ามคาบสมุทรจากไชยาไปยังฝั่งคาบสมุทรอินเดีย โดยการ

สำรวจจาก (ก) ร่องรอยของศรีวิชัยในเมืองไชยาเองและเส้นทางทางบก ไปยังเส้นทางมหาสมุทร (ข) ร่องรอยอื่นๆจากภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ และสถาปัตยกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งจะช่วยส่งเสริมความเข้าใจทาง ภูมิศาสตร์ นอกจากนี้กระบวนการศึกษายังได้แสดงถึงภูมิทัศน์วัฒนธรรม แต่เก่าก่อนจนถึงปัจจุบัน

- 3) ปัญหาในกระบวนการศึกษา – การแสดงความเท่าเทียมของภูมิทัศน์ วัฒนธรรมในอดีตและในปัจจุบันนี้ – นำไปสู่การตีความหมายของมรดก: ทำอย่างไรที่จะแสดงการตีความภูมิทัศน์วัฒนธรรมไปยังผู้สังเกตการ ได้รับรู้และเข้าใจ

ความสำคัญของการค้นคว้า ประกอบด้วยเนื้อหา ๒ ส่วน (ส่วนมากจากนัก ประวัติศาสตร์ไทย) เกี่ยวกับศูนย์กลางของศรีวิชัยน่าจะอยู่ที่ไชยามากกว่าปาเล็มบัง:

- 1) นักประวัติศาสตร์ไทยมักจะไม่เห็นถึงความสำคัญของชาติไทย
- 2) ศรีวิชัยอาจจะมีศูนย์กลางมากกว่าหนึ่งแห่งทั้งต่างสถานที่และต่างช่วงเวลา สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและการค้า: ขณะที่การค้าระหว่างฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกมีความสำคัญต่อการดำเนิน ของเรือขนาดเล็ก ทำให้การเส้นทางข้ามคาบสมุทรทางช่องแคบผ่าน เมืองไชยามีความสำคัญ; ต่อมาเรือขนาดใหญ่กว่าอาจสามารถมาทำการค้า ได้โดยลมมรสุมและผ่านรอบๆ คาบสมุทร (หรืออาจใช้ทั้งสองเส้นทาง) และ นั่นคือการควบคุมจากปาเล็มบัง; เมื่อเรือเริ่มมีขนาดใหญ่ใน พุทธศตวรรษ ที่ ๒๐ และตะกอนแม่น้ำโดดเดียวปาเล็มบังจากทะเล จึงเกิดการเปลี่ยนการ ควบคุมการค้าไปยังมะละกา

ความสำคัญอีกประการคือ การตีความหมายเมืองไชยาโดยแสดงการเชื่อมโยง กับมรดก และการศึกษาอาณาจักรในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก่อนมีขัปาหิต การสำรวจหลักฐานของศรีวิชัยมีความสำคัญต่อความคิดเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มากไปกว่านั้นยังแสดงถึงความยิ่งใหญ่ของบรรพบุรุษ ไทย การบอกแทนขอบเขตอันยิ่งใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และความเป็น หนึ่งเดียวของภูมิภาค อย่างน้อยที่สุดของความเชื่อ – ความอดทนในอดีตและ ความหลากหลายที่หลากหลายภาษา

Objectives

This dissertation is aimed at investigating the heritage sites in the Srivijaya-influenced cultural landscape around Ban Don Bay. It seeks to provide heritage interpretation to the public that can integrate knowledge and the wisdom of the ancestors, to be transferred to their descendants. It will alert and make people aware of heritage significance, as well as the potential of cultural tourism that can strike a balance between conservation and development.

This dissertation aims to:

1. Study the background, characteristics and significant values of the cultural landscape of the Srivijaya area in order to plan for effective interpretation.
2. Investigate cultural landscape management for sustainable development based on cooperation between stakeholders, both government and private organizations and local people.
3. Investigate the way visitors understand and derive meaning from cultural tourism.

Research Methodology

The research requires a variety of primary and secondary data to create a basis for cultural landscape interpretation and management, and a model for cultural tourism around Ban Don Bay in Surat Thani. This research concentrates on studying concepts and opinions that are keys to establish guidelines for cultural landscape management. The research is qualitative in its methods and includes mapping and the investigation of factors related to quality of heritage conservation and development. Several steps in the research are as follows:

1. Through investigation, an understanding of the background, characteristics and significant values of the Srivijaya-influenced area,

cultural landscape and concepts of cultural landscape management and cultural tourism will be sought.

2. A survey of the cultural landscape with community profiling will explore the context of the area and will be linked with the documentary data. It is focused on the conditions that create guidelines for conservation of the significant aspects of the cultural landscape.

3. Observation and general interviews are important ways to study both tangible and intangible values of a cultural landscape. Moreover, they provide a good opportunity to interact and communicate with people and to see the relationships and interactions between stakeholders involved in the heritage. The author can use such information as a basis for planning of cultural landscape management, suggesting ways forward to achieve sustainable development, creating public awareness of and interest in the heritage of the Srivijaya region and engendering cooperation between the stakeholders.

4. For in-depth interviews, the author will prepare an interview schedule and list the names of interviewees with exact and clear research questions or themes which facilitate the process of interviewing. The sample consists of a range of groups: the local community such as local people and local heritage groups, government organizations such as The Fine Arts Department. The researcher will later interview them and collect information via recording tapes or VCD and the taking of photographs.

5. For the analysis process, the results from the literature review, survey and observation and in-depth interviews with the different stakeholders who have given information and opinions will be analyzed. This will give an exploration of the characteristics relevant to architectural conservation for sustainable tourism. In this stage, analysis of the results will be in accordance with specific topics: background and characteristics of the Srivijaya culture; the proper principles for the significant conservation

of heritage sites in terms of both tangible and intangible values; the factors for setting the plan of cultural landscape management, sustainable development and public awareness of and interest in the cultural landscape of the Srivijayan remnants. For cultural tourism, the researcher has to select from the information and analysis to seek some basis for cultural landscape management for cultural tourism.

6. The final stage of analysis is drawing conclusions and suggestions for community, government, and other stakeholders involved in heritage conservation management to achieve integration and cooperation among them. This research might be able to find appropriate means for the sustainable development of the cultural landscape of the Srivijaya area. Negative impacts on the environment are minimized while positive effects are created for the community and where the uniqueness of the locale is safeguarded for future generations.

Results of the Research

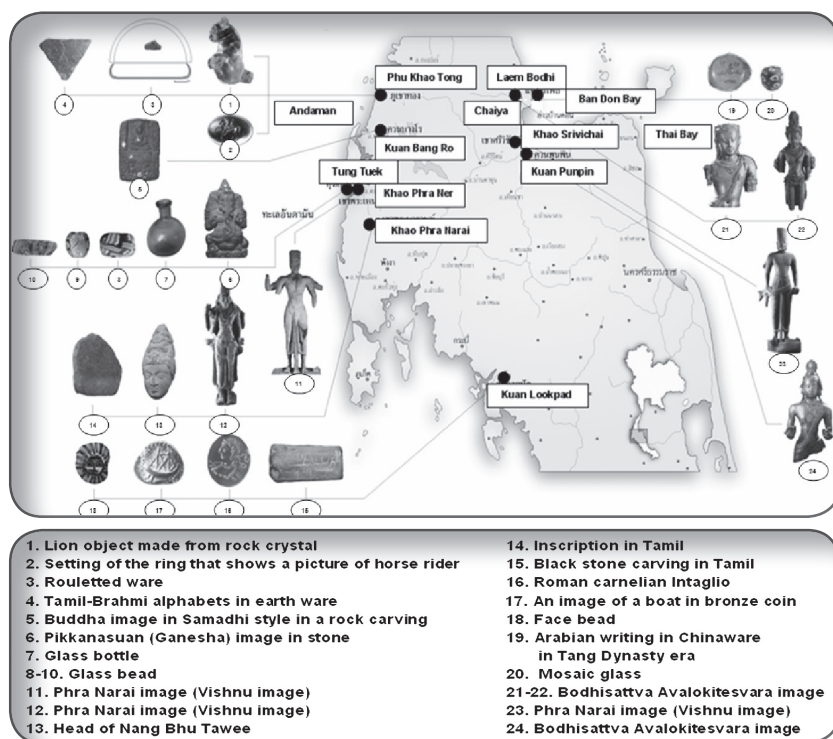
1. Traces of Srivijaya and Trading Route

Takuapa–Ban Don Bay is an interesting route for attracting people to understand the Srivijayan world and to connect the historic sites from the past to cultural route in the present. Srivijaya had a variety of ancestors, religious cultures, geography and ways of life. King Asoka Maharaj was one of the ancestors of Srivijaya who was the ancestor of Sailendra dynasty of India. Besides, Srivijayan influence and Sailendra culture had covered many places from the past to the present such as the southern Thailand and Melayu Peninsula where Indians travelled and set towns on both the west and the east coast of the Melayu Peninsula. They had changed the old economic system (hunter – gatherer) into an agricultural system in this period with the inundation system for rice agriculture. This

was the basis of social development towards an urban society. There were various names of Srivijaya from chronicles and other sources that had contacted with Srivijaya and related to the history of the kings of Srivijaya. The Chinese chronicles called it the “San-fo-ch’i Empire”, “Shi-l-fo-shi country” and “Nakon Fo Si”, “Kan Tho Li Empire”; Arabian chronicle called it “Sa Bak or Sa Ba Ka, Se Bu Za town, Maharaj Island and Maharaj of Sa Bak Empire”; and Langka (Ceylon) chronicles referred to “King Cha Wa Ka of Srivijaya”. In addition, I-Ching’s record states that Srivijaya or Shi-l-fo-shi was a significant place to learn Buddhism and translate the Sanskrit language. Moreover, Dhammadasa Panich states that its name could be “Nakon Boddhi” which means the city of Buddha’s enlightenment. Venerable Buddhadasa, Dhammadasa Panich, M.C. Chan Ratchani and Prof. R.C. Machumta believe that the capital of Srivijaya was on the Melayu Peninsula around Ban Don Bay such as Chaiya. However, George Coedes and O.W. Wolter believe the capital of Srivijaya was at Palembang in Indonesia.

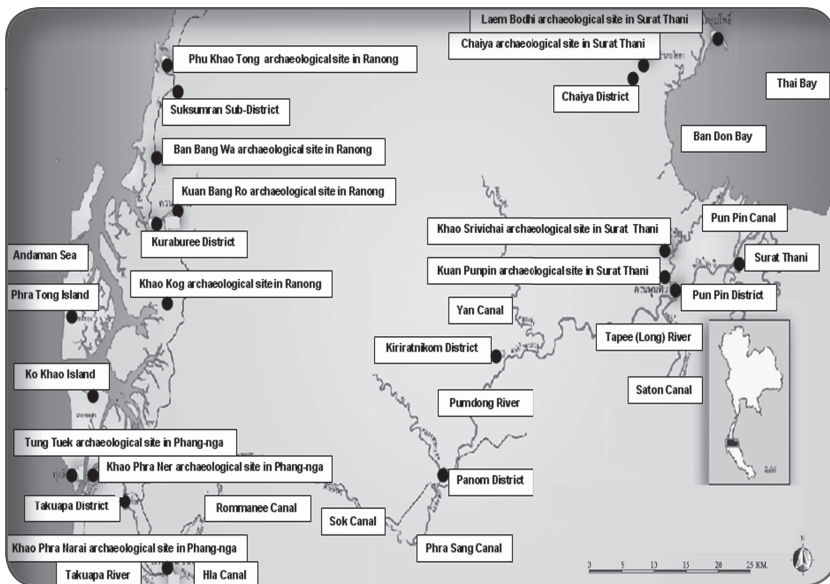
Takuapa-Ban Don Bay route was one of the famous trans-peninsular routes and could be the most convenient one for transportation from before Srivijayan age. Its geographical position was suitable to expand its economics, religion and politics. Moreover, it was a hub of international commerce and it was an entrepot to control the east-west trade that was the direct line of communication with India, Arabia, Persia and China. Also, it was a large market for exchanging various kinds of products between the west and the east port. There are many traces of Srivijaya influence around Ban Don Bay to support the significance of the spice route that spices were its main product so it was called the “spice route” of topography as they are important to the history of the southern peninsula. Other local products were beeswax, perfumery wood, elephant tusks, rice, sugar, bird’s nest, betel palm, cotton, silk and herbs. The major factors essential to build the heritage sites of Srivijaya were

geographical location, settlement, people and lifestyle. The mountain is the landmark of southern peninsula's geography that might offer security of a sacred place or fortress for a palace. There are significant mountain chains on the eastern coast (Nakon Si Thammarat Range) and western coast (Phuket Range) that divide the southern peninsula which covers both flat and high land. Moreover, Sankalakiri Mountains run from the east to the west across the peninsula, separating the region from modern Malaysia. The geographical layout has two types of settlement patterns, namely inland and coastal settlements. On the other hand, maritime trade was significant for the Srivijayan world that had trades worldwide.

Figure 1: Map of the Location of Archaeological Sites and Historical Objects along Takuapa–Ban Don Bay Route in the Middle of Melayu Peninsula

Source: Adapted from Jaisuwan and Naivath (2007: n.pag.) by Sippanan Nuanla-ong (2009)

Figure 2: Map of Takuapa–Ban Don Bay Route

Source: Adapted from Jaisuwan and Naivath (2007: 41) by Sippanan Nuanla-ong (2009)

For the Takuapa–Ban Don Bay route, travelers started going by ship from Takuapa for 3 days in the Rommanee canal to the highest point of Khao Sok. Later, they went on foot about 9–10 kms. from the east of the village at Khao Sok in Surat Thani and by ship for 6 days in Sok canal to Panom canal. After that they traveled the route of Pumdong River and Tapee River and then arrived Ban Don Bay.

Archeological evidence shows there were people in the northern Melayu area since pre–history such as the southern part of Thailand where culture and beliefs are distinctive, and similar to Sailendra culture. Whose Ban Don Bay is an important archaeological site for learning the history and influence of Srivijaya with several interesting points that can reveal something of the development of the Srivijayan age in the following:

1. Chaiya and other places around Ban Don Bay used to have important ports and a large market for exchanging various kinds of products between the east coast and the west coast.

2. Many crockery and glassware items from India and Arabia than from China were at Tung Taek port. Meanwhile, more crockery and glassware objects from China than those from Arabia were discovered at Leam Bodhi port. This could indicate that Tung Tuek port could directly connect with merchant ships from India and Arabia, while Laem Bodhi with the ones from China. Jaisuwan (2007: n.pag) confirmed that the archaeologists of the Fine Arts Department had found a lot of Chinaware from the 9th –11th centuries A.D. and 13th –14th centuries A.D. (around 14th –16th centuries B.E. and 18th –19th centuries B.E.) from Tung Thuek and Laem-Bodhi archaeological sites, more than those in any place in the world except for Mantai port in Sri , and in China.

3. The significant sites of Srivijaya-influenced cultural landscape around Ban Don Bay include the Takuapa-Ban Don Bay route, an important commercial route, Khao Phra-Ner, Khao Phra-Narai, Khao Srivichai and Khuan Pun Pin. Moreover, religious places and images along this route were discovered such as Phra Narai images, located at important points for guarding over the route and taking care of the ancient travellers.

4. Possible explanations for the eventual decline of the Srivijaya influence in Chaiya are as follows: changing trade routes, technological development in building merchant ships, declining advantage of the lower Melayu Peninsula (Melaka) and wars involving the Jola army.

5. There were various styles of art in Srivijaya because it was a political, economic, artistic and religious center that stretched from 13th – 19th centuries B.E. (8th – 14th centuries A.D.). Its art styles cover Sailendra art, Srivijaya art, East-Java art, Sakul Chaiya art, Dvaravati Art, Cham

art, Palla art and Gupta art.

6. Beliefs of the Southern community related to religions, occupations, environment and education.

7. The philosophy of Srivijayan people's lifestyle from the past to the present seems to embrace the idea of simple life following Buddhism teaching. The culture of the southern people is still praised for its wisdom to help create the advantages of the public, following the example of the Bodhisattva's behaviour. They do not use their cleverness to make only private advantage.

Many architectures, heritage sites and evidences of Srivijayan influence around Ban Don Bay that are very useful for Srivijaya interpretation such as architectural heritage that was evolved by religions (Mahayana Buddhism and Hinduism), culture and lifestyle of people. It was designed to be for harmonious with nature of the region in tropical climate. It is important to interpret tangible symbols as well as hidden heritage to present the exact identity of Srivijaya. For Srivijaya had been a center for social interaction, it established connections between economy, politics, culture and religion. The ideology of Srivijayan people related to principles of simple life and Nippan (Nirvana) of Buddhism. On the one hand, the landmark traces of Srivijaya in Thailand were the Chedis of Wat Phra Borommathat Chaiya as well as those of Wat Kaew, Wat Vieng and Wat Long which were described in Inscription No.23.

On the other hand, Prambanan Temple and Borobudur were landmarks of Srivijaya architecture in Indonesia. The structure of Chandi in the Prambanan Temple was similar to that of the Chedi of Wat Kaew which was built earlier. It could be suggested that Srivijaya or Sailendra influence was from Chaiya in Surat Thani, Thailand. Additionally, Angkor Wat in Cambodia was Srivijaya-influenced architecture, since its structure

is similar to Borobudur in Indonesia which could be suggested about Srivijaya or Sailendra influence from Indonesia. From several evidence, Chaiya might be a center of Srivijaya, at least in one period, although the centers of Srivijaya might in more than one place or it might be changed over time. Chaiya was the center of economic activity, religion and politics, as well as the center of art and architecture that there was a variety of styles of art and architecture found in Chaiya. The flourishing of Srivijaya influence in Chaiya might have been declined from the change of trade routes, or technological development of larger merchant ships, that it lost its commercial benefits.

a.

b.

c.

d.

e.

f.

g.

- a. Angkor Wat (Nakon Wat) in Cambodia
- b. Borobudur in Indonesia
- c. Prambanan Temple in Indonesia
- d. Chedi of Wat Phra Borommathat Chaiya

- e. Chedi of Wat Kaew
- f. Base of Chedi of Wat Vieng
- g. Chedi of Wat Long

Figure 3: Srivijaya-Influenced Architecture in Srivijayan Age

Source: Sippanan Nuanla-ong, 2009 (a ,b and c) , 2007 (d ,e, f and g)

Interpretation of Srivijaya heritage is important to perpetuate the wisdom of people in the past and for heritage conservation to acknowledge the real form and concept of structure and pattern of Srivijayan architecture. Srivijayan architecture and arts were from various sources and of mixed styles because it was a center of Hindu, Brahman, and Mahayana Buddhist architectures. Indian arts of Gupta (9th-11th centuries B.E.) and Palla (late 14th-early 15th centuries B.E), Mid-Java style (14th century B.E.), Champa arts (7th-18th centuries B.E.) with characteristics of Khmer (15th - 18th centuries B.E.), Chaiya (11th-18th centuries B.E.), Dvaravati (11th-16th centuries B.E.), Srivijaya (8th - 13th centuries B.E.), Chiang San and Haripunchai (in the Phranang Jammatawee Era) in the north thrived in the same period so they always exchanged and linked between arts and culture. Srivijayan art and architecture involved with its situation that was the center of politics, economy, religion, art and culture, stretched from the 7th to 13th centuries A.D. The landmark construction method of Srivijayan architecture utilised a technique of brickwork without grouting from mortar. It used other materials made from resin and syrup or lime that replaced glue for grouting. Local people used resin from the bark of Chid Tree (a local plant in southern Thailand) or from the skin of animals by mixing with lime for glue. Then, the brick was scrubbed. Chedis which used these techniques were those of Wat Kaew, Wat Vieng and Wat Long which were built prior to Borobudur in Indonesia as shown in Inscription No.23. Moreover, many Bodhisattva Avalokitesvara images found around Ban Don Bay support the argument that it was a land of Mahayana Buddhism in the Srivijayan age. Besides, Borobudur looks like a landmark of a major reference to Srivijaya influence in present. It might be built to attract people in other lands by spread religion. But it could not attract Indonesian. The author thinks that Buddhist arts in Indonesia were Srivijayan-influenced from Chaiya.

2. Interpretation of Srivijaya Influence and Hidden Heritage

The Srivijayan age has a long, confusing and unconcluded history. Debates continue as to where the kingdom and its capital were and whether it was a large empire, or just a small state, or a name of a culture. However, it can be concluded that the kings of Srivijaya were from the Sailendra dynasty. Moreover, many archaeological and historic sites were mostly located along and by the capes, such as along the Takuapa–Ban Don Bay route. This area covers Phang–nga, Surat Thani, Krabi, Ranong, Nakon Si Thammarat, and Song Khla. In particular, much historic evidence from the 8th–11th centuries A.D. has been found. For instance, porcelains from the Tang Dynasty, Persian wares, crystal wares from the Middle–East and Mediterranean, and beads and stones from the Middle East and India. According to the survey and primary data, there are different types of evidence and historic traces along Takuapa–Ban Don Bay route as listed as follows:

Table 1: Evidence and Historic Traces along Takuapa–Ban Don Bay Route

Type	Evidences and Historic Traces along Takuapa–Ban Don Bay Route
1	Architectural trace and historical site in Bharman, Hinduism and Buddhism
2	Sculpture in Hindu and Buddhist forms made from sandstone and bronze
3	Inscription, alphabet and writing
4	Pottery, ceramics and glassware divided into 5 groups: 4.1) Domestic Wares, from prehistoric to historical age, 4.2) Special Wares, from delicate soil, 4.3) Chinaware from Tang, Sung Ware, Changsha Ware, Yue Ware, and Yuan Ware, 4.4) Persia Ware or Basra Turquoise Ware, and 4.5) Tile Pottery
5	Antique coins

6	Decoration of building and jewelry
7	Beads divided in 2 kinds: 7.1) Monochrome Beads, and 7.2) Polychrome Beads
8	Stone equipment such as axes in sandstone, volcanic and siltstone
9	Metal equipment divided in 3 groups: 9.1) A piece of sculpture such as Bodhisattva image and Ganesha image, 9.2) A piece of decoration such golden decoration of rings, and 9.3) A piece of equipment in bronze such as axe and Kris

Assessment of Characteristics and Conservation of Srivijaya Heritage

1. Most ancestors in Ban Don Bay were locals and immigrants from India from before history who believed in Mahayana Buddhism and Hinduism.

2. The landmark traces of evidence, heritage building and landscape related to religions (Mahayana Buddhism and Hinduism) and trade in Srivijayan age.

3. Both tangible and intangible traces of Srivijaya were art, architecture, way of life, belief, culture, tradition, trading and religious evidence.

4. Most of historic sites around Ban Don Bay are conserved by the Fine Arts Department and some of them by local community.

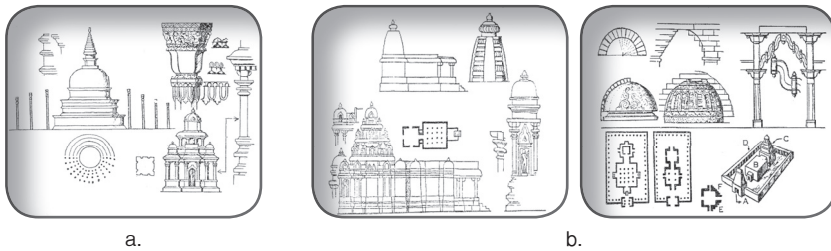
5. Conservation policies are based on history and concept of Srivijaya's traces.

Interpretation of Srivijayan Architecture

Srivijayan characteristics have been defined by investigating and analyzing both tangible and intangible Srivijayan heritage such as beliefs, behaviour, culture, environment and by utilizing the art historian's

technique of art style analysis. From the available evidence, Venerable Buddhadasa (1997: 40) states that the landmarks of Srivijaya were of Palla art that displayed a slender body than Gupta art. Diskul (1981: 11) states that Bodhisattva Avalokitesvara images show artistic influences from the post-Gupta and Palla-Sena styles. However, Dvaravati civilization and its art had the greatest influence in Siam, especially the bronzes that started a new trend even in the northeastern Dvaravati. However, the most beautiful form of Bodhisattva in *bronze* in the world of Mahayana Buddhism is the Bodhisattva Avalokitesvara of Srivijayan art, which was found at Wat Phra Borommathat Chaiya in Chaiya, Surat Thani following the stone inscription no. 23 (Face Ko).

Srivijayan architecture and art were from various sources, demonstrated variety, and synthesized styles such as:

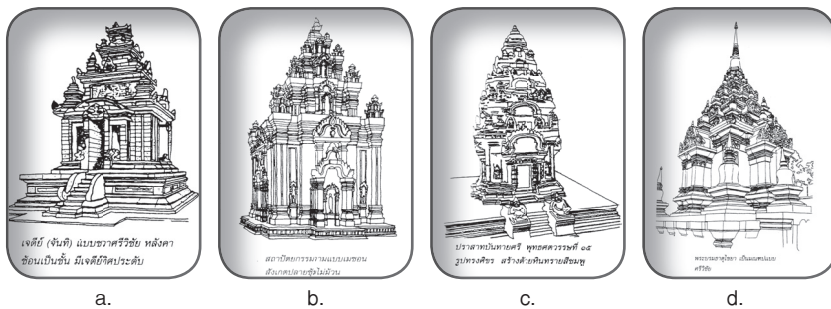

- a. Lanka style
- b. Hindu style

Figure 4: Structure and Pattern of Srivijayan Architecture

Source: Bhirasri (2007)

- a. Chandi followed Srivijaya style in Indonesia – Chandi in Indonesia
- b. Mazon in Cham style
- c. Khmer style – Prasat Ban Tai Sri
- d. Srivijaya styles in Thailand – Chedi in Wat Phraborommathat Chaiya in Chaiya

- a. Dvaravati style – Ruin of Chedi Julpraton on square based
- b. Chiang Sean & Haripunchai styles followed Srivijaya style in the north of Siam– Chedi Chiang Yen in Wat Phrathat Haripunchai

Figure 5: Structure and Pattern of Srivijayan Architecture
Source: Nindej (1998)

The southern Thailand is an important place to learn the philosophy of Srivijaya since there were many traces to support the flourishing culture in Srivijayan age in the form of both tangible and intangible values. It can be said that each brick in the historic site has the meaning of itself. Santi Leksukhum, (2008), academic expert in Thai history of arts, said that the right scope of study and space of time is critical to compare Srivijayan art with vernacular art in southern Thailand.

Interpretation of Symbolic of Srivijaya

1. Phra Borommathat as a sign of Nippan (Nirvana) in Srivijayan culture

Buddhists believe that if someone could achieve Nippan, people would build a Phra Borommathat for him. They could find the truths of Dhamma from working.

2. Name in Thai

Many kings of the Sailendra Dynasty clearly had Thai names that could be traced to the origin of Srivijaya on the southern peninsula, for example, Khun Pan Wang which means a thousand palaces.

3. Bodhisattva image as a sign of Nippan (Nirvana)

Srivijayan people respected the king who was intelligent, sincere, loving and kind-hearted followed the behaviour of Bodhisattva. Descendants of kings who succeeded in Nippan in Buddhism would build Bodhisattva images for their ancestors after their death.

3. Authenticity and Identity of Srivijaya

Authenticity of Srivijaya was trading society, its lifestyle was under principle of Mahayana Buddhism. In addition, it had various style of art and culture.

1. Self-sufficiency in the Srivijayan age related to lifestyle of people to stay with the nature and other surrounding environments. There were various activities such as agriculture, fishery and trading that supported the principle of Buddhism. Their Behaviour followed Bodhisattva so that every breath was controlled by consciousness. They did merit by supporting religion such as building or repair sacred places and sacred objects. They used main materials in the local community such as wood, brick and some details from oversea. Architecture and conservation of the sacred places were a part of making a merit for the next life.

2. Architectural heritage and Buddhist image of Srivijayan and Thai were conserved by most of the ability of people to make them the most beautiful without consideration of the original version. Moreover, the builders and conservative persons did not refer their names or signatures on the objects for they just needed to make merit of their work for Buddhism and Bodhisattva. There were both strengths and weaknesses of Thai heritage conservation. Heritage conservation in Thai style presented to the intangible values (people's mind) but there might be some causes for the loss of an original style. On the other hand, the aim of conservation in the western style is perhaps to conserve the tangible value more than the intangible value. It can be concluded that the aim of conservation in Thailand in the past was different from that of Europe in the present. The author thinks that the perfect aim and principle of heritage conservation has to balance and connect to the aim of the eastern style and the western style that will create the highest levels of both intangible and tangible values. Ngen-Chuklin, an architect states in the SCG posture, King Rama IX stated that heritage is the victory monument of the past to be under preservation.

3. Ideal of teacher in art and architecture area in the past, before a teacher would receive some people to be his students, he had to carefully observe, test, and ascertain thoughtfulness in every dimension of the people who applied to be his students. This would relate to beliefs, goodness, sincerity and love in work. If he chose students, he would teach everything to them in beliefs, principles and way of life as well as techniques and theory of arts and architecture. On the one hand, students learnt their arts and culture with the best beliefs and respect so that it was easy to understand the deep meaning and principles of the heritage such as the symbolism of Srivijayan architecture and culture. On the other hand, if students could not achieve the principles of arts and culture,

it would disgrace the teacher and damage the arts and culture in the future. Teachers considered the quality of students more than the quantity of students.

4. Architectural heritage of Srivijaya reflect the socio-culture and politics of the past in terms of style and characteristics of Srivijayan arts and the concept, material and method of Srivijaya architecture. Ideology and identity of Srivijaya could be interpreted through the architecture and hidden heritage. The philosophy and ideology of Srivijayan people embraced the idea of sufficiency economy and simple life that follows principles of Buddhism. They did not build grand architecture; instead, the size of a temple or house was not grand and harmonious with its environment. From evidence and records of the Srivijaya age, materials of local architecture (house and fence) made from wood while that for a palace and temple or Buddhist images would be wood (structure of building), brick (building) and red sandstone or laterite (Buddhist images).

Bann Loi Nam (floating house) community is an example of Srivijaya and water culture. This local community was a part of the Takuapa-Ban Don Bay route owing to a large ancient market from before the Ayuthaya era until the early Ratthanakosin kingdom. It helps people who experienced flood problems in the past and present by learning to stay with nature. Also, agriculture and fishery is a way of life of Surat Thani people that their ability relates to Srivijaya culture and water culture. The significance of this study is learning and interpreting the identity of Srivijaya culture. The idea of king as Bodhisattva was part of its beliefs and principles in the Srivijayan age. Bodhisattva culture attracts Srivijayan people to achieve Nippan through building the Buddha images, Bodhisattva images and Phra Chedi. In the past, Phra Visnu built Bodhisattva Avalokitesvara (Pattamapani and Vajrapani) images and Buddha image by himself as well. Normally, the size of Srivijayan architecture was not too large but

a suitable one for the community in that area. (Kings of Srivijaya did not want to disturb their populace for building large architecture that made people feel satisfaction) Buildings took a short time to build the right way, according to the ideology and identity of Srivijayan architecture.

5. Kings and people of Srivijaya and their people who learned meanings of the Dhamma in Buddhism, achieving the truth of nature and doing their best duty. When people live close to nature and do their activities, it helps them understand the Dhamma better. Buddha taught people to have a pure mind, keep in the fair way and to be careful. Southern Thais do not judge people from the size of their houses or wallets. When people understand nature and the Dhamma, they could solve problems by starting at mental problems. The philosophy of the Srivijayan kings followed Bodhisattva's behaviour and they taught people about 'sufficiency life or sufficiency economy philosophy'. Moreover, they tried to balance management and create sustainable development.

6. Culture of the southern people still gives respects and praises to people who work for public interest Bodhisattva's behaviour. They do not respect people who use their cleverness only for regarding personal interest and are careless or destroy the values and interest of the public. As can be seen in many stories of Srivijaya, the kings tried to manage everything in the fair way, they took care of religion, trade and politics. For example, Srivijaya had excellent management that could organize and control the relationship between its center and other states by spreading religion and family relationship such as controlling colonies of Srivijaya in Indonesia in the first period of Srivijayan age.

4. SWOT Analysis of Srivijaya–Influenced Cultural Landscape Associated with Cultural Tourism

From the survey of Srivijaya–influenced cultural landscape, it would be expressed in terms of both the religion and the natural environment. Nowadays, Surat Thani has a muddled landscape because of the lack of town planning and zoning such as heritage zones, economic zones and buffer zones. Therefore, it is difficult to undertake cultural landscape conservation and management. The cultural landscape around Ban Don Bay should be shaped and translated into a cultural map.

Heritage sites and the cultural landscape of Srivijaya have historical, architectural, socio–cultural, environmental and economic values which can be managed by balancing heritage conservation for sustainable development. Stakeholders should undertake SWOT analysis as a significant tool to help making plans and policies including a model for supporting heritage conservation and cultural tourism.

Strengths and Weakness Analysis of Cultural Route of Srivijaya around Ban Don Bay

Strengths

1. Original product – There are many ruins and evidence in the Srivijaya–influenced cultural landscape in Surat Thani, supporting that Chaiya was original of Srivijaya.
2. Easy to reach – Tourists can visit Surat Thani with comfortable transportation, any time in every season to explore a cultural route and gain both knowledge and experiences.
3. Rich with culture, and various flora and fauna – People can study ecology, culture and heritage sites by consideration and comparison with the historical, archaeological and geographic evidence.

Weaknesses

1. Service quality – Surat Thani should improve and develop the accessibility of the tourist destinations, general infrastructure and tourist infrastructure.
2. Limited conservation and interpretation – The Fine Arts Department does not have enough fund and staff to undertake the process of heritage conservation.
3. Communication barrier – Local people have limited English so foreigners faced communication and heritage interpretation problems.
4. Small market – Cultural tourism has only specific target groups who prefer the calming nature of an area far away from the comfortable facilities to learn different aspects of culture.
5. Limited capacity – The capacity and nature of the cultural landscape can neither serve large tour groups nor too frequent visits, but it can serve individuals or small groups.

Present Day Threats and Opportunities of Cultural Landscape Management

Threats

There are threats in the present related to cultural landscape management of this Srivijaya-influenced area around Ban Don Bay as follows: 1) threats from economic development and conflicts of interest in land use; 2) threats from encroachment on the heritage sites; 3) threats from the absence of a strong policy in heritage management; 4) threats from a lack of recognition of the significant value of heritage sites from local people and outsiders; and 5) threats from the tourism industry.

Opportunities

At present, there are opportunities related to cultural landscape management of this Srivijaya influenced area around Ban Don Bay as follows:

1. There is much conservation of cultural diversity and biodiversity around Ban Don Bay as a responsibility.
2. People interest in unique landscapes with both historical and aesthetic values for recreation and cultural tourism and in practices that help conserve both nature and culture.
3. Cultural landscape management is recognized by the government and local community for its capacity to generate tourism income.
4. A good signal is that local people and NGOs in some areas of Ban Don Bay can manage heritage sites, cultural landscapes and natural resources for a pollution control program, although they have limited power and authority.
5. The public has useful programs for area protection because the long decline of cultural diversity decline has stimulated efforts for heritage.
6. Some laws of land use and building affect cultural diversity, biodiversity and government institutions with responsibility in some degree of flux with regard to the roles of heritage management in Thailand.

5. Power of Srivijaya

Srivijaya was a flourishing society that had a long history since the 7th century A.D. before, Thampornlinga's flourishing influence until 13th century A.D. The center moved to the archipelago area such as Java or Sumatra in Indonesia. There were four conditions to support the political and economic power of Srivijaya.

1. There were various kinds of products from the west and the east coasts of the peninsula for trading with Arabia, India and China.

Takuapa–Ban Don Bay was one of trans–peninsular routes since the time before Srivijayan era.

2. In the past, it was not possible for having direct journeys from China to India because of limited technology and the size of cargo. Traders and travelers had to rest to fix the cargo, exchange various products and wait at Takuapa–Ban Don Bay for the monsoon. The cargo had to use wind energy and could not journey in the doldrums of the equatorial area.

3. Srivijaya had a powerful army to control the area over Melaka and the Sunda Straits. The inscription of Ko Ta Ka Poo in 686 A.D. at Bang Ka Island in the west of Palembang states that the arm forces or navy of Srivijaya attacked the land of Java to spread Srivijaya’s power.

4. Srivijaya had good relationships and inter–marriage with local people or royal families in other lands for controlling both politics and trade. For example, the inscription of Phrajao Sanchai (King of Yawa Tawweep) in Java, in 732 A.D., states that Phrajao Sanna governed people with love like that of father and son. There were good relationships because the royal family members of Srivijaya married with those of Java.

5. Srivijaya had spread Buddhism and used sacred ceremonies that adapt from Brahmanism for controlling colonials, such as the drinking the sacred water ceremony was operated to show sincerity of colonials. For example, the inscription of Ta Rang Too Vo in 684 A.D and that of Ta La Ka Ba Too at Palembang recorded that Tantra would curse people who did not respect Mahayana Buddhism. They would have bad luck, illness or death. Tantra would protect people who were honest and respectful to the king of Srivijaya. Thus, people drank the sacred water to show their sincerity.

The first period of maritime trade of Srivijaya (top) and the second period of maritime trade of Srivijaya (bottom)

Figure 6: Map of Maritime Trade of Srivijaya

Source: Adapted from Jaisuwat & Naivath (2007: n.pag.) by Sippanan Nuanla-ong (2010)

6. Conclusion

Srivijaya influence had effects in many nations in Southeast Asia such as Thailand, Indonesia, Malaysia and Cambodia. The author would suggest that the lessons of Srivijaya teach us that the cultural flourishing came from balancing both material and spiritual developments the globalization of its society opened the mind of the people to learn interesting cultures and acquire various ideas from many places in the world. They always communicated and exchanged their knowledge and culture in different ways such as trading and religious propagation or migration. That leads to the fusion of culture and technology. Specially, a main aim to control and develop the Srivijayan world related to religion. In Thailand, there are many archaeological and historical sites along Takuapa–Ban Don Bay. The landmark traces of Srivijayan architecture are the Chedi of Wat Phra Borommath Chaiya, Wat Kaew, Wat Vieng and Wat Long in Chaiya. Interpretation of the traces of Srivijaya and effective cultural landscape management is important for sustainable development and for public awareness and interest in heritage more broadly. For example, the serious present threats around Ban Don Bay area are a lack recognition of the significant value of heritage sites from both local people and outsiders, and the absence of a strong policy in heritage management. These threats have affected balancing management and sustainable development in this area in every dimension such as society, economy and environment is needed. It is a neglect of significant values related to the cultural landscape around Ban Don Bay.

Forecast for Heritage Conservation and Management

4.1 The old town of Srivijaya, made of wood, was significant for architecture and for being related to the royalty and religion of an earlier time which was of brickwork without grouting along Takuapa–Ban Don Bay.

4.2 Takuapa–Ban Don Bay offers four kinds of landscape, namely, balanced areas, isolated areas, busy areas and muddled areas. To zone each area, with due regard to its significance, is important.

4.3 The cultural landscape of Ban Don Bay is muddled and difficult to set up in terms of heritage sites in a cultural landscape. Cultural mapping is needed for processing cultural landscape management and cultural route with measures such as cultural zones, natural zones, resident zones, business zones and buffer zones.

4.4 The interpretation of Srivijaya requires the representation of the fusion of religion and trade between Srivijaya and other communities.

4.5 Interpretation and cultural landscape management is an important instrument to conserve and educate people regarding significant values of Srivijaya, and the wisdoms and beliefs of Srivijayan people.

4.6 Cultural tourism brings sustainable development to both local community and public. Local people along Takuapa–Ban Don Bay route should learn and understand itself in significant values of natural and cultural heritage and get the highest benefit from heritage management and tourism. Strong community can create sustainable development from cooperation and participation from stakeholders (local community, local authority, tourism business, government and education institution) such as infrastructure development, standard education (giving knowledge and training good skill of local history and tourism) and taxation for local administration in heritage conservation.

Topographic Base

- ⬆ Chinese Shrine
  - 🏠 Monastery with Temple
  - 🏠 Monastery without Temple
- ▲ Chedi (Pagoda or Stupa)
  - 🏫 School

Figure 7: Map of Zoning Area in Surat Thani for Cultural Landscape Management

Source: <http://maps.google.co.th> (October, 2009) adapted by Sippanan Nuanla-ong (2010)

Source: Department of Mineral Resources (2005) adapted by Sippanan Nuanla-ong (2010)

In order to achieve awareness of sustainable development, it is vital for local people to learn and discover the identity of Srivijayan culture and beliefs in some depth. Therefore, cultural tourism might be a tool that can bind the local people and the cultural landscape together, particularly Srivijayan and other hidden heritage around Ban Don Bay. Cultural tourism programs and heritage interpretation are important parts of heritage conservation since all stakeholders must cooperate and be well organized. That is to say, government and communities should work together to encourage and increase awareness of cultural conservation and management. Moreover, this will encourage local people to be proud of their background and remain harmonious with nature and local wisdom. Heritage planning and management is needed, based on adequate database such as checking lists of significant values of Srivijaya heritage that can increase recognition and awareness by presenting heritage with respect and understanding and ways which will conserve the authenticity of the heritage from every generation. Many problems in the present day such as social, political, economic, and environmental instabilities seem complex and ambiguous, and might be solved by people who can analyze and connect the background of history to the problems of the present.

References

- Bhirasri, Silpa. 2007, *Pravatsat Lae Sillapa Dooy Sang-Khep* (Overview of History and Styles of Art), Silpakorn University Publishing, Bangkok.
- Diskul, Subbhadradis M.C.. 1981, *Art in Thailand: A brief history*, Silpakorn University, Bangkok, p. 11.
- Jaisuwan, Boonyarit, Captain & Naivath, Rarai. 2007, *Tung Tuk Samai Srivijaya Judchamyong Kanka Tangtalay Khonglok Bonkabsamut Mala-U* (Tung Tuk in Srivijayan age: World Trade's Connection on Melayu Peninsula by the Sea), Archaeological Office & National Museum 15 Phuket and Archaeological Office & National Museum, Fine Arts Department, Phuket. n.pag.
- Ngen-Chuklin, *Arvut*, SCG (Siam Cement Group) posture. Bangkok.
- Nindej, Saner. 1998, *Pravattisat Satapatthayakam Thai* (History of Antique Thai Architecture), Thammasat University, Bangkok. n.pag.
- Venerable Buddhadasa. 1997, *Naaw Sang Khap Borannakhadee Rob Aow Ban Don* (Archaeological Landscape around Ban Don Bay), ed. Vol.III, Wat Phra Borom Mathat Chaiya, Surat Thani, p. 40.

Conservation of Kudijeem Community for Cultural Tourism

Nana Srithammasak¹

---

¹ Student: Doctor of Philosophy Program (International Program) in Architectural Heritage Management and Tourism, Faculty of Architecture, Silpakorn University

Abstract

The objectives of this study are to investigate the cultural values of Kudijeen community and to determine the conservation plan of Kudijeen community for cultural tourism. The First step is to study the history and evolution of the community, the preparedness of the study area and its surroundings. Then both issues are brought to find out the cultural significance in terms of historic value, aesthetic value, scientific value and social value including the participation of local residents and the preparedness of the study area to be the cultural tourism site. Its history and values are discussed as well as several arguments from the articles and other related documents. Based on the review literature, the conservation for cultural tourism are proposed namely 1) To encourage public awareness of heritage. The local residents must play a narrator role to tell the story of historical development as local guides. 2) To manage dynamic relationships. The committee should organize traditional or religious events for visitors. 3) To ensure a worthwhile visitor experience. The community has volunteers as community guards to ensure the safety of visitors; make them feel free from any harm and to enjoy the good experience in visiting the community. 4) To involve host and indigenous community. Any conservation plans of the community must be submitted by the local residents. 5) To provide benefits for the local community. Local residents may take a local guide training course to become a local guide or produce souvenir to sell. 6) To response promotion program. The local residents are the key persons in tourism promotion program of the community. To protect the heritage site from degrading, the community should plan to limit a number of visitors in each day or during the festival period. Thus, it is argued that when well managed and implemented, these principles are regarded as the key elements leading to conserve

this community for cultural tourism.

The results derived from the study found this community is a valuable community rich in cultural significance and long history. Furthermore, the local residents take pride in its value. They want to conserve it for the next generation.

Keywords: Kudijeen community, Conservation, Cultural Tourism

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสำคัญทางวัฒนธรรมของชุมชนกูฎีจินสำหรับการอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยทำการศึกษเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและ วิวัฒนาการของชุมชนแห่งนี้ ความพร้อมของสถานที่ที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ในการศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการของชุมชนแห่งนี้ในด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ คุณค่าทางความสวยงาม คุณค่าทางความรู้ และคุณค่าทางสังคมจากเอกสาร บทความที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการมีส่วนร่วมของชาวชุมชน การทบทวนจากเอกสารที่เกี่ยวข้องสามารถนำเสนอการอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยวดังนี้ 1) ชาวชุมชนต้องเป็นภาคีของชุมชนในการบรรยายถึงความสำคัญและคุณค่าของชุมชนแห่งนี้ 2) ต้องมีการจัดการเกี่ยวกับเทศกาลงานประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้ามาร่วมงาน 3) ต้องสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในชุมชนแห่งนี้ในด้าน ความปลอดภัยและความรู้เกี่ยวกับชุมชน 4) การอนุรักษ์ต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชน 5) ต้องสร้างรายได้ให้กับชุมชน เช่น การเป็นภาคีของชุมชน การจำหน่ายสินค้า 6) ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดโปรแกรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน คนในชุมชนเป็นบุคคลสำคัญในการวางแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อเป็นการป้องกันการสูญเสียคุณค่าทางวัฒนธรรม เช่น การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวในเทศกาลต่าง ๆ เป็นต้น หากแผนดังกล่าวได้รับการจัดการที่ดีและนำไปใช้ จะเป็นการอนุรักษ์ชุมชนนี้เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนที่เต็มไปด้วยคุณค่าทางวัฒนธรรม ประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน นอกจากนี้คนในชุมชนรู้สึกยินดีและภูมิใจในคุณค่าของชุมชน และต้องการที่จะอนุรักษ์ชุมชนนี้สำหรับลูกหลานต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: ชุมชนภูมิถิ่น การอนุรักษ์ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

Statement of Significance

The World Tourism Organization² observes that cultural tourism forms an important component of international tourism throughout the world. It represents the movement of visitors motivated by cultural purposes such as cultural events, festivals and traditions, study tours, performing arts, visiting sites and monuments, as well as travel for pilgrimages. According to 10th National Economic and Social Development plan, there is support for developing Thai wisdom and local culture in order to support cultural tourism and in turn to generate economic growth.³

Thailand is a kingdom rich in cultural value and use culture as a vehicle for cultural tourism and sustainable tourism development resulting in generating income to the country.

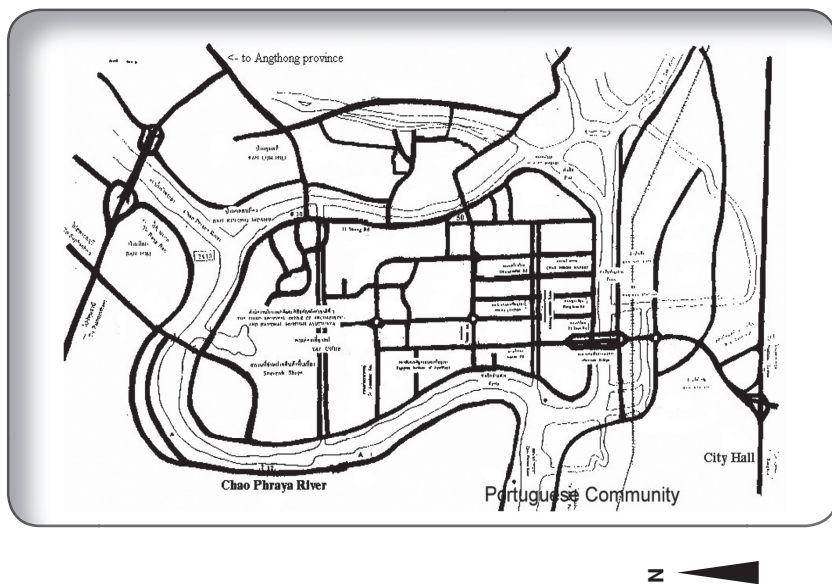
Ayutthaya was the second capital city of Thailand, during 1351–1767. The Ayutthaya area had been settled prior to this date since the site offered a variety of geographical and economic advantages. The growth of Ayutthaya brought many merchants from all over the world, coming to settle for selling and buying. In the early 16th century, the Europeans visited Ayutthaya and a Portuguese embassy was established in 1511. The Portuguese village was erected on the west bank of the Chaopraya

---

² World Tourism Organization. 2004. Technical Seminar on Cultural Tourism and Poverty Alleviation, Siem Reap. [online] Retrieved from http://www.worldtourism.org/sustainable/doc/s_Reap2004 accessed on June 5, 2008.

³ The 10th National Economic and Social Development plan (2007–2011)

river, in the south of Ayutthaya province. Portugal's powerful neighbor, Spain, was the next European nation arrived in Ayutthaya toward the end of the 16th century. In the mid 16th century, Ayutthaya and the independent kingdom in Chiang Mai were put under the control of the Burmese, but Thais could regain both of the capitals by the end of the century (Figure 1).

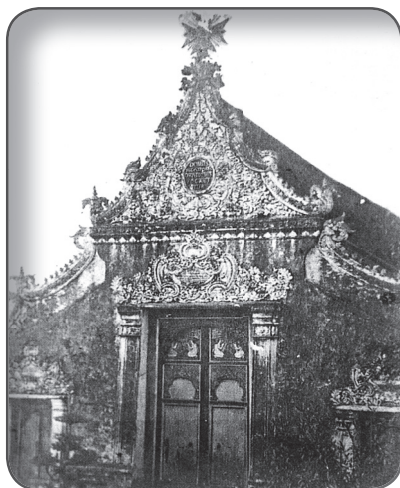
Figure 1 Portuguese Settlement in Ayutthaya (NO. 40)

From http://www.geocities.com/RainForest/7153/ayut_port2.htm

The Burmese invaded Ayutthaya again in 1767. Burmese soldiers destroyed everything. Phaya Tak, a Thai general, regained the country's independence and promoted himself as King Taksin. After considering that Ayutthaya was entirely damaged and that the city was too large for his army to protect it, he moved his people to establish a new capital city at

Thonburi. Thonburi had long been a multi-cultural community of different ethnic groups of people with Portuguese, Mon, Indian, Japanese, Islamic, Chinese and Dutch merchants since the Ayutthaya period. During King Taksin's fight to liberate Thailand from the Burmese in 1767, some Islamic people were evacuated by raft down the Chaopraya river to Thonburi, some of them chose to live in Bangkok Yai, others in Bangkok Noi and along the Bangluang Canal.

Kudijeen community was a community rich in cultural significance: historic value, aesthetic value, scientific value and social value : that established in the Thonburi district, and had been a settlement of Christian Portuguese from the time of King Taksin, beginning in 1769. Portuguese people came into Siam and joined in the war alongside the Thais. Because of the Thais' victory, the Portuguese then were accepted by King Rama IV. It was the residence of foreign ambassadors and the first Protestant missionaries, who also came to disseminate religion and bring new knowledge to Siam. The significant place which symbolizes the Kudijeen community is Santa Cruz Church, the first Catholic church, built in an Italian style, the second church, built in a Chinese style (Figure 2) and the present church is the third building in Neo-Classic and Renaissance (Figure 3). Nowadays this community still retains its old living style and is a closed society. This does not mean that people are unfriendly to others, but that it is a small community where everyone knows each other and about what might have happened, where, when and how. The activities of the community are often entirely supported by the aid of their own neighborhood. Besides, the local residents can live among the diverse ethnic groups in harmony. Among the heritage of the community are famous traditional cakes such as Kudijeen cup cake, Kuaytus or pineapple pie, and Kudsarung or Christmas Bow which will be made only in December.

Figure 2 the Santa Cruz church
(the second building)

Figure 3 the Santa Cruz Church
(the present building)

Besides, surrounding the Kudijeen community, there are many cultural places which can attract visitors due to their own significance such as Kian Un Keng joss house, Chinese temple, Wat Kalayanamitr which is the enshrinement of Luang Poh To or Sam Poh Kong Buddha and Bangluang Islam mosque that was built in a Thai architectural style and decorated with stucco molding in the reign of King Rama I. The mosque is a place that embraces Islamic Scripture which was written by Muslims in this community. As the cultural heritage of the area is seen as a dynamic reference point for understanding the way of life, social growth and change, it is an expression of diversity and community identity. Therefore, the significance of the Kudijeen community is that it presents values to be conserved and developed for cultural tourism that tourism could generate benefits to the local community and stakeholders. It also, coincidentally, presents a model of different ethno-religious groups coexisting harmoniously as relative separate but inter-

dependent communities within a communities groping. There is need for a management plan to be presented to the community, local government, private sector and government sector in order to set a management plan and to inform visitors in term of conservation and heritage interpretation. This management plan should be avoid adverse impacts on the authenticity and physical aspects of cultural heritage. For this reason, the researcher is interested in determining conservation plan to this community for cultural tourism.

Objectives of the Study

The objectives of the study are to investigate the potential of Kudijeen community for cultural tourism. This can be divided as follows:

1. To study the cultural significance of Kudijeen community.
2. To study the preparedness of Kudijeen community in aspect of householders' participation for cultural tourism.
3. To determine conservation plan to the Kudijeen community.

Subject of Inquiry

This research project explores the conservation potential of Kudijeen community, in terms of the following features.

1. The historical background of the Kudijeen community
2. The cultural significance of the study area
3. The potential for conservation of the study area for cultural tourism

Methods of Investigation

In order to achieve these objectives, this research will focus on qualitative methods that are useful to yield information about the area studied. The process can be described as follows:

1. Research preparation and planning
2. Documentation research related to the places and activities of Kudijeen community from both primary and secondary sources including local documents, articles, Internet, textbooks, photographs, maps and others. In addition, site survey will be needed as initial process of basic understanding and background of the heritage site contexts from the past until today.
3. Site survey and observation to explore and investigate the existing architecture heritage, way of life and the context of the site, thereby collecting and assessing information on the potency for cultural tourism.
4. Basic interviews to help the researcher to understand what local residents think, what they need, how much they recognize the necessity of site conservation for cultural tourism and how the community will be conserved for its sustainability into the future.
5. In-depth interviews with specific target groups. This step will be conducted in order to get in-depth information about the site and the daily life in the community as well. It is also necessary to understand the sense of participation and cooperation of all participants in heritage conservation, their reaction toward tourism and development, and how they think their community will be in the future. Three groups of stakeholders in the community will be targeted including local residents, Santa Cruz Abbot, and tourists or visitors.
6. Data analysis to be performed after obtaining all information. The data will be systematically analyzed, compared and used to establish a framework for action to conserve the site for cultural tourism by using the charter of cultural tourism principles⁴.

⁴ ICOMOS International Cultural Tourism Charter. Principles and Guidelines for managing Tourism: At Places of Cultural and Heritage significance. International Council on Monuments and sites ICOMOS International Cultural Tourism Committee, December

7. Conclusion and recommendations. The research will provide suggestions for community and stakeholders by encouraging integration and cooperation between stakeholders.

The Expected Benefits

1. To increase community awareness of the conservation of the study area for cultural tourism.

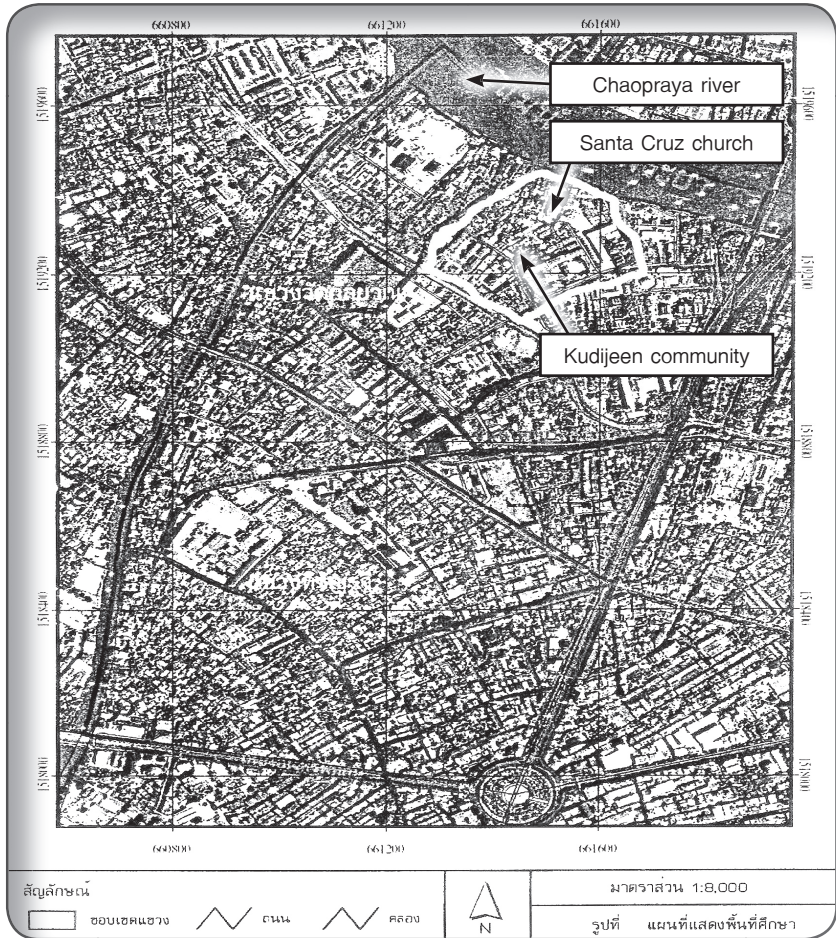
2. To awaken both the government and private sectors to the importance of the study area, so as to support and promote its conservation and development.

3. To promote development of community-based tourism as a way of increasing productivity and optimizing the use of resources in the community.

4. To enhance tourists' knowledge and appreciation of the concept of cultural tourism as a strategy for enhancing and generating economic opportunities in the community.

Cultural Heritage Assessment of the Kudijeon Community

Kudijeon community is located in Watkalaya sub district under the Authority of Thonburi District, Bangkok. From the total area of 32 rai (12.8 acres), the community is divided into 11 Sois (Figure 4).

Figure 4 Portuguese settlement in Thonburi
Source: Royal Thai Survey Department scale 1/4000 : 2001

Assessing cultural significance is the key step in the process of cultural significance conservation. The obviously tangible heritage in Kudijeem community can contribute cultural significance to the community's residents in many ways. The community expresses historic values, aesthetic values, scientific values and social values.

Historic Value

In terms of historic value, the community is itself one of the best examples of living cultural heritage surviving from the Thonburi period and it is still lively at the present time, with a number of community residents who willingly live with the traditional heritage and try to develop it in the most suitable way. Its way of life from the past to the present, and relationships between surrounding areas shows how people lived together and in what was the birth place of local printing, photo shops and the Hunter Department Store (the first department in Siam built by Mr. Robert Hunter) and the first surgery in Siam at Bradley's house when people came to celebrate Wat Prayoonwongsawas and wounded by a gun blast. For the community's residents, there is benefit in acknowledging and encouraging recognition of cultural heritage significance and in fostering awareness of heritage preservation among the residents. Besides, this community and its surroundings are from the Thonburi period and, when the visitors come here, they will think of that time. However, cultural heritage conservation must come from cooperation between involved stakeholders, especially local residents who are the key to awareness of the conservation task. Another interesting point from the past is the existence of the traditional dessert cooking. Besides, these traditional desserts are OTOP of Thonburi district (OTOP, standing for One Tambon One Product, is a local entrepreneurship stimulus program designed by Thai Prime Minister Thaksin Shinawatra during the 2001–2006 Thai Rak Thai government. This program aims to support the unique locally made and marketed products of each Thai Tambon or sub district)⁵ and can encourage local economy and reinforce the relationship between the community and its old way of living. The name of “Kudijeem cupcake” reflects the name of the community itself. This assists the community to

---

⁵ “OTOP”. [online] Retrieved from www.ThaiOTOP City.com accessed on March 31, 2010.

tell the story of its past and to make the community distinct from other places.

Aesthetic Value

The aesthetic value of this community can be divided into two categories. One is the Santa Cruz church as mentioned in earlier chapter. Another one relates to houses. In one sense, from the past to the present there has been little change. Most habitations are in rows and most residents have lived here for generations. Houses butt against each other, some protruding into the Chaopraya river where they might have been floating houses in the old times. At the riverside, in front of the Santa Cruz church the beautiful house of Louis Winsor is located as a symbol of this community (Figure 5–8), the Chantanaphrab family house with its distinctive gable (Figure 9–11) and the house of the Thanusingh family with its beautiful eaves (Figure 12).

Scientific Value

In terms of scientific value, the community contributes much information for study and research in many different fields. The unique architectural styles provide an inspiration for a study of architecture and raise the issue of lessons in the present day (Louis Winsor's house, Thanusingh family's house or Chantanaphrab family's house). Nowadays, a retrospective concept of classic architectural styles is very popular among several estate enterprises and consumers. It is clear that the structure of the traditional Thai house can contribute much comfort for its residents due to an application of knowledge in architecture and construction to match the ways of living⁶ As a result, there is a need to investigate the traditional Thai houses in term of their air flow system. Moreover, because the community has evolved and developed through many years, we can observe changes occurring in each stage of its development such as

---

⁶ Onsiri Panin and Somkid Jirathassakul. Vernacular Shop Buildings in Towns. Bangkok: J Print. 2001.

changes in material, construction, plan or usage and, by implication, in objectives as well. Second, there are the famous traditional desserts of the community such as Kudijeen cupcake, a unique Portuguese cupcake that has been made for more than 200 years, differentiating itself from others by its combination of crispness on the outside, but being soft and tender on the inside. The toppings on the cupcake have meanings beyond just being delicious. Slices of gourd cooked in syrup mean to live peacefully and happily. Sugar means being blessed with happiness and prosperity. Raisins and persimmons used to be expensive, affordable only by the noble persons in the past (Figure 13). Besides, they are OTOP of Thonburi district; visitors can try these desserts for themselves, their relatives or they may learn how to make them.

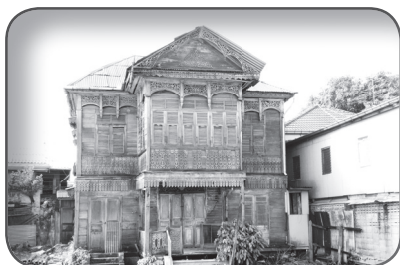

Figure 5

Figure 6

Figure 7

Figure 8

Figures 5–8 Louis Winsor’s house in Ginger bread style which was situated on Chaopraya river bank

Figure 5 was taken by Nana Srithammasak.

Figures 6–8 were taken from <http://www.bangkokbiznews.com/home/detail/lifestyle/20091123/87488/%E0...> accessed on March 15, 2010.

Figure 9

Figure 10

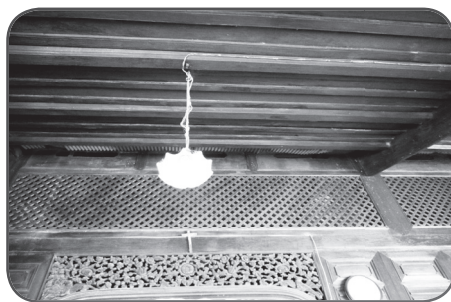

Figure 11

Figures 9–11 Chantanaphrab's house was built with beautiful teakwood gable.

Figure 12

Figure 12 Thanusing's house with beautiful eave

Figure 13 Group of Kudijeen desserts one product one tambon (OTOP) of Thonburi district
Figures 9–13 were taken by Nana Srithammasak

Social Value, which in part relates to the awareness and pride of local residents toward the community together with their sense of identity, may be seen as underlying the basic characteristics of lives and relationship between the local residents and their surroundings, expressed in such things as community temples, churches, mosques and the musicians' houses. These areas are the places to which residents have to relate. Buddhists can join with Catholic Christians in their events and festivals, Catholic Christians can join with Buddhists in religious events and festivals as well as those of the Muslims. Thus a cultural identity of the community is learnt and transformed from generation to generation, evolving to be very unique and different from others and is a special characteristic of the community. This unique identity can draw a lot of visitors, generating income and employment that can improve residents' quality of life with the effect that local residents will not need to move out

from the community. On the other hand, most visitors would want to see or enhance their experiences in the sense of local community atmosphere; for instance, various old wooden houses, ways of life, boat piers might be valued. The community social and cultural fabric can communicate a sense of authenticity to the visitors. Cooperation is need in the management of cultural heritage by both private and public sectors. The Credit Union Cooperative management enhanced the democracy system knowledge to the community members.

The conservation plan of Kudijeen community for cultural tourism follows to the ICOMOS International Cultural Tourism Charter could be applied to Kudijeen community as the following lines:

1. To encourage public awareness of heritage. The local residents must play a narrator role to tell the story of historical development as local guides, or use other tools such as leaflets, signs, documents, Internet or films. The content in this tool should consist of history and significance, symbolic of this community and traditional desserts, etc.

2. To manage dynamic relationship. The committee should organize traditional or religious events for visitors to come and join such as Good Friday event in September for commemorating the time when King Taksin gave this land. The ceremonies are to retain the use of voluntary labor assistance in arranging traditional religious events and participate with willingness. Their way of life is in creating a unity, love and peace like people are relatives and Christian inheritance. They should retain old way of life. However, there are other symbolic of this community is Kudijeen desserts, these dessert recipes should pass to their descendants in the community by making documentary, film or open course to provide knowledge when and how to produce these desserts such as Kudijeen

cupcake and Kusarang desserts. These are produced all year but Christmas Bow is produced in December. The present generations should raise awareness, be proud, appreciate and preserve traditional values and cultural heritage. The young generation must perceive the significance of the cultural heritage and generate conservation plan by their parents.

3. To ensure worthwhile visitors' experience. The community has volunteers as community guard to ensure the safety to visitors, make them feel free from any harm and to enjoy the good experience in visiting the community.

4. To involve host and indigenous community. Any conservation plans of the community must be submitted by the local residents. For example, they need to arrange a team to take care of their own building or to present their ritual activities such as traditional dessert making contests. Light and sound shows, give the background on the settlement of this community and provide legal facilities to conduct their traditional routine work.

5. To provide benefits for the local community. The local residents may take local guide training course to become local guide or produce souvenir to sell such as Santa Cruz church magnet or Kudijeen desserts magnet. They should participate to resolve the conflict of the community, should it arises.

6. To response promotion program. The local residents are the key persons in tourism promotion program of the community. To protect the heritage site from degrading, the community should plan to limit a number of visitors in each day or during the festival period. They can become a good interpreters in telling the history of the community, establishing a model village depicting the ancient Portuguese village, and opening the cultural centers to provide the visitors with the knowledge of people in the community.

Conclusion

Kudijeen has value as a surviving relic of a mostly forgotten but immensely important community in the history of Siam, namely the Portuguese. Although its buildings have been replaced many times and are now all from the 20th century, nevertheless the ancient settlement form survives as do many aspects of the old Portuguese culture. A conservation plan for Kudijeen will mostly take the form of guidelines (even restrictions) for the maintenance or, if necessary, replacement of existing structures, together with certain non-intrusive urban design guidelines.

Although the initial intention of this study had been to investigate only the Kudijeen community, the earliest fieldwork revealed that such an approach was not really possible. Simply, the Kudijeen community could not be studied in isolation because it is not isolated. Instead, it was necessary to see it in a wider context of the patchwork or mosaic of communities that make up Thonburi. It is this patchwork – Christian (Kudijeen), Buddhist (Kalaya), Muslim (both Sunni and Shia, both Malay and Indian), Chinese Buddhist – that accounts for the extraordinary cultural richness of Thonburi. Accordingly the study can be seen as both an ethnographic study of a specific community (Kudijeen) and as a broader investigation of the links and relationships of diverse communities in a multi-community region; it is also a study of the architectural diversity that characterizes such a juxtaposition of communities and cultures.

Kudijeen and its surrounding communities can be seen as a microcosm of the nation itself. Thailand has been uniquely successful in bringing together a diversity of ethnic and religious groups into a society characterised by tolerance and harmony. For the research purposes, the value of Thonburi and its neighbourhood is revealing something of the historical processes that have underlain this achievement. These

processes have included the policies of the early kings (Taksin, Ramas I to III) in integrating various disparate communities into the royal administration and wider society, revealed in the histories of the various buildings reviewed here, but also the strongly syncretising nature of Thai Theravada Buddhism and of older traditions. While Bangkok more generally reveals this blending of diverse but amicably co-existing communities, nowhere is it more brilliantly displayed than in the fine-scale juxtapositions of Thonburi.

Bibliography

- ICOMOS International Cultural Tourism Charter. *Principles and Guidelines for managing Tourism: At Places of Cultural and Heritage significance*. International Council on Monuments and sites ICOMOS International Cultural Tourism Committee, December 2002.
- Onsiri Panin and Somkid Jirathassakul. *Vernacular Shop Buildings in Towns*. : Bangkok, J Print, 2001.
- “OTOP”. [online] Retrieved from www.Thai_OTOP_City.com accessed on March 31, 2010.
- Thailand’s History. [online] Retrieved from <http://www.thaiembassy.jp/Thailand/e-history.htm>. accessed on June 24, 2007.
- The 10th National Economic and Social Development plan (2007–2011)*.
- World Tourism Organization. 2004. *Technical Seminar on Cultural Tourism and Poverty Alleviation, Siem Reap*. [online] Retrieved from http://www.world_Tourism.org/sustainable/doc/s_Reap2004. accessed on June 5, 2008.

พฤติกรรมการตัดสินใจของผู้บริโภค
ในการซื้อข่าวสารบรรจุถุง
เพื่อการวางแผนด้านการตลาด
จังหวัดอุบลราชธานี

ชวพจน์ ศุภสาร¹

---

¹ อาจารย์ประจำคณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันราคาของข้าวสารที่มีการจัดจำหน่ายในท้องตลาด ทั้งแบบบรรจุถุงจำหน่าย และแบบซั่งกิโลขายนั้น มีราคาสูงขึ้นจากเดิม ทำให้ผู้บริโภคหลายรายได้รับความเดือดร้อนในการใช้ชีวิตประจำวัน เนื่องจากข้าวถือว่าเป็นอาหารหลักของผู้บริโภคคนไทยที่จะต้องรับประทาน เมื่อสถานการณ์เป็นเช่นนี้ ผู้ที่ต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น พฤติกรรมของผู้บริโภคจะมีการปรับตัวไปอย่างไรเพื่อสู้กับวิกฤตดังกล่าว ดังนั้น บทความนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในการตัดสินใจซื้อข้าวสารบรรจุถุง และการวางแผนกลยุทธ์ด้านการตลาด ผลลัพธ์ที่ข้าวสารบรรจุถุง สำหรับพฤติกรรมของผู้บริโภคที่มีการปรับตัวไปตามวิกฤตในปัจจุบัน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวมคือ แบบสอบถาม พฤติกรรมการตัดสินใจของผู้บริโภคในซื้อข้าวสาร โดยวิธีการสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่างจำนวน 270 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบความน่าจะเป็น สถิติที่ใช้ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานะเป็นแม่บ้านซึ่งเป็นเพศหญิงมากที่สุด มีสถานภาพสมรส การศึกษาระดับปริญญาตรี มีอาชีพทำงานในส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ ซึ่งมีรายได้ต่อเดือนประมาณ 10,001-20,000 บาท และมีลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมในการตัดสินใจซื้อข้าวสารในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี นิยมบริโภคข้าวหอมมะลิ 100% ในสัดส่วนที่สูงกว่าข้าวชนิดอื่นค่อนข้างมาก สาเหตุที่เลือกซื้อข้าวสารเพื่อบริโภคดังกล่าวคือ ความหอมของข้าวและรสชาติของข้าวเมื่อหุงสุก ซึ่งไม่เลือกเฉพาะเป็นยี่ห้อใด แต่ต้องเป็นสถานที่ที่สามารถเลือกซื้อข้าวสารได้ง่ายและสะดวกและซื้อเป็นประจำคือ ห้างสรรพสินค้า นอกจากนั้นในการซื้อข้าวสารดังกล่าว แม่บ้านเป็นผู้ที่มีอิทธิพลในการเลือกซื้อข้าวมากที่สุด ซึ่งมีพฤติกรรมในการเลือกซื้อข้าวครั้งละ 1 ถุงต่อ 5 กิโลกรัม ซื้อข้าวเดือนละครั้ง หากมีการขึ้นราคาข้าว ผู้บริโภคจะซื้อในปริมาณเท่าเดิมโดยไม่สนใจว่าข้าวสารจะขึ้นราคา เพราะถือว่าข้าวจำเป็นต่อการบริโภค เหตุผลที่ใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกซื้อข้าวสารไม่ว่าจะมีกรณีใด จะพิจารณาถึงคุณภาพของข้าวเป็นอันดับแรก ส่วนการส่งเสริมการตลาดที่มีผลต่อ

การตัดสินใจซื้อข้าวสารบรรจุถุงของผู้บริโภคมากที่สุดคือ การโฆษณาทางโทรทัศน์ และการลดราคาสินค้า นอกจากนี้ ผู้บริโภคให้ความเห็นต่อการจัดการส่งเสริมการตลาดที่เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเองคือ ควรจะมีการจัดการส่งเสริมการตลาดด้วยการจัดงานแสดงสินค้า และการประชาสัมพันธ์ให้ทราบโดยทั่วถึง

คำสำคัญ : พฤติกรรมการตัดสินใจ, ผู้บริโภค, ข้าวสารบรรจุถุง

Abstract

This article is a summary of the research on the topic of Decision Behavior of Consumers Purchasing Packed Rice in Muang District, Ubonratchathani. The sample group was composed of 270 people (67.5%). They were selected using non-probability sampling. The research tool was questionnaire. Statistical method was frequency and percentage.

The research found that most consumers were housewives and married. They possessed a bachelor's degree and worked as government or state enterprise officers with an income of 10,001–20,000 baht per month. Their family type was single family. The results showed that most rice consumers in Ubonratchathani preferred consuming premium Thai Hom Mali rice 100% much more than other kinds of rice. The reasons to purchase this product were its natural aromatic flavor and taste. No specific brand was mentioned but it had to be easily affordable. In addition, the housewives were the most important people in making purchase decision. They purchased a 5-kilogram of rice pack once a month. Despite a higher price, they still bought the product as it was necessary. The most reasons to purchase rice were quality of the product and the convenience of distribution place such as department store. The marketing promotion which most influenced the buyer decision was television advertisements

and a price reduction. Moreover, the consumers suggested that it should be marketing promotion that suited their area such as product exhibitions and public relations.

Keyword : Decision Behavior, Consumers, Packed Rice

ความสำคัญและที่มาของการศึกษา

ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย มีการเพาะปลูกทั่วไปในทุกภาคของประเทศ เป็นอาหารหลักของคนไทยและประเทศไทยส่งออกข้าวเป็นอันดับหนึ่งของโลก ข้าวมีหลากหลายชนิดให้ผู้บริโภคได้เลือกรับประทาน กรณีที่เป็นผู้ให้ความใส่ใจเรื่องสุขภาพ จะเลือกรับประทานข้าวประเภทข้าวซ้อมมือหรือข้าวกล้อง ราคาจะค่อนข้างสูงกว่าข้าวขาวปกติ แต่มีคุณประโยชน์ หรือบางคนเลือกรับประทานข้าวหอมมะลิ เพราะหอม นุ่ม รสชาติดี ถึงแม้จะมีราคาแพง หรือบางครั้งบริโภคนิยมเลือกซื้อข้าวประเภทข้าวทั่วไป ราคาไม่แพง พฤติกรรมเหล่านี้แล้วแต่ผู้บริโภคในแต่ละราย หรือแต่ละครอบครัวที่มีความคิดเห็นที่อาจแตกต่างกันได้ และจะต้องขึ้นอยู่กับรายได้หรือรายรับของแต่ละครอบครัวด้วย ดังนั้น หากราคาข้าวสารมีราคาสูงขึ้นเช่นในปัจจุบันจะส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้บริโภคทั่วไปอย่างแน่นอน อย่างไรก็ตามข้าวก็เป็นสิ่งที่ไม่สามารถพ้นออกไปจากสังคมไทยได้ แม้ว่าความหมายของข้าวในสังคมเมืองจะเหลือบทบาทเพียงแค่อาหาร แต่ในความเป็นจริงแล้วข้าวยังเป็นโครงสร้างความสัมพันธ์พื้นฐานที่สุดของสังคม โดยเฉพาะในสังคมที่ยังมีการทำนา ข้าวยังคงมีบทบาทในการดำรงชีวิตอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นในอดีตที่ชีวิตของชาวนาขึ้นอยู่กับวงจรชีวิตและการเติบโตของข้าว ปัจจุบันแม้ว่าข้าวจะไม่ได้กำหนดบทบาทของชาวนานัก แต่ข้าวได้เข้ามากำหนดตัวเงินแทนซึ่งในยุคที่การค้าแลกเปลี่ยนกันด้วยตัวเงิน ข้าวได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของชาวนาในการเลี้ยงชีพ

ปัจจุบันผู้บริโภคบางกลุ่มในประเทศไทย ได้เล็งเห็นประโยชน์และความสำคัญ สืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงลักษณะการบริโภคและความพึงพอใจของผู้บริโภค อีกทั้งกระแสความตื่นตัวด้านสิ่งแวดล้อมและความห่วงใยในสุขภาพ ส่งผลให้ลักษณะการบริโภคอาหารของชาวอุบลราชธานีโดยรวมจะมุ่งเน้นทางด้านความปลอดภัยและความเป็นธรรมชาติเป็นสำคัญ และเป็นที่ยอมรับกันดีว่า ในปัจจุบันราคาของข้าวที่มีการจัดจำหน่ายในท้องตลาด ทั้งแบบบรรจุถุงจำหน่าย และแบบชั่งกิโลขายนั้น มีราคาสูงขึ้นจากเดิม ทำให้ผู้บริโภคหลายรายได้รับความเดือดร้อนในการใช้ชีวิตประจำวัน เนื่องจากข้าวถือว่าเป็นอาหารหลักของผู้บริโภคคนไทยที่จะต้องรับประทาน เมื่อสภาวะการณ์เป็นเช่นนี้ ผู้ที่ต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น นั่นคือผู้บริโภคที่มีการเลือกซื้อข้าวนั่นเอง พฤติกรรมของผู้บริโภคจะมีการปรับตัวไปอย่างไรเพื่อสู้กับวิกฤติดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคในการตัดสินใจซื้อข้าวสารบรรจุถุงในเขตจังหวัดอุบลราชธานี และการวางแผนกลยุทธ์ด้านการตลาดผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุง

แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค

พฤติกรรมผู้บริโภค เป็นการศึกษาถึงการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภคแต่ละคน แต่ละกลุ่ม ว่าใช้เหตุผลอะไรเป็นเครื่องตัดสินใจในการแสวงหาสินค้ามาสนองความต้องการ และได้รับความพึงพอใจมากที่สุด

ทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค แบ่งออกเป็น 2 ทฤษฎี (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2538: 24)

1.1 ทฤษฎีอรรถประโยชน์ เป็นทฤษฎีที่ศึกษาประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ผู้บริโภคจะได้รับจากการบริโภค โดยศึกษาความพอใจของผู้บริโภคที่เกิดจากการบริโภคสินค้าและบริการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในระยะเวลาหนึ่ง โดยตั้งสมมุติในการวัดความพึงพอใจออกมาเป็นตัวเลข

1.2 ทฤษฎีเส้นความพอใจเท่ากัน เป็นทฤษฎีที่อธิบายความพึงพอใจของผู้บริโภคด้วยการเปรียบเทียบความพอใจ แทนที่จะเป็นการวัดความพึงพอใจ

ออกมาเป็นตัวเลข กล่าวคือ ผู้บริโภคสามารถบอกได้แต่เพียงว่าชอบสินค้าหรือบริการนั้น ๆ มากกว่า น้อยกว่าหรือเท่ากับสินค้าหรือบริการชนิดอื่น ๆ โดยไม่สามารถระบุความแตกต่างออกมาเป็นตัวเลขได้

2. กระบวนการของพฤติกรรมของผู้บริโภค (จิตยาพร เสมอใจ, 2546 : 47)

2.1 พฤติกรรมที่จะเกิดได้ต้องมีสาเหตุทำให้เกิด (Behavior is caused) หมายความว่าคนที่คนเราจะแสดงพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดออกมานั้นจะต้องมีสาเหตุทำให้เกิด และสิ่งที่เป็นสาเหตุคือ ความต้องการที่เกิดขึ้นในตัวคนคนนั้นนั่นเอง

2.2 พฤติกรรมจะเกิดขึ้นได้ต้องมีสิ่งจูงใจหรือแรงกระตุ้น (Behavior is motivated) นั่นคือเมื่อคนมีความต้องการเกิดขึ้นแล้ว คนก็ปรารถนาที่จะบรรลุถึงความต้องการนั้นจนกลายเป็นแรงกระตุ้นหรือแรงจูงใจให้แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการที่เกิดขึ้น

2.3 พฤติกรรมที่เกิดขึ้นย่อมมุ่งสู่เป้าหมาย (Behavior is goal-directed) คือการที่คนแสดงพฤติกรรมใด ๆ ออกมานั้น มิได้กระทำโดยเลื่อนลอยปราศจากจุดมุ่งหมายหรือไร้ทิศทางหากแต่กลับมุ่งไปสู่เป้าหมายที่แน่นอนเพื่อบรรลุผลสำเร็จแห่งความต้องการของตน

3. บทบาทพฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior roles) หมายถึง บทบาทของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจซื้อ โดยทั่วไปมี 5 บทบาท (ฉัตรยา เสมอใจ, 2546 : 13)

3.1 ผู้ริเริ่ม (Initiator) บุคคลที่รับรู้ถึงความจำเป็น หรือความต้องการ ริเริ่มซื้อหรือเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความต้องการผลิตภัณฑ์ใดผลิตภัณฑ์หนึ่ง

3.2 ผู้มีอิทธิพล (Influencer) บุคคลที่ใช้คำพูดหรือการกระทำทั้งที่ตั้งใจหรือไม่ตั้งใจที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ

3.3 ผู้ตัดสินใจซื้อ (Decider) บุคคลผู้ตัดสินใจหรือมีส่วนในการตัดสินใจว่าจะ ซื้อหรือไม่ซื้ออะไร ซื้ออย่างไร หรือซื้อที่ไหน

3.4 ผู้ซื้อ (Buyer) บุคคลผู้ไปทำการซื้อจริง

3.5 ผู้ใช้ (User) บุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้บริโภค การใช้ผลิตภัณฑ์หรือบริการ

4. กระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภค (ฉัตยาพร เสมอใจ, 2546 : 40)

- ขั้นที่ 1 การรับรู้ถึงปัญหา กระบวนการซื้อจะเกิดขึ้นเมื่อผู้ซื้อตระหนักถึงปัญหาหรือความต้องการของตนเอง
- ขั้นที่ 2 การค้นหาข้อมูล ในขั้นนี้ผู้บริโภคจะแสวงหาข้อมูลเพื่อตัดสินใจ ในขั้นแรกจะค้นหาข้อมูลจากแหล่งภายในก่อน เพื่อนำมาใช้ในการประเมินทางเลือก หากยังได้ข้อมูลไม่เพียงพอก็ต้องหาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งภายนอก
- ขั้นที่ 3 การประเมินผลทางเลือก ผู้บริโภคจะนำข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้มากจัดเป็นหมวดหมู่และวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสีย ทั้งในลักษณะการเปรียบเทียบทางเลือกและความคุ้มค่ามากที่สุด
- ขั้นที่ 4 การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด หลังการประเมิน ผู้ประเมินจะทราบข้อดี ข้อเสียหลังจากนั้นบุคคลจะต้องตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหา มักใช้ประสบการณ์ในอดีตเป็นเกณฑ์ทั้งประสบการณ์ของตนเองและผู้อื่น
- ขั้นที่ 5 การประเมินภายหลังการซื้อ เป็นขั้นสุดท้ายหลังจากการซื้อ ผู้บริโภคจะนำผลิตภัณฑ์ที่ซื้อนั้นมาใช้และในขณะเดียวกันก็จะทำการประเมินผลิตภัณฑ์นั้นไปด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่ากระบวนการตัดสินใจของผู้บริโภคเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ไม่ได้หยุดตรงที่การซื้อ

การศึกษาการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค มีลักษณะเหมือนการตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหา เป็นพฤติกรรมที่มีเหตุผลเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์บางอย่าง ผู้ซื้อให้ความสำคัญในการซื้อน้อยมาก เพราะเป็นผลิตภัณฑ์ที่คุ้นเคย เคยซื้อบ่อย ๆ ราคาไม่แพง ความเสี่ยงก็แทบจะไม่มี ดังนั้นการตัดสินใจซื้อจึงสามารถกระทำได้อย่างรวดเร็ว แต่การซื้อผลิตภัณฑ์บางอย่าง ผู้ซื้อให้ความสำคัญกับการซื้อมาก เพราะเป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่คุ้นเคย หรือไม่เคยซื้อ ราคาแพง และมีความเสี่ยงสูง ดังนั้นก่อนการตัดสินใจซื้อจึงจำเป็นต้องหาข้อมูลเพิ่มเติม การตัดสินใจซื้อต้องใช้ความพยายามสูง ใช้เวลามาก และมีขั้นตอนสลับซับซ้อน

5. อิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ (ดารา ที่ปะปาล, 2542 : 74-84)

พฤติกรรมผู้บริโภคขึ้นอยู่กับอิทธิพลต่างๆ มากมาย ทั้งที่เป็นปัจจัยภายนอกตัวผู้บริโภคเอง และปัจจัยภายใน ซึ่งเกี่ยวข้องกับทางจิตวิทยา ได้แก่ การจูงใจ และการทุ่มเทความพยายาม ทักษะคติ บุคลิกภาพ แบบของการใช้ชีวิต ประชากรศาสตร์ ทรัพยากร และความรู้

5.1 การจูงใจ (Motivation) หมายถึงการที่บุคคลถูกชักนำให้ก่อปฏิกิริยาไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง การจูงใจอาจเป็นปฏิกิริยาในจิตสำนึก หรือจิตใต้สำนึก ซึ่งสามารถผลักดันให้ผู้บริโภคก่อปฏิกิริยาตามวัตถุประสงค์ มีทฤษฎีที่น่าสนใจซึ่งจะขอกกล่าวในที่นี้ 2 ทฤษฎีคือ

5.2 การทุ่มเทความพยายามในการซื้อ (Involvement) หมายถึงสภาวะของความพยายามที่บุคคลได้ทุ่มเทลงไปในกิจกรรมการบริโภค สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ การทุ่มเทความพยายามสูง (High Involvement) และการทุ่มเทความพยายามต่ำ (Low Involvement) นักการตลาดพบว่า ระดับของการทุ่มเทความพยายามของผู้บริโภคในการบวนการตัดสินใจซื้อ ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ หลายปัจจัย ดังนี้

- 5.2.1 ปัจจัยส่วนบุคคล โดยขึ้นกับระดับความต้องการและแรงผลักดันภายในของผู้บริโภค
- 5.2.2 ปัจจัยเกี่ยวกับสินค้า โดยขึ้นอยู่กับความสามารถของสินค้าที่จะตอบสนองความต้องการและค่านิยมของผู้บริโภค
- 5.2.3 ปัจจัยด้านสถานการณ์
- 5.2.4 ปัจจัยด้านต้นทุน ยิ่งสินค้ามีราคาสูง ระดับการทุ่มเทจะสูง
- 5.2.5 ความสนใจของผู้บริโภคในเรื่องนั้น ๆ
- 5.2.6 การนึกเห็นภาพพจน์แห่งภัย
- 5.2.7 สังคมพบเห็น (Social Visibility)

5.3 ทักษะคติ (Attitudes) G. Allport ได้ให้นิยามของทักษะคติว่า ทักษะคติคือ สภาวะทางจิตใจที่แสดงถึงความพร้อมที่จะตอบสนองสิ่งกระตุ้น ก่อตัวขึ้นมาโดยประสบการณ์และสิ่งอิทธิพลให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือชี้แนะต่อพฤติกรรม

ประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วนคือ

- 5.3.1 Cognitive เป็นอาการทางวัตถุที่ทัศนคติเข้าไปเกี่ยวข้องและได้รับการนึกเห็นภาพพจน์
- 5.3.2 Affective เป็นความรู้สึกของการชอบและไม่ชอบ
- 5.3.3 Behavioral เป็นองค์ประกอบเกี่ยวกับพฤติกรรม โดยแสดงแนวโน้มที่จะปฏิบัติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่คนเรามีทัศนคติเกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ครรรชิต โขติรุ่งโรจน์ (2551) ได้ศึกษาพฤติกรรมการเลือกซื้อข้าวสารของผู้บริโภคข้าวสารในสำนักงานในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อข้าวมากที่สุด คือ รสชาติ และคุณภาพของข้าว โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เลือกซื้อข้าวประเภทขัดขาว พันธุ์หอมมะลิ คิดเป็นร้อยละ 91.0 จากซูเปอร์มาร์เก็ต โดยเลือกแบบบรรจุถุง 5 กิโลกรัม พิจารณาจากลักษณะและสีเมล็ดข้าวสาร ซึ่งนิยมซื้อข้าว ยี่ห้อหงส์ทอง โดยแม่บ้านเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อข้าวสารของครัวเรือน ความถี่ในการซื้อเฉลี่ย 1.23 ครั้งต่อเดือน

วรรณวิษณีย์ ทองอินทราช (2551) ได้ศึกษาพฤติกรรมการบริโภคข้าวของประชาชน ในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ พบว่า ผู้บริโภคนิยมบริโภคข้าวชนิดหนึ่งที่ซื้อเนื่องจากเหตุผลในด้านคุณสมบัติทางเคมีของข้าว(คุณสมบัติด้านการหุงต้ม) มากกว่าลักษณะทางกายภาพของข้าว ในเรื่องตราสินค้า พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่ไม่เจาะจงเลือกซื้อตราสินค้าใด สำหรับเหตุผลที่ผู้บริโภคเลือกตราสินค้าที่ซื้อเนื่องจากหาซื้อได้ง่าย ด้านราคา พบว่า เมื่อขึ้นราคาข้าวชนิดที่ซื้อ ผู้บริโภคจะซื้อต่อไปในปริมาณเท่าเดิม ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกระดับราคาข้าวที่ซื้อมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านคุณภาพข้าว

บริษัท นาโน เซิร์ช จำกัด (2550) ได้สอบถามกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับพฤติกรรมการเลือกซื้อข้าวสารบรรจุถุงเพื่อการบริโภค จำนวน 200 ตัวอย่าง เฉพาะพื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า การที่อยู่เป็นลักษณะครอบครัวนั้นมักมีการหุงข้าวทานเองเป็นประจำ คิดเป็นร้อยละ 72.0 และมีพฤติกรรมของการหุงข้าวและการซื้อข้าวที่หุงสำเร็จรูปแล้วสลับกันบ้าง คิดเป็นร้อยละ 21.0 และมีเพียงร้อยละ 7 ที่ซื้อข้าวที่หุงสำเร็จทานเป็นประจำ น้อยครั้งที่หุงข้าว

รับประทานเอง กลุ่มผู้บริโภคโดยส่วนใหญ่ยังมีพฤติกรรมการเลือกซื้อข้าวสารขัดขาวเพื่อการบริโภค คิดเป็นร้อยละ 79.0 และนิยมเลือกซื้อข้าวสารในลักษณะของการบรรจุถุง คิดเป็นร้อยละ 58.0 และผู้บริโภคแต่ละรายจะมีพฤติกรรมของการเลือกซื้อตามความสะดวกของตนเองหรือที่ตนเองเห็นว่าเหมาะสม โดยสถานที่ที่นิยมไปเลือกซื้อมากที่สุด คือ ห้างสรรพสินค้าชายส่งชายปลีก เช่น โลตัส บิ๊กซี คิดเป็นร้อยละ 37.0

วนิดา วุฒิมานพ (2548) ได้ศึกษาส่วนประสมการตลาดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อข้าวสารบรรจุถุงของผู้บริโภค ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่ซื้อข้าวประเภทข้าวหอมมะลิ รองลงมาคือข้าวขาว ส่วนใหญ่ซื้อข้าวสารบรรจุถุง 100 % รองลงมา 10% โดยจะซื้อที่ร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ เช่น เทสโก้ โลตัส, คาร์ฟูร์, บิ๊กซี ฯลฯ เป็นส่วนใหญ่ สาเหตุที่ซื้อข้าวสารบรรจุถุงมารับประทานคือ มีความปลอดภัยจากสิ่งเจือปนที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ และหาซื้อง่าย เนื่องจากมีวางขายตามร้านค้าปลีกทุกประเภท โดยขนาดที่ซื้อส่วนใหญ่คือ 5 กิโลกรัม ซึ่งมีความถี่ในการซื้อ 1 ครั้งต่อเดือน ในเรื่องระดับความสำคัญส่วนประสมทางการตลาดในการซื้อข้าวสารบรรจุถุง พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญในด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา และด้านช่องทางการจัดจำหน่ายในระดับมาก ส่วนปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด ผู้บริโภคให้ความสำคัญในระดับปานกลาง

วรรณดา ตันเจริญ (2546) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อข้าวสารในบรรจุภัณฑ์ของประชากร ในอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงลักษณะบรรจุภัณฑ์ข้าวสาร และความต้องการบรรจุภัณฑ์ข้าวสารของผู้บริโภค รวมทั้งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อข้าวสารในบรรจุภัณฑ์ของผู้บริโภค กลุ่มตัวอย่างได้แก่ประชากรที่มีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีอายุตั้งแต่ 25 ปี ขึ้นไปจำนวน 188 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสำรวจและใช้แบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ได้แก่ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-Test และ F-Test การทดสอบสมมติฐานได้กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการศึกษาพบว่าลักษณะบรรจุภัณฑ์ข้าวสารมี 2 ชนิดคือถุงพลาสติกใสและถุงพลาสติกทึบ ส่วนขนาดบรรจุที่มีในท้องตลาดนั้นตรงต่อความต้องการของผู้บริโภคอยู่แล้ว สำหรับความต้องการของผู้บริโภคด้านบรรจุภัณฑ์ข้าวสารนั้นพบว่า

ผู้บริโภคต้องการให้ใช้ถุงพลาสติกแบบย่อยสลายได้ คุณสมบัติของบรรจุภัณฑ์ ขาวสารที่ผู้บริโภคเห็นว่าสำคัญคือ สามารถเก็บรักษาคุณภาพขาวสารให้มีสภาพดี อยู่เสมอ ป้องกันแมลงได้ และสะดวกต่อการเคลื่อนย้าย ในด้านปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อการตัดสินใจซื้อขาวสารในบรรจุภัณฑ์ของผู้บริโภคนั้นผู้บริโภคให้ความสำคัญ ตามลำดับดังนี้คือ ผลិតภัณฑ์ ช่องทางจำหน่าย ราคา และการส่งเสริมการขาย ในส่วนของปัจจัยส่วนบุคคลพบว่าด้านอาชีพ ระดับการศึกษา อายุที่แตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อขาวสารในบรรจุภัณฑ์แตกต่างกัน และปัจจัยในการ กำหนดพฤติกรรมกรรมการซื้อด้านระดับราคาขาวสารที่เลือกซื้อแตกต่างกันมีอิทธิพล ต่อการตัดสินใจซื้อขาวสารในบรรจุภัณฑ์แตกต่างกัน

บริษัทศูนย์วิจัยกสิกรไทยจำกัด (2545) ได้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับตลาดขาวถุง ปี 2545 : ตลาดนอกสโตในตลาดในแง่ดู การศึกษาพบว่าจากแนวโน้มของตลาด ขาวถุงในประเทศที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มี ผู้ประกอบการรายใหม่ ๆ ททยอยเข้ามาในธุรกิจนี้ รวมทั้งบรรดาดีสเคาน์สโตร์ ที่มีการผลิตขาวถุงโดยใช้ตราี่ห้อของตนเอง (เฮ้าส์แบรนด์) ทำให้ปัจจุบันมีขาวถุง หลากหลาย ตราี่ห้ออยู่ในตลาด นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การแข่งขันในตลาด ขาวถุงมีแนวโน้มรุนแรงยิ่งขึ้น จากการแข่งขันอย่างดุเดือดภายในประเทศ ทำให้ ผู้ประกอบการบางรายเริ่มหันไปขยายตลาดต่างประเทศ ซึ่งเริ่มมีแนวโน้มแจ่มใส เนื่องจากนโยบายของรัฐบาลในด้านการกำหนดมาตรฐานขาวหอมมะลิ การออก ตรารับรองขาวหอมมะลิที่ส่งออกและประชาสัมพันธ์ให้ขาวหอมมะลิของไทยเป็นที่ รู้จักทั่วโลก คาดว่าในอนาคตสัดส่วนการส่งออกขาวถุงเพื่อไปจำหน่ายต่างประเทศ จะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 20-25 จากที่ในปัจจุบันมีการส่งออกเพียงร้อยละ 10 เท่านั้น

บริษัทศูนย์วิจัยกสิกรไทยจำกัด (2542) ได้วิจัยศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริโภค ขาวสารของคนกรุงเทพฯ ช่วงเวลาสำรวจ 24 มีนาคม – 12 พฤษภาคม 2542 กลุ่ม ตัวอย่าง 1,184 คน จากการสำรวจโดย ผลสำรวจปรากฏว่า คนกรุงเทพฯร้อยละ 68.3 นิยมซื้อขาวสารบรรจุถุง ร้อยละ 17.5 ซื้อขาวซังกิโกล และที่เหลืออีก ร้อยละ 14.2 นิยมซื้อขาวเป็นถังหรือกระสอบ ซึ่งคนกรุงเทพฯร้อยละ 80.2 ซื้อขาวขาว เพื่อบริโภค โดยในจำนวนนี้ร้อยละ 60.5 ซื้อขาวหอมมะลิ ร้อยละ 35.4 ซื้อขาวขาว ธรรมดา ร้อยละ 2.6 ซื้อขาวปลอดสารพิษ และที่เหลืออีกร้อยละ 1.5 ซื้อขาวผสม วิตามิน ปริมาณการบริโภคขาวของครัวเรือนในกรุงเทพฯเฉลี่ยเดือนละ 15 กิโลกรัม และคนกรุงเทพฯซื้อขาวประมาณเดือนละ 1-2 ครั้ง

บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด (2540) ได้สำรวจพฤติกรรมการซื้อข้าวสารของคนกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาระหว่างวันที่ 1-6 สิงหาคม 2540 พบว่า ปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความต้องการที่จะซื้อนั้นมาจากปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดเป็นสำคัญ ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์โดยผู้บริโภคจะคำนึงถึงคุณภาพและประสิทธิภาพในการใช้งานมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ราคา และช่องทางการจัดจำหน่าย ตามลำดับ ดังนั้น ประเด็นที่น่าสนใจ คือ คนกรุงเทพมหานครจะนิยมซื้อข้าวถุงโดยคำนึงถึงปัจจัยใดเป็นสำคัญ เพราะจากการสำรวจพฤติกรรมการบริโภคข้าวสารของคนกรุงเทพมหานคร ปรากฏว่ามีคนกรุงเทพมหานครเพียงร้อยละ 53.8 ที่ซื้อข้าวสารบรรจุถุง คนกรุงเทพมหานครลดปริมาณการรับประทานข้าวหอมมะลิ คนกรุงเทพมหานครร้อยละ 47.2 เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการบริโภคข้าว

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะสำรวจและวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อข้าวสารบรรจุถุง ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากร

ประชากร คือ ประชาชนที่อาศัยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 214,567 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ จำนวนประชากรที่คำนวณจากสูตร Yamane (1973) (บุญใจ ศรีสถิตนรากร, 2547 : 207) โดยการกำหนดขนาดขนาดกลุ่มตัวอย่าง และสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling)

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดกลุ่มประชากร

e = ความน่าจะเป็นของความผิดพลาดที่ยอมรับให้เกิดได้ที่ 0.05

แทนค่า
$$n = \frac{214,567}{1+214,567(0.05)^2}$$

$$= 399.26 \text{ หรือ } 400 \text{ คน}$$

3. เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง

ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งมีหลักในการสร้างแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเอง จากการรวบรวมข้อมูลเอกสารการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผ่านหาคุณภาพของแบบสอบถาม โดยการทดลองใช้ (Try Out) เพื่อคำนวณหาคุณภาพของแบบสอบถาม ด้วยการคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา ($\alpha = \text{Coefficient}$) ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม $\alpha = .8794$

องค์ประกอบของแบบสอบถามประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) จำนวน 8 ข้อ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการซื้อข้าว เป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) จำนวน 21 ข้อ

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ด้วยการสำรวจ (Survey Method) ในระหว่างวันที่ 1-15 กันยายน 2553 โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งจากการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลตามสถานที่ชุมชนต่างๆ เช่น แหล่งห้างสรรพสินค้า ตลาดสด ห้างร้านหรือหน่วยงานราชการ ในช่วงเวลา 16.00-18.00 น. จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 398 คน ซึ่งสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้เพียง 270 คน คิดเป็นร้อยละ 67.5 เพราะในช่วงเวลาดังกล่าว

ผู้ที่ตอบแบบสอบถามมีความเร่งรีบในการทำภารกิจในช่วงเวลานั้น จึงซึ่งไม่ค่อย
ได้รับความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ทำให้แบบสอบถามบางส่วน
ไม่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูล จากการคำนวณค่าสถิติ การแจกแจงความถี่
(Frequency) และร้อยละ (Percentage)

ผลการศึกษา

การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในการตัดสินใจซื้อข้าวสารบรรจุถุงเพื่อการ
วางแผนด้านการตลาดสำหรับโรงสีชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งกำหนดให้
ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้ที่ตัดสินใจซื้อข้าวและชอกกินของใช้เข้าบ้าน ดังนั้น
กลุ่มตัวอย่างผู้บริโภคส่วนใหญ่จึงมีสถานะเป็นแม่บ้าน ซึ่งเป็นเพศหญิงมากที่สุด
ร้อยละ 71.48 ส่วนเพศชาย ร้อยละ 28.52, ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส ร้อยละ
87.77 รองลงมาก็คือ มีสถานภาพโสด ร้อยละ 8.53, ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่
มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 79.25 รองลงมาก็คือ มัธยมศึกษา/ปวช. ร้อยละ
7.78, อาชีพ ส่วนใหญ่มีอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 43.70 รองลงมาก็คือ
อาชีพพนักงานบริษัท และรับจ้างทั่วไป มีสัดส่วนที่เท่ากัน ร้อยละ 17.78, รายได้
ต่อเดือน ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน ระหว่าง 10,001–20,000 บาท ร้อยละ 41.11
รองลงมาก็คือ 5,001–10,000 บาท ร้อยละ 21.85, ลักษณะของครอบครัว ส่วนใหญ่
มีครอบครัวในลักษณะครอบครัวเดี่ยว ร้อยละ 83.33 และเป็นครอบครัวใหญ่
ร้อยละ 16.29 ผลการวิจัยพบว่า

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อข้าว

พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อข้าว	จำนวน	ร้อยละ
1. ชนิดของข้าวที่เลือกซื้อบ่อยที่สุด		
ข้าวหอมมะลิ 100%	186	68.89
ข้าวหอมมะลิผสมไม่ทราบ	39	14.44
ข้าวหอมมะลิผสม 15%	4	1.48
ข้าวหอมมะลิผสม 45%	2	0.74
ข้าวหอมมะลิผสม 50%	12	4.44
ข้าวกล้อง	6	2.22
ข้าวธัญพืช	1	0.37
ข้าวธรรมดา	20	7.41
รวม	270	100.0
2. เหตุผลการเลือกซื้อข้าว ตามข้อ 1		
สีของเมล็ด	16	5.93
ขนาดของเมล็ดข้าว	13	4.81
ความเหนียว-ร่วนของข้าว	24	8.89
การขึ้นหม้อของข้าวเมื่อสุก	32	11.85
รสชาติของข้าวเมื่อหุงสุก	45	16.67
ความหอมของข้าว	81	30.00
ความอยู่ท้องเมื่อรับประทาน	14	5.19
Missing	45	16.67
รวม	270	100.00

พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อข้าว	จำนวน	ร้อยละ
3. ความนิยมซื้อข้าวยี่ห้อมากที่สุด		
ไม่เจาะจงว่าเป็นยี่ห้อใด	94	34.81
เกษตร	43	15.93
หงส์ทอง	32	11.85
ฉัตรทอง	17	6.30
บัวหลวง	19	7.04
เบญจรงค์	4	1.48
ดอกบัว	51	18.89
Missing	10	3.70
รวม	270	100.00
4. ปัจจัยที่เลือกซื้อข้าวตามข้อ 3 (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
รูปแบบการบรรจุสินค้าที่สวยงาม	31	7.40
ความน่าเชื่อถือในชื่อเสียงของยี่ห้อ	47	11.22
มีตรารับรองคุณภาพสินค้า	109	26.01
การให้ข้อมูลด้านโภชนาการบนบรรจุสินค้า	65	15.51
หาซื้อได้ง่าย	156	37.23
เพื่อนหรือคนใกล้ชิดแนะนำ/ชักชวนให้ซื้อ	11	2.63
รวม	419	100.00
5. คนที่มีอิทธิพลในการเลือกซื้อข้าว		
แม่บ้าน/ภรรยา	148	54.81
สามี	16	5.93
ผู้สูงอายุ	20	7.41

พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อข้าว	จำนวน	ร้อยละ
เพื่อน	5	1.85
คนขาย	81	30.00
รวม	270	100.00
6. ปริมาณการซื้อข้าว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ครั้งละ 1 ถุง/ 1 กิโลกรัม	32	10.81
ครั้งละ 1 ถุง/ 2 กิโลกรัม	14	4.73
ครั้งละ 1 ถุง/ 5 กิโลกรัม	108	36.49
ครั้งละ 1 ถุง/ มากกว่า 5 กิโลกรัม	15	5.07
ครั้งละ 2 ถุง/ 1 กิโลกรัม	7	2.36
ครั้งละ 2 ถุง/ 2 กิโลกรัม	26	8.78
ครั้งละ 2 ถุง / 5 กิโลกรัม	35	11.82
ครั้งละ 2 ถุง/ มากกว่า 5 กิโลกรัม	3	1.01
ครั้งละ 1 ถัง	13	4.39
ครั้งละ 1 กระสอบ	43	14.53
รวม	296	100.0
7. ความถี่ในการซื้อข้าว		
สัปดาห์ละครั้ง	52	19.26
2 สัปดาห์/ครั้ง	72	26.67
เดือนละครั้ง	87	32.22
2 เดือน/ครั้ง	17	6.30
อื่นๆ ไม่ระบุ	36	13.33
missing	6	2.22
รวม	270	100.00

พฤติกรรมการณ์ตัดสินใจซื้อข้าว	จำนวน	ร้อยละ
8. หากมีการขึ้นราคาข้าว พฤติกรรมในอนาคต		
ซื้อต่อไปในปริมาณเท่าเดิม	86	31.85
ซื้อต่อไปในปริมาณลดลง	80	29.63
ไม่ซื้อต่อไป และซื้อข้าวชนิดอื่นที่ถูกลงกว่าทดแทน	58	21.48
อื่นๆ ไม่ระบุ	27	10.00
missing	19	7.04
รวม	270	100.00
9. เหตุผลที่ใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกระดับราคาข้าวที่ซื้อ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
เปรียบเทียบราคาข้าวชนิดอื่น	64	13.14
คุณภาพของข้าว	190	39.01
ยี่ห้อสินค้า	45	9.24
จำนวนสมาชิกในครอบครัว	96	19.71
รายได้	92	18.89
รวม	487	100.00
10. สถานที่เลือกซื้อข้าวเป็นประจำ		
ร้านขายข้าวโดยเฉพาะ	80	29.63
ร้านขายของชำ	28	10.37
ห้างสรรพสินค้า	87	32.22
ร้านสะดวกซื้อ	56	20.74
ตลาดสด	19	7.04
รวม	270	100.00

พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อข้าว	จำนวน	ร้อยละ
11. เหตุผลการเลือกซื้อข้าวจากสถานที่		
ความสะอาดของร้าน	35	12.96
วิธีการจัดวางสินค้า	43	15.93
ความสะดวกในการซื้อ	171	63.33
ความคุ้นเคยกับเจ้าของร้าน	18	6.67
อื่นๆ	3	1.11
รวม	270	100.00
12. รูปแบบการส่งเสริมการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อข้าว(ตอบได้มากกว่า1ข้อ)		
โฆษณา-โทรทัศน์	148	33.64
โฆษณา-วิทยุ	12	2.73
โฆษณา-หนังสือพิมพ์	24	5.45
โฆษณา-นิตยสาร	7	1.59
โฆษณา-อินเทอร์เน็ต	17	3.86
โฆษณา-ป้ายโฆษณา	34	7.73
โฆษณาอื่นๆ	26	5.91
ของแจก/ของแถม	21	4.77
การลดราคาสินค้า	75	17.05
การออกแบบหีบห่อบรรจุ	35	7.95
การให้ทดลองชิม	41	9.32
รวม	440	100.00

พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อข้าว	จำนวน	ร้อยละ
13. รูปแบบที่ผู้จัดจำหน่ายควรจะมีการจัดการส่งเสริมการตลาด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
การออกบัตรชิงโชค	96	20.00
การจัดกิจกรรมต่าง ๆ	65	13.54
การประชาสัมพันธ์	152	31.67
การจัดงานแสดงสินค้า	167	34.79
รวม	480	100.00

สรุปผลการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างผู้บริโภคส่วนใหญ่ นิยมบริโภคข้าวหอมมะลิ 100% คิดเป็นร้อยละ 68.89 รองลงมาคือ ข้าวหอมมะลิผสม ซึ่งไม่ทราบส่วนผสม ร้อยละ 14.44, มีเหตุผลในการเลือกซื้อข้าวจากความหอมของข้าวมากที่สุด ร้อยละ 30.0 รองลงมาคือ รสชาติของข้าวเมื่อหุงสุก ร้อยละ 16.67, นิยมซื้อข้าวที่ไม่แฉะจนกว่าเป็นหย็้อโต ร้อยละ 34.81, มีเหตุผลที่เลือกซื้อข้าวจากการหาซื้อได้ง่าย ร้อยละ 37.23, ผู้ที่มีอิทธิพลในการเลือกซื้อข้าวคือ แม่บ้าน/ภรรยา ร้อยละ 54.81, ซื้อข้าวครั้งละ 1 ถุง/5 กิโลกรัม ร้อยละ 36.49, มีความถี่ในการซื้อข้าวเดือนละครั้ง ร้อยละ 32.22, หากมีการขึ้นราคาข้าวโดยซื้อต่อไปในปริมาณเท่าเดิม ร้อยละ 31.85, มีเหตุผลที่ใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกซื้อข้าวคือ คุณภาพของข้าว ร้อยละ 39.01 เห็นว่ามีเหตุผลที่ใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกซื้อข้าวไม่ว่าจะมีกรณีใดจะพิจารณาถึงคุณภาพของข้าวเป็นอย่างแรกด้วยเสมอ, การเลือกซื้อข้าวจากสถานที่เป็นประจำคือ ห้างสรรพสินค้า คิดเป็นร้อยละ 32.22, มีเหตุผลการเลือกซื้อข้าวจากสถานที่เลือกซื้อคือ ความสะดวกในการซื้อ ร้อยละ 63.33, รูปแบบการส่งเสริมการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อข้าวมากที่สุดคือ การโฆษณาทางโทรทัศน์ ร้อยละ 33.64 รองลงมาคือ การลดราคาสินค้า ร้อยละ 17.05, รูปแบบที่ผู้จัดจำหน่ายควรจะมีการจัดการส่งเสริมการตลาดคือ การจัดงานแสดงสินค้า ร้อยละ 34.79 รองลงมาคือ การประชาสัมพันธ์ ร้อยละ 31.67

อภิปรายผล

ผู้บริโภคที่ตัดสินใจซื้อข้าวสารบรรจุถุงส่วนใหญ่เป็นแม่บ้าน จึงเป็นเพศหญิงมากที่สุด สถานภาพสมรส มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ แสดงให้เห็นได้ว่าผู้บริโภคเป็นแม่บ้านสมัยใหม่ มีการศึกษา และฐานะทางครอบครัวในระดับที่ดี โดยส่วนใหญ่มีครอบครัวในลักษณะครอบครัวเดี่ยว หรือครอบครัวเล็ก ทำงานทั้งนอกบ้านและในบ้าน ดังนั้นผู้ที่มีอิทธิพลในการเลือกซื้อข้าวบรรจุถุงมากที่สุดคือ แม่บ้าน แสดงถึงบทบาทพฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior roles) ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจซื้อ ตั้งแต่เป็นผู้ริเริ่ม ผู้มีอิทธิพล ผู้ตัดสินใจ ผู้ซื้อ หรือเป็นผู้บริโภคเอง ซึ่งส่วนใหญ่มีความนิยมบริโภคข้าวหอมมะลิทั้ง 100% หรืออาจไม่ทราบส่วนผสม โดยใช้เหตุผลในการเลือกซื้อข้าวจากความหอมของข้าวมากที่สุด รองลงมาคือ รสชาติของข้าวเมื่อหุงสุก จะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับทฤษฎีของกระบวนการของพฤติกรรมของผู้บริโภค ที่ฉัตรยาพร เสมอใจ (2546 : 47) ได้กล่าวว่าการที่คนเราจะแสดงพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดออกมา นั้นจะต้องมีสาเหตุทำให้เกิด และสิ่งที่เป็นสาเหตุคือ ความต้องการที่เกิดขึ้นในตัวตนคนนั้นนั่นเอง

ความนิยมซื้อข้าวที่ไม่เจาะจงว่าปิ่นหย่อง แต่ขึ้นอยู่กับทางเลือกซื้อข้าวสารบรรจุถุงที่หาซื้อได้ง่าย เช่น ห้างสรรพสินค้ามีการเลือกซื้อข้าวจากสถานที่เลือกซื้อคือ ความสะดวกในการซื้อ ซื้อข้าวครั้งละ 1 ถุง/5 กิโลกรัมเป็นการทุ่มเทความพยายามในการซื้อ (Involvement) ด้วย ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ (ดารา ทีปะपाल) สอดคล้องกับงานวิจัยของนายครรชิต ไชติรุ่งโรจน์ (2551) และบริษัท นาโน เซิร์ช จำกัด (2550) ได้ศึกษาพฤติกรรม เลือกซื้อข้าวสารบรรจุถุงจากซูเปอร์มาร์เก็ต โดยเลือกแบบบรรจุถุง 5 กิโลกรัม และมีความถี่ในการซื้อข้าวสารบรรจุถุงเพียงเดือนละครั้ง แสดงถึงความเป็นครอบครัวขนาดเล็ก หากมีการขึ้นราคาข้าวโดยซื้อต่อไปในปริมาณเท่าเดิม เหตุผลที่ใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกซื้อข้าวคือ คุณภาพของข้าว ซึ่งปัจจัยเกี่ยวกับสินค้า โดยขึ้นอยู่กับความสามารถ/คุณภาพของสินค้าที่จะตอบสนองความต้องการและค่านิยมของผู้บริโภค พร้อมทั้งยังถือได้ว่าเป็นการทุ่มเทความพยายามในการซื้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณวิษณีย์ ทองอินทรราช (2551) เมื่อขึ้นราคาข้าวชนิดที่ซื้อ จะซื้อต่อไปในปริมาณเท่าเดิม ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกระดับราคาข้าวที่ซื้อมากที่สุด คือ

ปัจจัยด้านคุณภาพข้าว ซึ่งผู้บริโภคมีเหตุผลที่ใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกซื้อข้าวไม่ว่าจะมีกรณีใดจะพิจารณาถึงคุณภาพของข้าวเป็นอย่างแรกเสมอด้วย

รูปแบบการส่งเสริมการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อข้าวมากที่สุดคือการโฆษณาทางโทรทัศน์ ซึ่งเป็นการส่งเสริมการตลาดที่ดีที่สุดในปัจจุบัน เพียงแค่เวลาไม่นานสามารถทำให้ทราบในกลุ่มผู้บริโภคได้มากที่สุด นอกจากนี้การลดราคาสินค้า เป็นอีกรูปแบบที่ผู้จัดจำหน่ายควรจะมีการจัดการส่งเสริมการตลาดคือ การจัดงานแสดงสินค้า และการประชาสัมพันธ์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคสามารถนำมาวางแผนกลยุทธ์ด้านการตลาดผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุง ได้ดังนี้

1. กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix)

1.1 กลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ (Product) ควรมีการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุง ประเภทข้าวหอมมะลิ ซึ่งผู้บริโภคมีความต้องการมากที่สุด ต้องนำเสนอในเรื่องของหอมของข้าวเป็นลำดับแรก และรสชาติของข้าวเมื่อหุงสุกในการวางกลยุทธ์ผลิตภัณฑ์

1.2 กลยุทธ์ทางด้านราคา (Price) ควรเลือกใช้กลยุทธ์การตั้งราคาแบบคุ้มค่าเงินที่จ่าย (Value for money) เนื่องจากผู้บริโภคมีหลากหลายกลุ่ม บางกลุ่มไม่สนใจเรื่องของราคา ขอให้ข้าวสารที่ซื้อมีคุณภาพ หรือมีจุดขาย แต่บางกลุ่มก็เลือกซื้อข้าวสารโดยมีราคาในใจ หรือ ราคาตลาด ฉะนั้น จึงควรวางแผนทางการตลาดให้เหมาะสมในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

1.3 กลยุทธ์ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) ต้องออกแบบช่องทางการจัดจำหน่ายที่เป็นห้างสรรพสินค้า และร้านขายข้าวโดยเฉพาะ ซึ่งผู้บริโภคนิยมจับจ่ายสินค้าต่างๆ รวมถึงข้าวสารในช่องทางการจัดจำหน่ายดังกล่าว

1.4 กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาด (Promotion) เนื่องจากข้าวสารบรรจุถุง เป็นสินค้าอุปโภคบริโภค เป็นสินค้า Mass Product ดังนั้น เครื่องมือการสื่อสารการตลาดที่เข้าถึงผู้บริโภคมากที่สุด คือ การโฆษณาผ่านสื่อโทรทัศน์ ซึ่งได้รับความนิยมมากที่สุด และเครื่องมือการส่งเสริมการตลาดที่ผู้บริโภคนิยมคือ การลดราคาและการให้ทดลองชิมสินค้า รวมถึงการจัดงานแสดงสินค้า การออกบัตรชิงโชค เป็นต้น

2. กลยุทธ์การแบ่งส่วนตลาด การเลือกตลาดเป้าหมายและการวางตำแหน่งผลิตภัณฑ์ (STP Marketing) ซึ่งกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด ได้แก่ กลุ่มเพศหญิง ซึ่งเป็นแม่บ้าน สมรสแล้ว มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีอาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ รายได้ส่วนใหญ่ต่อเดือน 10,001–20,000 บาท มีลักษณะครอบครัวเดี่ยว จากการวิเคราะห์พฤติกรรมจะเห็นได้ว่า กลุ่มเป้าหมายดังกล่าวเป็นกลุ่มที่ใช้ชีวิตทันสมัย มีกำลังซื้อ และมีการหาข้อมูลก่อนการตัดสินใจซื้อ และต้องซื้อข่าวสารบรรจุภัณฑ์ที่มีชื่อเท่านั้น ทำให้ต้องวางตำแหน่งผลิตภัณฑ์ ที่บ่งบอกถึง “**ความมีคุณภาพ ความสะอาดของข่าวสาร**” เพื่อให้ประเด็นดังกล่าวอยู่ในจิตใจของกลุ่มเป้าหมาย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยต่อไป

1. ศึกษาในเชิงลึกของการตลาดทุกด้าน ได้แก่ ด้านราคา ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการผลิตภัณฑ์ เพื่อให้สามารถทราบข้อมูลของปัญหาในแต่ละด้านอย่างลึกซึ้ง และหาทางแก้ไขอย่างเหมาะสม

2. ศึกษาตลาดการบริโภคผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าว เช่น ขนมอบกรอบ เส้นหมี่ ซึ่งปัจจุบันมีการนำข้าวมีแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ออกสู่ตลาด เพื่อเป็นข้อมูลทางการตลาดสำหรับผู้สนใจต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัย จากคณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2553

เอกสารอ้างอิง

ครรชิต โชติรุ่งโรจน์. พฤติกรรม การเลือกซื้อข่าวสารของผู้บริโภคข้าวสาร ในสำนักงานในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2551.

งามชื่น คงเสรี. การปรับปรุงคุณภาพข้าวสารเพื่อการบริโภคและการส่งออก. การฝึกอบรมหลักสูตรการ วิเคราะห์คุณภาพข้าวทางเคมี; 1–2 และ 15–16 มิถุนายน 2538; ปทุมธานี. ปทุมธานี : ศูนย์วิจัยข้าวปทุมธานี; 2538.

ฉัตยาพร เสมอใจ และพัทนียา สมมิ. **พฤติกรรมผู้บริโภค**. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด.

ฉัตยาพร เสมอใจ. **การตลาดธุรกิจบริการ**. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น, 2546.

ดารา ทีปะपाल. **พฤติกรรมผู้บริโภค**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏ สมเด็จพระเจ้าพระยา, 2542.

ดำรงศักดิ์ ชัยสนิท. **พฤติกรรมผู้บริโภค**. กรุงเทพมหานคร : วังอักษร, 2541.

นาโนเชิร์ช, บริษัทจำกัด. **ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม การเลือกซื้อข้าวสารบรรจุถุงเฉพาะในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล**. กรุงเทพฯ, 2550.

บุญใจ ศรีสถิตนรากร. **ระเบียบวิธีการวิจัยทางพยาบาลศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : ยูแอนด์ไอ อินเตอร์มีเดีย, 2547.

วนิดา วุฒิมานพ. **ส่วนประสมการตลาดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อข้าวสารบรรจุถุงของผู้บริโภค ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล**.วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2548.

วรรณวิษณีย์ ทองอินทราช. **พฤติกรรมการบริโภคข้าวของประชาชน ในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช**. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2551.

วรรณดา ตันเจริญ. **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อข้าวสารในบรรจุภัณฑ์ของ ประชากรในอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี**. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2546.

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, บริษัทจำกัด. **ศึกษาพฤติกรรมการบริโภคข้าวสารของคนกรุงเทพฯ**. ช่วงเวลาสำรวจ 24 มีนาคม – 12 พฤษภาคม 2542.

_____. **ศึกษาเกี่ยวกับตลาดข้าวถุงปี45 : ตลาดนอกสโตในตลาดในแง่ดู**, ช่วงสำรวจตลาด 15 กรกฎาคม – 15 กันยายน 2545.

_____. **พฤติกรรมการซื้อข้าวสารของคนกรุงเทพมหานคร**. ศูนย์วิจัยกสิกรไทย (Online). Available: <http://www.Kasikornresearch.Com> (2553, สิงหาคม 10).

การส่งเสริมการทำงานทีมสหวิชาชีพใน การคุ้มครองเด็กที่ถูกละเมิดสิทธิ จังหวัด นนทบุรี¹

จเรช โกมุต²

¹ วิทยานิพนธ์หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

² นักศึกษาหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปฏิบัติงานตรง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

การศึกษารูปแบบการทำงานของทีมสหวิชาชีพจังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการทำงานของทีมสหวิชาชีพ ปัญหาอุปสรรคการคุ้มครองเด็กที่ถูกละเมิด รวมทั้งแนวทางการส่งเสริมการทำงานของทีมสหวิชาชีพจังหวัดนนทบุรี ศึกษาจาก ผู้ปฏิบัติงานทีมสหวิชาชีพจังหวัดนนทบุรี จำนวน 115 คน ผู้บริหารและผู้ควบคุมนโยบาย จำนวน 4 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที ค่าเอฟ และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการปฏิบัติงานทีมสหวิชาชีพของจังหวัดนนทบุรี มีลักษณะเป็น รูปแบบ Interdisciplinary ซึ่งประกอบด้วย การประสาน และการส่งต่อ รองลงมาคือรูปแบบ Multidisciplinary ซึ่งประกอบด้วย การประชุมปรึกษาหารือ การกำหนดแนวทางการทำงาน และการติดตามผล ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก ผู้ปฏิบัติงานมี อายุ ตำแหน่ง และประสบการณ์ฝึกอบรม ที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ อายุ การศึกษา และตำแหน่งที่ต่างกันยังส่งผลต่อปัญหา อุปสรรคในการทำงานที่ต่างกันด้วย

เพื่อให้การทำงานทีมสหวิชาชีพมีความเป็นสหวิชาชีพมากขึ้น จึงควรจัดประชุมทีมสหวิชาชีพที่มี ผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างครบองค์ เพิ่มพูนความรู้ของตนเองอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะผู้บริหาร ควรสนับสนุนด้านนโยบายเกี่ยวกับการปฏิบัติงานทีมสหวิชาชีพให้มากขึ้น เพื่อให้การคุ้มครองเด็กในจังหวัดนนทบุรี มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

Abstract

The objectives of “Promotion of the Work of Multidisciplinary Teams in the Protection of Abused Children, Nonthaburi Province” are to study the working format of the multidisciplinary team problems and obstacles in the protection of abused children and guidelines for the development

of multidisciplinary teams, Nonthaburi Province. The sampled population consists of 115 multidisciplinary team members and four administrators and policy controllers. Data are collected using the questionnaire and interview and analyzed using percentage, mean and standard deviation. The hypothesis is tested by T score, F score, and one-way ANOVA.

The study finds that most samples operate a multidisciplinary team at a moderate level, attaching the most importance to the interdisciplinary format. Such format consists of coordination and referral. The next most important format is multidisciplinary, consisting of consultation meetings, setting of work direction, and follow-up. The factors that have an impact on the work format of the multidisciplinary team are age, work positions, and training experience, whereas factors accounting for problems and obstacles are age, education, and positions.

The study recommends that there should be more multidisciplinary meetings in the true academic sense, should increase its scope of knowledge on a continuous basis, the administrative should support the policy on multidisciplinary practice especially in the promotion and protection work in order to provide protection more efficient manner.

คำสำคัญ : การส่งเสริม การทำงานทีมสหวิชาชีพ การคุ้มครองเด็กที่ถูกทารุณกรรม

บทนำ

ปัญหาเด็กถูกทารุณกรรมปรากฏขึ้นในสังคมไทยมาเป็นเวลานาน แต่สถานการณ์ของปัญหายังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เห็นได้จากสถิติจากศูนย์พึ่งได้ (One Stop Crisis Center – OSCC) ซึ่งเป็นหน่วยงานในโรงพยาบาลที่ให้บริการทั้งด้านการแพทย์ ด้านร่างกาย และจิตใจ แบบครบวงจรแก่เด็กและสตรี ที่ทำการศูนย์ มีลักษณะการช่วยเหลือเป็นทีมสหวิชาชีพ ข้อมูลจากสำนักพัฒนา ระบบบริการสุขภาพ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ณ วันที่

18 พฤศจิกายน 2552 (2552) ระบุสถิติจากศูนย์พึ่งได้ 72 แห่ง ในปี 2547 และเพิ่มเป็น 783 แห่ง ในปี 2552 จากการประเมินสถานการณ์ความรุนแรงต่อเด็กในรอบ 5 ปี พบว่ามีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นอย่างน่าตกใจ จากปี 2547 มีเด็กถูกระทำ ความรุนแรง เข้ารับบริการ จำนวน 3,366 ราย และในปี 2552 มีเด็กถูกระทำ ความรุนแรง เข้ารับบริการ จำนวน 12,031 ราย เมื่อเปรียบเทียบแล้ว สถิติความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นจากปี 2547 ถึง 228 เปอร์เซ็นต์ ถึงแม้ว่าจะมีระบบการคุ้มครองเด็กเกิดขึ้น ทั้งทางด้านกฎหมาย โดยการรับรองสิทธิเด็กไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 52 ที่บัญญัติไว้ว่า เด็ก เยาวชน สตรี และบุคคล ในครอบครัวมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ให้ปราศจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม ทั้งมีสิทธิได้รับการบำบัดฟื้นฟูในกรณีที่มีเหตุดังกล่าว ซึ่งมีเจตนารมณ์ให้การคุ้มครอง ป้องกัน สิทธิของเด็กให้ชัดเจน อีกทั้งยังมีแนวคิดที่ไม่เคยบัญญัติมาก่อนในกฎหมายไทย คือ สิทธิในการมีส่วนร่วมและสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองจากรัฐในกรณีถูกระทำรุนแรงหรือไม่ได้รับความเป็นธรรม รวมถึงพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 เป็นกฎหมายที่มุ่งให้การสงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพและส่งเสริมความประพฤติเด็ก ซึ่งเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 53 และมาตรา 80 และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และภายใต้บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 กำหนดขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือและกลไกสำคัญในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิเด็กและยังให้ความสำคัญแก่การทำงานของทิมสหวิชาชีพ โดยเฉพาะสาระสำคัญของกฎหมายที่ระบุไว้ใน หมวด 1 คณะกรรมการคุ้มครองเด็ก มาตรา 7 มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการทำงานสหวิชาชีพ ว่าด้วยการกำหนดให้มีคณะกรรมการคุ้มครองเด็ก กำหนดให้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีประสบการณ์จากวิชาชีพต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่น้อยกว่าเจ็ดปี วิชาชีพสองคน ได้แก่ วิชาชีพสังคมสงเคราะห์ ครู จิตวิทยา กฎหมาย แพทย์ จะเห็นได้ว่าการให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กในรูปแบบการทำงานที่สหวิชาชีพมากขึ้น มีการปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงานของแต่ละวิชาชีพ เน้นการประสานการทำงาน และปฏิบัติงานร่วมกัน โดยการประชุมปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนข้อมูล หรือความคิดเห็น และกำหนดแนวทางในการช่วยเหลือ คุ้มครองเด็กร่วมกันในทุกขั้นตอนของการทำงาน แต่ในทางปฏิบัติจะเห็นได้ว่าผู้ทำงานที่สหวิชาชีพยังติดอยู่กับการทำงานในรูปแบบเดิมๆ คือการประสานทรัพยากร

และการส่งต่อข้อมูล โดยไม่จำเป็นจะต้องมีการร่วมคิด ร่วมทำ และตัดสินใจ ในกระบวนการทำงานร่วมกัน ดังนั้นจึงจำเป็นจะต้องค้นหาแนวทางการสนับสนุน และส่งเสริมรูปแบบการทำงานที่ม สหวิชาชีพอย่างแท้จริง โดยตัวอย่างที่ใช้ในการ วิจัยคือ จังหวัดนนทบุรี ที่ได้รับยกย่องให้เป็น Best Practice ในเรื่องของการ คู้มครองเด็ก เพราะมีการจัดตั้งกลไกต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนด มีการแต่งตั้ง คณะกรรมการคู้มครองเด็กจังหวัดนนทบุรีและคณะอนุกรรมการอีก 3 คณะ มีการ จัดตั้งเครือข่ายการพัฒนาสังคมด้านการพิทักษ์และคู้มครองสิทธิเด็ก แต่ละเดือน ศูนย์พิทักษ์เด็กและสตรีจังหวัดนนทบุรี ได้จัดประชุมที่มสหวิชาชีพจังหวัดนนทบุรี ซึ่งประกอบด้วยผู้รับผิดชอบดูแลเด็ก และผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กจากวิชาชีพและหน่วย งานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในจังหวัดนนทบุรี เพื่อร่วมหาแนวทางแก้ไขปัญหา ให้การ สงเคราะห์คู้มครองสวัสดิภาพเด็กรวมถึงการให้การช่วยเหลือครอบครัวของเด็ก จึงส่งผลให้การดำเนินการให้ความช่วยเหลือเด็กในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี เป็นไป อย่างรวดเร็ว และเข้าถึงผู้ใช้บริการ มีการดำเนินการระหว่างวิชาชีพของหน่วยงาน ต่างๆ ในจังหวัดนนทบุรี แต่จากสถิติการรับเรื่องเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิเด็กของ ศูนย์พิทักษ์เด็กและสตรีจังหวัดนนทบุรีในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา พบว่า มีจำนวนเรื่องที่ เข้าสู่การดำเนินการช่วยเหลือของศูนย์ฯมีสูงขึ้นตามลำดับ จึงจำเป็นต้องหาแนวทาง แก้ปัญหาเด็กถูกละเมิดอย่างเร่งด่วน แม้ว่าจังหวัดนนทบุรีจะมีกลไกคู้มครองเด็ก ที่เป็นรูปธรรม แต่ในทางปฏิบัติยังคงประสบกับปัญหา อุปสรรคหลายอย่างจำเป็น ต้องหาแนวทางในการส่งเสริมการทำงานของที่มสหวิชาชีพให้ดียิ่งขึ้น เพื่อลด ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น และช่วยพัฒนาระบบการทำงานคู้มครองเด็กให้มี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษารูปแบบการทำงานของที่มสหวิชาชีพจังหวัดนนทบุรีในการ คู้มครองเด็กที่ถูก ทารุณกรรม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการทำงานของที่มสหวิชาชีพปัญหา และอุปสรรคในการคู้มครองเด็กที่ถูกทารุณกรรม
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการทำงานของที่มสหวิชาชีพในการ คู้มครองเด็กในจังหวัดนนทบุรี

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ทีมสหวิชาชีพจังหวัดนนทบุรี มีประชากรทั้งหมด 150 คน เก็บข้อมูลทุกคนโดยไม่สุ่มตัวอย่าง และกลุ่มที่ 2 บุคลากรผู้ควบคุมนโยบายหรือผู้บังคับบัญชาของวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานสหวิชาชีพเพื่อคุ้มครองเด็กถูกทารุณกรรมในจังหวัดนนทบุรี 4 คน และตัวแทนแต่ละวิชาชีพวิชาชีพละ 1 คน รวม 8 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูลทำโดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และศึกษาจากภาคสนาม โดยเก็บข้อมูลเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

(1) ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) บุคลากรทางด้านสาธารณสุข 2) บุคลากรทางด้านสังคมสงเคราะห์ 3) บุคลากรทางด้านกฎหมาย และ 4) บุคลากรทางการศึกษา

(2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ควบคุมนโยบายหรือผู้บังคับบัญชาของวิชาชีพหลัก ๆ ที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานสหวิชาชีพเพื่อคุ้มครองเด็กถูกทารุณกรรมในจังหวัดนนทบุรี 4 คน และผู้ปฏิบัติงานในทีมสหวิชาชีพจังหวัดนนทบุรี รวม 8 คน

รูปแบบการทำงานเพื่อการคุ้มครองเด็กที่ถูกทารุณกรรมของจังหวัดนนทบุรี

จากการวิจัยพบว่า จังหวัดนนทบุรีมีรูปแบบการทำงานเพื่อคุ้มครองเด็กที่ถูกทารุณกรรม 2 รูปแบบ คือ รูปแบบ Interdisciplinary และ รูปแบบ Multidisciplinary โดยรูปแบบ Interdisciplinary มีลักษณะการทำงานที่เน้นการประสานความร่วมมือ โดยวิธีการส่งต่อข้อมูล และการประสานความทรัพยากรที่มีอยู่ ส่วนรูปแบบ Multidisciplinary มีลักษณะการทำงานที่เน้น การบูรณาการ โดยการประชุมปรึกษาหารือเพื่อระดมความคิดเห็น การกำหนดแนวทางการช่วยเหลือ โดยมีกระบวนการทำงาน ซึ่งประกอบด้วย การค้นหาความจริง หรือ การสืบสวนสอบสวน การคุ้มครองและป้องกันเฉพาะหน้า การบำบัดฟื้นฟูเด็ก การคืนเด็กสู่สังคม และการป้องกันด้วยการลดปัจจัยเสี่ยงภายในครอบครัว

โดยแต่ละรูปแบบที่พบมีลักษณะการทำงาน ดังนี้

1. รูปแบบ Interdisciplinary การทำงานในรูปแบบนี้ ได้แก่

1.1 การประสานงาน

กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเริ่มต้นจากการประสานงานกับทีมสหวิชาชีพทางโทรศัพท์ก่อนแล้วจึง ส่งหนังสือเป็นทางการตามไปภายหลัง เพื่อความสะดวก รวดเร็ว เป็นการประสานงานอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการประสานงาน ปารีชาติ จันทรจิรัส (2540, 62) ที่ระบุว่า การใช้วิธีการประสานงานแบบไม่เป็นทางการจุดประสงค์หลักก็เพื่อลดระเบียบขั้นตอน แม้ว่าอาจไม่เหมาะสม และไม่ถูกต้องตามขั้นตอนของการทำงานเท่าใดนัก แต่ก็จำเป็นต้องใช้เฉพาะกรณีที่ต้องมีสายลักษณะอักษรเป็นหลักฐานเท่านั้น อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างได้ส่งหนังสือเป็นทางการตามไปภายหลัง นอกจากนี้ยังมีการประสานงานตามขั้นตอนที่หน่วยงานกำหนดและกับทีมสหวิชาชีพที่คุ้นเคยกันมาก่อน ส่วนการประสานงานที่กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การแยกเด็กออกจากครอบครัวเพื่อเข้าบ้านพักขององค์กรคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ซึ่งไม่จำเป็นต้องทำทุกกรณีหรือทุกครั้งที่มีการช่วยเหลือเด็กขึ้นอยู่กับความรุนแรงและความเสี่ยงของเด็กแต่ละคนที่อาจถูกกระทำซ้ำ

1.2 การส่งต่อ

กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกับการส่งต่อข้อมูลเกี่ยวกับเด็กของหน่วยงานต้นทาง เพราะหน่วยงานปลายทางจำเป็นต้องได้รับข้อมูลของเด็กทั้งหมด เพื่อนำมาใช้ประเมินพฤติกรรมในระหว่างที่อยู่ในการดูแล และการติดตามความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากวิชาชีพอื่น ๆ ซึ่งในการส่งต่อข้อมูลจำเป็นต้องมีทั้งข้อมูลที่มาจากหน่วยงานเดียวกันและต่างหน่วยงาน และการขอข้อมูลเกี่ยวกับเด็กจากทีมสหวิชาชีพต่างหน่วยงานมีน้อยที่สุด ซึ่งอาจเป็นเพราะทีมสหวิชาชีพจังหวัดนนทบุรีมีกลไกการประชุมทีมสหวิชาชีพที่กำหนดแน่นอนและมีเป็นประจำ จึงทำให้ผู้ปฏิบัติงานทีมสหวิชาชีพต่างหน่วยงานสามารถส่งต่อและแลกเปลี่ยนข้อมูลของแต่ละหน่วยงานได้ในการประชุม โดยไม่จำเป็นต้องขอข้อมูลผ่านทางหน่วยงาน

1.3 องค์ประกอบของการทำงานแบบ Interdisciplinary

การประสานงานและการส่งต่อ เป็นองค์ประกอบสำคัญของการ

ทำงานเพื่อการคุ้มครองเด็ก โดยพบว่า รูปแบบ การประสานงานและการส่งต่อ เป็นที่นิยมใช้กันมากในทีมสหวิชาชีพ เพราะในการประสานงานกับวิชาชีพอื่น ซึ่งอาจเป็นผู้ร่วมปฏิบัติงานในหน่วยงานเดียวกันหรือต่างหน่วยงาน โดยต่างฝ่าย ต่างมีหน้าที่ความรับผิดชอบเฉพาะ เพียงแต่มีลักษณะงานต่อเนื่องและต้อง รับช่วงกัน จะเห็นได้ว่า การทำงานในลักษณะที่เป็น Interdisciplinary ที่ใช้อยู่ นั้น มีผู้ ร่วมงานจากหลายวิชาชีพประสานความร่วมมือและทรัพยากร พร้อมทั้งส่งต่อข้อมูล สำหรับการแก้ไขปัญหาเดียวกัน โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึง การตัดสินใจร่วมกัน สอดคล้องกับ Rosalie A. Kane (อ้างถึงใน ภัทรจิตร ลาภดีตยกุล 2541 : 11) ที่ระบุลักษณะของการประสานงานเป็นทีม (Coordination team) ที่ผู้ปฏิบัติงาน จากสาขาวิชาชีพต่างๆ ยังคงรักษาบทบาทของตน กระบวนการทำงาน การตัดสินใจ ใดๆ อาจไม่สอดคล้องหรือเป็นเอกฉันท์ สมาชิกมีความเกี่ยวข้องกันน้อย ซึ่งไม่จำเป็นเสมอไปว่าจะต้องมีการสนับสนุนกันและกัน บ่อยครั้งความขัดแย้ง อาจเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ยิ่งความขัดแย้งนี้ทวีความรุนแรงมากเท่าใด ประสิทธิภาพการทำงานของหน่วยงานนั้นย่อมลดลง การที่ส่วนใหญ่ประสานงานกัน มีข้อดีคือ ทุกคนต่างมุ่งไปตามแนวทางการทำงานของวิชาชีพและหน่วยงานของ ตนเองเท่านั้น โดยผู้ปฏิบัติงานไม่จำเป็นต้องเสียเวลาในการเข้าร่วมพบปะพูดคุย หรือหาข้อตกลงร่วมกัน ไม่ต้องเบียดเบียนเวลาทำงานประจำของตนเอง ซึ่งตรงกับ ข้อคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่ระบุว่า หน้าที่ในงานประจำของตนมีล้นมืออยู่แล้ว จะหาเวลามาทำงานร่วมกับสหวิชาชีพลำบาก แต่ผลเสียที่เกิดขึ้นตามมาคือความ ขัดแย้งในการทำงานร่วมกัน

2. รูปแบบ Multidisciplinary การทำงานในรูปแบบนี้ประกอบด้วย

2.1 การประชุมปรึกษาหารือ

กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับการประชุมปรึกษาหารือ มากที่สุด แสดงให้เห็นว่าการประชุมปรึกษาหารือมีความจำเป็นในการปฏิบัติงาน ทีมสหวิชาชีพ และเป็นวิธีการหนึ่งซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องได้ร่วมประชุม ปรึกษาหารือ กำหนดแนวทางในการคุ้มครองเด็กร่วมกัน ร่วมมือร่วมใจปฏิบัติงาน เพื่อให้การคุ้มครองเด็กบรรลุเป้าหมายร่วมกัน (ศรีเวียง ไพโรจน์กุล และ คณะ, 2547) อย่างไรก็ตาม รัชนิกร โชติชัยสถิต (2552) ระบุว่า การทำงานทีม สหวิชาชีพจังหวัดนนทบุรี มีความโดดเด่นมากในเรื่องของการเป็นจังหวัดที่มีการ

จัดประชุมทีมสหวิชาชีพทุกเดือน และมีรูปแบบคล้ายการประชุมเชิงปฏิบัติการที่มีผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมจำนวนมากทั้งจากตัวแทนองค์กรภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน โดยกลุ่มตัวอย่างมีการประชุมปรึกษาหารือ กรณีการให้ความคุ้มครองเด็กที่ถูกละเมิดมากที่สุด เนื่องจากเด็กที่ถูกละเมิดเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนจะต้องมีความรอบคอบในการให้ความช่วยเหลือ ควรได้รับความคิดเห็นจากหลากหลายสาขาวิชาชีพ จึงจำเป็นต้องมีการจัดการประชุมทีมสหวิชาชีพเพื่อกำหนดแนวทางการคุ้มครอง ช่วยเหลือ และป้องกันเด็กที่มีความชัดเจนรอบด้าน นอกจากนี้ขั้นตอนการทำงานแบบสหวิชาชีพตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 19 และ 39 ในขั้นตอนการคุ้มครองป้องกันเฉพาะหน้าว่า ก่อนที่จะดำเนินการใดๆ ที่มีผลกระทบต่อชีวิตครอบครัว หรืออนาคตของเด็ก จำเป็นต้องเรียกประชุมทีม สหวิชาชีพ ซึ่งประกอบไปด้วยฝ่ายสังคมสงเคราะห์ (รวมถึงนักสังคมสงเคราะห์ที่พบความผิดปกติครั้งแรกที่มีโอกาสสังเกตเด็ก) ฝ่ายการแพทย์ และฝ่ายกฎหมาย เพื่อประเมินสภาวะเด็กและครอบครัวก่อน ทั้งนี้เพื่อให้การประเมินสภาวะเด็กและครอบครัวตั้งอยู่บนพื้นฐานการมีข้อมูลที่ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งการแพทย์ สังคมสงเคราะห์ และกฎหมาย ซึ่งจะทำให้การแทรกแซงครอบครัวไม่ว่าจะเป็นกระบวนการคุ้มครองเด็ก หรือการป้องกันเด็กเฉพาะหน้า การบำบัดฟื้นฟู สามารถเชื่อมโยงกับการคืนสู่สังคมของเด็กตามหลักเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก ที่สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 9 อนุ 2 และ อนุ 3 (วาสนา เก้านพรัตน์, 2544)

นอกจากการร่วมประชุมปรึกษาหารือแล้วยังมีการติดตามผลและการกำหนดแนวทางการทำงานร่วมกัน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า การกำหนดแนวทางการทำงานร่วมกันของทีมสหวิชาชีพจังหวัดนนทบุรี มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดนั้นสอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ที่ต้องการให้ทีมสหวิชาชีพจังหวัดนนทบุรีมีการกำหนดแนวทางการทำงานที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2.2 องค์ประกอบของการทำงานแบบ Multidisciplinary

องค์ประกอบสำคัญของการทำงานตามรูปแบบ Multidisciplinary คือการมีกลไกในการประชุมปรึกษาหารือเป็นหลัก เพื่อเป็นการระดมความคิดเห็นสำหรับการกำหนดแนวทางการทำงาน และการตัดสินใจแก้ไขปัญหาาร่วมกันตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการทำงาน โดยใช้ความรู้ ความสามารถ และทักษะเฉพาะ

ของแต่ละวิชาชีพเป็นเครื่องมือเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหา เนื่องจากการปฏิบัติงานสหวิชาชีพแบบบูรณาการ (Integrative team) เป็นการทำงานที่ผู้ปฏิบัติงานจากสาขาวิชาชีพต่างๆ มีบทบาทเท่าเทียมกัน การตัดสินใจใดๆ ถ้อยแถลงอันหนึ่งเป็นสำคัญ นอกจากนี้สมาชิกในทีมงานต่างพึ่งพาซึ่งกันและกัน และมุ่งเน้นกระบวนการปฏิบัติงาน ข้อดีของรูปแบบนี้คือ การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจะต้องได้รับความคิดเห็นและข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ อย่างรอบด้าน อีกทั้งทีมสหวิชาชีพยังมีการติดต่อ สื่อสารระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้ปฏิบัติงาน ส่งผลต่อความสามารถในการสร้างเครือข่ายการทำงานได้มากยิ่งขึ้น เกิดความสะดวก รวดเร็วในการขอความร่วมมือการทำงานต่อไปในอนาคต (Rosalie A. Kane อ้างถึงใน ภัทรจิตร์ ลาภตติยกุล, 2541) ถึงแม้รูปแบบการประชุมที่ทีมสหวิชาชีพจังหวัดนนทบุรีในขณะนี้ (ตั้งแต่ พ.ศ. 2549) อาจไม่ใช่การประชุมที่ทีมสหวิชาชีพตามความหมายในเชิงวิชาการทั่วไปที่มักจะมีเฉพาะผู้รับผิดชอบ case เข้าร่วมประชุมเท่านั้น แต่หลายฝ่ายก็ยังเห็นว่ารูปแบบการประชุมที่เป็นอยู่ก็มีประโยชน์และควรดำเนินต่อไป เพราะมีผลดีต่อการทบทวน case (case review) อีกทั้งยังช่วยให้ผู้เข้าร่วมประชุมเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เกี่ยวกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 และแนวทางการแก้ปัญหาและการให้ความช่วยเหลือเด็กและครอบครัวในสถานการณ์ต่างๆ (รัชนิกร ไชติชัยสถิต, 2552)

รูปแบบที่นิยมใช้ในจังหวัดนนทบุรี

ในการปฏิบัติงานเพื่อให้ความคุ้มครองเด็กที่ถูกทารุณกรรมนั้น ทีมสหวิชาชีพจังหวัดนนทบุรีมีการปฏิบัติทั้งรูปแบบ Interdisciplinary และ Multidisciplinary แต่การปฏิบัติในรูปแบบ Interdisciplinary จะได้รับความนิยมมากกว่า ซึ่งเห็นได้จากการที่กลุ่มตัวอย่างมีรูปแบบการปฏิบัติงานของทีมสหวิชาชีพด้านการส่งต่อของทีมสหวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 1.72 รองลงมาคือ การประสานงาน (ค่าเฉลี่ย 1.50) และเป็นที่น่าสังเกตว่าถึงแม้จะอยู่ในระดับปานกลางเหมือนกัน แต่การกำหนดแนวทางการทำงาน (ค่าเฉลี่ย 1.10) เป็นค่าเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งหมายถึงว่า ทีมสหวิชาชีพปฏิบัติงานด้านการประสานและการส่งต่อมากที่สุด โดยสามารถอธิบายเหตุผลได้ว่า เป็นเพราะทีมสหวิชาชีพยังคง

ยึดติดการทำงานในรูปแบบเดิม คือ เน้นการประสานและการส่งต่อ เพราะเป็นงานที่ทำได้เองโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ไม่จำเป็นต้องมีการเข้าร่วมประชุม แต่การลดความสำคัญของการเข้าร่วมประชุมอาจส่งผลให้แก่ปัญหาได้ไม่รอบด้าน การประชุมปรึกษาหารือจึงเป็นเครื่องมือ เพื่อมุ่งสู่การแก้ปัญหาอย่างตรงจุด และเป็นไปตามขั้นตอนการปฏิบัติงานในทีมสหวิชาชีพ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการทำงานของทีมสหวิชาชีพในการคุ้มครองเด็กที่ถูกละเมิด

1. ปัจจัยส่วนบุคคลกับรูปแบบการปฏิบัติงานสหวิชาชีพที่แตกต่างกัน

จากผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อรูปแบบการทำงานของทีมสหวิชาชีพจังหวัดนนทบุรีของกลุ่มตัวอย่าง คือ อายุ ตำแหน่ง สถานภาพการเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ และประสบการณ์ฝึกอบรม โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุระหว่างมีอายุน้อยกว่า 30 ปี มีการส่งต่อ และติดตามผลการปฏิบัติงานของทีมสหวิชาชีพมากกว่า ผู้ที่มีอายุ 41-50 ปี ส่วนกลุ่มตัวอย่าง ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีรูปแบบการปฏิบัติงานสหวิชาชีพต่างกันทุกรูปแบบ เพราะ ตำแหน่งหรือวิชาชีพที่ต่างกันย่อมมีอำนาจ หน้าที่ รวมถึงทักษะ ความรู้ ความชำนาญ ในแต่ละด้านที่แตกต่างกัน เมื่อวิชาชีพต่าง ๆ มาปฏิบัติงานร่วมกันแล้วจึงกลายเป็นการทำงานทีมสหวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับ สรรพสิทธิ์ คุมพ์ประพันธ์ และพวงค์ศรี ชันธิกุล (2546 : 109) ที่ได้ให้คำนิยามของทีมสหวิชาชีพว่า คือ กลุ่มบุคคลที่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือ มีความรู้ ทักษะ และความสามารถ เฉพาะด้านที่แตกต่างกันมาแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างมีระบบ และเป็นกระบวนการบนพื้นฐานของเป้าหมาย และวัตถุประสงค์เดียวกันในการปฏิบัติงาน โดยมีความรับผิดชอบร่วมกันตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นกระบวนการ เป็นที่น่าสังเกตว่าตำแหน่งที่มีรูปแบบการปฏิบัติงานทีมสหวิชาชีพมากที่สุด คือ บุคลากรทางด้านสังคมสงเคราะห์ เพราะแต่เดิมการช่วยเหลือ และดำเนินการเกี่ยวกับที่ประสบปัญหาเป็นหน้าที่ของบุคลากรทางด้านสังคมสงเคราะห์ อีกทั้งกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นกระทรวงที่รับผิดชอบการดูแล ช่วยเหลือเด็กและเยาวชน จึงทำให้บุคลากรทางด้านสังคมสงเคราะห์ มีบทบาทในการช่วยเหลือเด็กที่ถูกละเมิดมากที่สุด

กลุ่มตัวอย่างที่มีความแตกต่างด้านประสบการณ์ฝึกอบรมที่ต่างกัน มีการปฏิบัติงาน สหวิชาชีพต่างกัน สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ตัวแทนผู้ปฏิบัติงานที่ว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมการทำงานสหวิชาชีพอย่างหนึ่ง คือ การเพิ่มองค์ความรู้ให้แก่ผู้ปฏิบัติงานสหวิชาชีพ เช่น การจัดอบรม การดูงาน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงาน

2. ปัจจัยส่วนบุคคลกับปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติงานสหวิชาชีพ

จากผลการวิจัย พบว่า อายุและตำแหน่งที่ต่างกันส่งผลต่อปัญหา และอุปสรรคด้านการประสานงาน ส่วนการศึกษาที่ต่างกันส่งผลต่อปัญหา และอุปสรรคด้านการประสานงานและ การปฏิบัติงานร่วมกัน โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุน้อยกว่า 30 ปี มีปัญหา และอุปสรรคด้านการประสานงานมากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 41-50 ปี และกลุ่มตัวอย่างที่มีตำแหน่งด้านสังคมสงเคราะห์ มีปัญหาและอุปสรรคในการประสานงานของทีมสหวิชาชีพมากกว่าผู้ที่มีตำแหน่งด้านสาธารณสุข ซึ่งเรื่องนี้ สุนีย์ เหมะประสิทธิ์ (2531 : 1-3) กล่าวถึงการปฏิบัติงานสหวิชาชีพของนักสังคมสงเคราะห์ว่าเป็น การประสานงานร่วมกับวิชาชีพอื่นซึ่งอาจจะเป็นผู้ร่วมปฏิบัติงานในหน่วยงานเดียวกันหรือต่างหน่วยงาน โดยที่ต่างฝ่ายต่างมีหน้าที่ความรับผิดชอบเฉพาะ เพียงแต่มีลักษณะงานที่ต่อเนื่องและต้องรับช่วงกัน ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการประสานงานได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพควรจะเป็นนักสังคมสงเคราะห์ เพราะลักษณะงานและบทบาทหน้าที่ที่ตลอดจนการฝึกฝนทางวิชาชีพเอื้ออำนวยกว่าวิชาชีพอื่น นอกจากนี้บทบาทหน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์ในการประสานงานยังครอบคลุมการณรงค์ให้กลุ่มบุคคลสาขาวิชาชีพทุกหมู่เหล่าได้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของทีมสหวิชาชีพจังหวัดนนทบุรี

กลุ่มตัวอย่างมีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานสหวิชาชีพ 2 ระดับ คือระดับนโยบายหน่วยงานซึ่งพบว่ามีปัญหาในระดับปานกลาง และการประสานงานและการปฏิบัติงานร่วมกันมีในระดับน้อย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ข้อจำกัดของทีมสหวิชาชีพ

ข้อจำกัดของทีมสหวิชาชีพ ได้แก่ งบประมาณ เพราะจังหวัดนนทบุรี ไม่มีค่าเบี้ยเลี้ยง หรืองบประมาณที่จัดไว้สำหรับเป็นค่าตอบแทนการทำงานของผู้มีจิตอาสาที่ทำงานทีมสหวิชาชีพ สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ที่ระบุว่า ผู้ปฏิบัติงานทีมสหวิชาชีพจังหวัดนนทบุรีทุกคนมีจิตอาสาในการทำงาน ซึ่งเป็นเหมือนแรงสนับสนุนสำคัญที่ทำให้การทำงานสหวิชาชีพดำเนินต่อไปได้

2. ในระดับนโยบายหน่วยงาน

นโยบายหน่วยงานพบว่าปัญหาอุปสรรคสำคัญ คือ การขาดการประสานด้านนโยบายของ แต่ละหน่วยงาน ซึ่งแสดงให้เห็นการขาดแผนการดำเนินการในระดับจังหวัดที่ดี และการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายภายในจังหวัด ผลจากการขาดประสานกัน ทำให้ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานต่างๆ ไม่ได้รับความสะดวกในการปฏิบัติงานร่วมกัน เพราะนโยบายที่เกี่ยวกับการทำงานสหวิชาชีพมีความแตกต่างกัน จึงทำให้ผลลัพธ์การทำงานสหวิชาชีพไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ สอดคล้องกับ รัชนิกร ไชติชัยสถิตย์ (2552 : 121) ที่ระบุว่า การจัดทำแผนด้านเด็กในระดับจังหวัดของนนทบุรียังไม่เป็นระบบ เพราะการทำแผนมีลักษณะที่แต่ละหน่วยงานกำหนดโครงการและกิจกรรมขึ้นภายใต้กรอบภารกิจและงบประมาณที่หน่วยงานได้รับ จากนั้นฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัดจึงขอความร่วมมือให้จัดส่งมาให้ (ซึ่งบางหน่วยงานไม่มีการจัดส่งมาให้) แล้วนำมารวบรวมเป็นเล่มเสนอต่อคณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัด เพื่อรับทราบ หลังจากนั้นก็ไม่มีการติดตามประเมินผลแผนงาน โครงการเหล่านั้นแต่อย่างใด

นโยบายเกี่ยวกับคณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัดนนทบุรีที่เป็นปัญหาอุปสรรค คือ คณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัดไม่ชัดเจนเรื่องนโยบายของคณะกรรมการคุ้มครองเด็ก และการติดตามผลการปฏิบัติงานทีมสหวิชาชีพ ซึ่งเรื่องนี้ รัชนิกร ไชติชัยสถิตย์ (2552 : 121) กล่าวถึงปัญหาระดับนโยบายของจังหวัดนนทบุรีว่า คณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัดนนทบุรีที่ผ่านมาแสดงบทบาทในฐานะที่เป็นกลไกหลักที่รับผิดชอบในระดับนโยบายด้านเด็กของจังหวัดไม่เต็มที่ ไม่เพียงพอ คณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัดนนทบุรีจึงควรกำหนดบทบาทในการกำหนดนโยบาย กำกับ ติดตามผลการดำเนินงานของแผนงาน โครงการต่างๆ มากขึ้น และแผนด้านเด็กในจังหวัดไม่เป็นระบบ ไม่มีระบบการติดตามประเมินผล

แผนงาน โครงการ ในระดับท้องถิ่นและในหน่วยงานต่าง ๆ ยังไม่มีแผนด้านเด็ก
อย่างเป็นทางการ

3. การเข้าร่วมประชุม

ปัญหาและอุปสรรคด้านการปฏิบัติงานร่วมกันที่มีมากที่สุดคือ บางวิชาชีพ
ไม่เข้าร่วมประชุม ทำให้ได้มุมมองที่ไม่ครอบคลุม ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ
ผลการศึกษารูปแบบการปฏิบัติงานสหวิชาชีพ (พ.ศ. 2553) ที่ว่า ทีมสหวิชาชีพ
ใช้การประสานและส่งต่อมากกว่าการร่วมประชุมปรึกษาหารือ ผลที่ตามมาคือ
การได้มุมมองการแก้ไขปัญหาที่ไม่ครอบคลุม สอดคล้องกับที่ ณัฐดี มโนรม
(มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก, 2547 : 18) กล่าวถึงปัญหาอุปสรรคด้านการปฏิบัติงาน
สหวิชาชีพหลังจากที่พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ประกาศใช้แล้วว่า
ผู้ทำงานบางคนยังทำงานแบบเดิมด้วยการส่งต่อแทนที่จะจัดประชุมร่วมกัน
การประชุมทีมสหวิชาชีพยังขาดบางวิชาชีพซึ่งส่งผลกระทบต่อมุมมองการคุ้มครองเด็ก
ไม่รอบด้าน

ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการทำงานทีมสหวิชาชีพของจังหวัดนนทบุรี

แนวทางที่ควรนำมาใช้เพื่อการส่งเสริมการทำงานทีมสหวิชาชีพของจังหวัด
นนทบุรีให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นนั้น จำเป็นต้องส่งเสริมใน 3 ส่วน คือ ผู้ปฏิบัติ
งานทีมสหวิชาชีพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และคณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัด มี
รายละเอียด ดังนี้

1. ผู้ปฏิบัติงานทีมสหวิชาชีพจังหวัดนนทบุรี

1.1 ผู้ปฏิบัติงานทีมสหวิชาชีพควรมีการบูรณาการบทบาททาง
วิชาชีพสู่ความเป็นสหวิชาชีพ โดยเพิ่มพูนองค์ความรู้ให้กับตนเองอยู่เสมอ
ทั้งในด้าน วิธีการปฏิบัติงานร่วมกันเป็นทีมสหวิชาชีพอย่างแท้จริง และความรู้ด้าน
กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเด็ก รวมทั้งการสนับสนุนให้เกิดการปฏิบัติ
งาน ทีมสหวิชาชีพตามรูปแบบ Multidisciplinary ให้มากขึ้น เช่น การจัดให้มี
การประชุมทีมสหวิชาชีพรายกรณี (Case Conference) ควบคู่การประชุมกลุ่มใหญ่
ที่มีอยู่เป็นประจำทุกเดือน เพื่อสร้างบรรยากาศ และปูพื้นฐานของการปฏิบัติงาน
ทีมสหวิชาชีพอย่างแท้จริง

1.2 ผู้ปฏิบัติงานทีมสหวิชาชีพควรจัดตั้งหน่วยงานหรือบุคคลที่รับผิดชอบการจัดทำระบบฐานข้อมูลเด็กทั้งหมดในจังหวัด เพื่อความสะดวก รวดเร็วในการทำงาน และยังสามารถดูแลเด็กได้อย่างทั่วถึง และควรกำหนดให้มี case manager เพื่อรับผิดชอบแต่ละ case จนจบกระบวนการ ซึ่งจะทำให้เกิดการทำงานอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังควรมอบหมายงานและการติดตามความคืบหน้าของ case พร้อมทั้งรายงานความคืบหน้าของ case ทั้งหมด ให้ผู้ร่วมงานได้รับทราบ

1.3 ผู้ปฏิบัติงานทีมสหวิชาชีพควรร่วมกันสรุปปัญหาและอุปสรรคในการทำงานแต่ละ case ออกมา เพื่อนำมาหาทางแก้ไขปัญหา และพัฒนากระบวนการทำงานในครั้งต่อไป รวมทั้งเก็บรวบรวม case ที่น่าสนใจไว้เป็นกรณีศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางการทำงานในอนาคต

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.1 หน่วยงานในจังหวัดนนทบุรีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานทีมสหวิชาชีพควรกำหนดนโยบายให้มีการสนับสนุน และส่งเสริมการทำงานของผู้ปฏิบัติงานทีมสหวิชาชีพในหน่วยงานนั้นๆ อย่างเป็น ลายลักษณ์อักษร เช่น การสนับสนุนงบประมาณในการทำงานทีมสหวิชาชีพ และการแบ่งเวลาการทำงานในหน้าที่ประจำกับการทำงานร่วมกับทีมสหวิชาชีพ

2.2 ผู้บริหารหน่วยงานในจังหวัดนนทบุรีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานทีมสหวิชาชีพควรศึกษาระบบและกลไกการปฏิบัติงานของทีมสหวิชาชีพ โดยละเอียด เพื่อจะได้เข้าใจความจำเป็นของการปฏิบัติงานในทีมสหวิชาชีพ

2.3 ผู้บริหารและบุคลากรของหน่วยงานจังหวัดนนทบุรีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานทีมสหวิชาชีพควรกำหนดแนวทางการทำงานร่วมกันของทุกหน่วยงาน เพื่อให้การทำงานง่ายขึ้นและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

3. คณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัดนนทบุรี

3.1 คณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัดควรส่งเสริมการจัดอบรมให้ความรู้เพิ่มเติมแก่ผู้ปฏิบัติงานทีมสหวิชาชีพจังหวัด และผู้นำในชุมชนทั้งด้านกฎหมายและความรู้ใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นประจำทุก 6 เดือน และควรประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับการทำงานทีมสหวิชาชีพกับประชาชน เพื่อให้ประชาชนในจังหวัดรู้จักระบบการทำงานทีมสหวิชาชีพในการคุ้มครองเด็กเพิ่มขึ้น

3.2 คณะกรรมการคุ้มครองเด็กควรกำหนดเป้าหมายการทำงาน และวางระบบการทำงานที่ชัดเจน ควรกำหนดตารางเวลาการประชุมที่สม่ำเสมอ ควรเข้าประชุมด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและเป็นการจำกัดขอบเขตของการรักษาความลับของเด็ก

3.3 คณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัดควรเพิ่มนโยบายเชิงส่งเสริม ป้องกันให้มากขึ้น เช่น การจัดกิจกรรมร่วมกับโรงเรียน และชุมชน

เอกสารอ้างอิง

กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. 2552. **ข่าวสาร ประชาสัมพันธ์**.สืบค้นเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2553 จาก http://203.157.7.36/news_index.php?sub=news_show&art=264

ปารีชาติ จันทร์จรัส และคณะ. 2540. **การพัฒนาบริการทางสังคมกรณีโรคเอดส์**. กรุงเทพมหานคร: เจ เอส การพิมพ์.

ภัทรจิตร์ ลาภตติยกุล. 2541. **การศึกษาบทบาทนักสังคมสงเคราะห์จิตเวช ในการปฏิบัติงานสหวิชาชีพ.ศึกษาเฉพาะกรณี โรงพยาบาลสังกัดกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.**

รัชนีกร โชติชัยสถิตย์. 2552. **รายงานผลโครงการการศึกษาปัญหาอุปสรรคของผู้ปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองเด็ก ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 และแนวทางการเฝ้าระวังการละเมิดสิทธิเด็กและปัญหาครอบครัวในจังหวัดนนทบุรี. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนนทบุรี.**

วาสนา เก้านพรัตน์. 2544. **การคุ้มครองผู้เสียหายกรณีเด็กถูกทารุณทางเพศ ก่อนและหลังเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.**

สุนีย์ เหมะประสิทธิ์. 2531. **รายงานผลการวิจัยการวิเคราะห์ปัจจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพของนักสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.**

สรรพสิทธิ์ คุ้มพื้ประพันธ์ และ พยงค์ศรี ชันธิกุล. 2546. **คู่มือปฏิบัติงานในการ
ฟื้นฟูหญิงและเด็กที่ตกเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์.** (ม.ป.ท.)
ศรีเวียง ไพโรจน์กุล, และคณะ. 2547. **คู่มือปฏิบัติงานของทิมสหวิชาชีพใน
กระบวนการคุ้มครองเด็ก.**กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก.
ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก, มูลนิธิ. 2547. บทบาทหน้าที่ของผู้ประกอบวิชาชีพกับ
มาตรฐานขั้นต่ำในการดูแลเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.
2546. **สารสิทธิเด็ก 11.**

Article Review

ชีวิตในสังคมหลังจารีตประเพณี¹

ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ²
เยาวลักษณ์ อภิชาติวัลลภ³

¹ Anthony Giddens. 1994. "Living in a Post-Traditional Society" in **Reflexive Modernization: Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order**. Cambridge: Polity Press. pp 56-109.

² นักศึกษาปริญญาเอกสาขาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

เกริ่นนำ

ในบรรดานักคิดทั้งหลาย แอนโทนี กิดเดนส์ (Anthony Giddens) เป็นนักทฤษฎีสังคมชาวอังกฤษที่หาตัวจับยาก อิทธิพลของงานของกิดเดนส์ต่อสังคมวิทยาเทียบได้กับงานของ Parsons, Foucault หรือ Habermas งานของกิดเดนส์เป็นลักษณะการตีความการกระทำของมนุษย์และกระบวนการเชิงสถาบันในสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ที่หนักแน่นและเฉียบแหลมซึ่งอยู่ในกระแสนิยมอย่างมาก โดยมาจากศึกษาแนวคิดทฤษฎีทั้งจากแนวคิดด้านการตีความ (Hermeneutics) วิธีการเชิงชาติพจนวรรณา (Ethnomethodology) ทฤษฎีระบบ (System Theory) การวิเคราะห์เชิงจิตวิทยา (psychoanalysis) โครงสร้างนิยม (Structuralism) และหลังโครงสร้างนิยม (post-structuralism) จากแนวคิดดั้งเดิมที่หลากหลายเหล่านี้ กิดเดนส์ได้พัฒนาวิธีการทางสังคมวิทยาแบบใหม่ที่เรียกว่า “Structuration Theory” เป็นการวิเคราะห์ในเชิงทฤษฎีในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างตัวตนกับสังคม ด้วยการเน้นไปที่กระบวนการผลิตซ้ำทางสังคม (Social reproduction) และการเปลี่ยนรูปของสถาบัน (Institutional transformation) (Elliott 2003) ซึ่งทำให้กิดเดนส์เป็นคนหนึ่งในบรรดานักสังคมวิทยาร่วมสมัยที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดแห่งยุค กิดเดนส์ได้จำกัดความเป็นตัวตนและผลงานทางทฤษฎีของเขาว่าเป็นนักทฤษฎีสมัยใหม่ (Modernist) โดยได้พัฒนางานเชิงทฤษฎีในสามระยะ คือ *ระยะแรก* ทำการวิพากษ์ทฤษฎีคลาสสิก *ระยะที่สอง* พัฒนาทฤษฎี Structuration Theory ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำและโครงสร้าง และ *ระยะที่สาม* วิพากษ์สังคมสมัยใหม่ยุคปลายและโลกาภิวัตน์ (Bryant and Jarry, 2003) ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนในผลงานจากปี 1990 เป็นต้นมา

พัฒนาการงานในระยะที่สองของกิดเดนส์นี้ เป็นการอธิบายยืนยันความแตกต่างระหว่างความรู้ของสังคมและความรู้ของธรรมชาติในระดับภววิทยาโดยพื้นฐาน ความไม่ต่อเนื่องของความรู้ที่เกิดในยุคสมัยใหม่ ในระดับญาณวิทยา (Epistemology) (Loyal, 2003: 121–123) ซึ่งในหนังสือ The Consequences of Modernity กิดเดนส์ได้อธิบายอีกครั้งว่าเป็นวิธี การตีความสองชั้น (Double Hermeneutic)⁴ ซึ่งวาทกรรมของสังคมวิทยาและแนวคิดต่าง ๆ รวมถึงทฤษฎีและข้อค้นพบต่าง ๆ ของสังคมศาสตร์มีการเคลื่อนไหวอย่างอิสระเข้าออกอย่างต่อเนื่อง

⁴ อ่านเพิ่มเติม ที่เชษฐา พงษ์ทัด (2553: 23–25)

คือสิ่งที่แนวคิดเหล่านี้เป็นอยู่ ในการสร้างทฤษฎีด้วยการให้เหตุผลต่างๆ นานา ความรู้เหล่านี้จึงสร้างเนื้อหาวิชาของมันเป็นอย่างสะท้อนย้อนแย้ง (Giddens, 1990: 43; Loyal 2003: 123)

กิดเดนส์ได้นิยาม “ความเป็นสมัยใหม่” หมายถึงวิถีการของชีวิตทางสังคมหรือองค์กรทางสังคมที่เกิดขึ้นในยุโรปจากราวศตวรรษที่ 70 เรื่อยมา ซึ่งส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อรูปแบบชีวิตต่างๆ ทั่วโลก (Giddens, 1990: 1) กิดเดนส์เห็นว่าสังคมในปัจจุบันยังไม่ใช่สังคมหลังสมัยใหม่แต่อยู่ในช่วงยุคสมัยใหม่ตอนปลายซึ่งเป็นพัฒนาการของโลกาภิวัตน์อย่างเข้มข้น พัฒนาการของสังคมสมัยใหม่ยังมีระยะเวลาที่ยาวนานเป็นการพัฒนาไปเรื่อยๆ แต่ยังไม่ถึงกับการเปลี่ยนแปลงอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ แทนที่จะกล่าวถึงยุคหลังสมัยใหม่ที่เป็นกระแสในปลายทศวรรษ 1980 กิดเดนส์กลับย้ำถึงความสำคัญของสังคมร่วมสมัยในแง่ยุคสมัยใหม่ผ่านการแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างยุคสมัยใหม่ตอนต้นกับตอนปลาย ความแตกต่างของสังคมสมัยใหม่ที่กิดเดนส์กล่าวถึงกับสังคมยุคหลังสมัยใหม่เปรียบเทียบได้ดังตาราง

ตารางเปรียบเทียบแนวคิดของหลังสมัยใหม่ (Postmodernity) กับ ความเป็นสมัยใหม่อย่างเข้มข้น (Radicalized Modernity)

Postmodernity	Radicalized Modernity
1) เข้าใจการเปลี่ยนผ่านในปัจจุบันในแง่มุมมองทางญาณวิทยาหรือหลอมละลายวิธีทำความเข้าใจธรรมชาติของความรู้เข้าด้วยกันทั้งหมด	1) มองการพัฒนาเชิงสถาบันว่าสร้างความรู้สึกของการเปราะบางและการแพร่กระจาย
2) ให้ความสนใจต่อแนวโน้มของการเปลี่ยนผ่านของสังคมในปัจจุบันที่เคลื่อนที่ออกจากจุดศูนย์กลางและการเคลื่อนคุณลักษณะของมันออกจากรูปลักษณ์เดิม	2) มองลักษณะสมัยใหม่ที่เข้มสูงในฐานะที่เป็นชุดของสถานการณ์ที่มีลักษณะการแพร่กระจายซึ่งเชื่อมต่อกับบูรณาการของโลกในเชิงวิภาษวิธี

Postmodernity	Radicalized Modernity
3) มองว่าตัวตนถูกล้มล้างหรือถูกตัดออกเป็นเสี่ยงๆ ด้วยการแยกประสบการณ์ออกเป็นชิ้นๆ	3) มองตัวตนว่าเป็นมากกว่าส่วนที่มีแรงผลักดันต่างๆ ตัดข้ามกัน แต่เป็นกระบวนการของการสะท้อนตัวตนและอัตลักษณ์ที่ความเป็นสมัยใหม่ทำให้เกิดขึ้นได้อย่างมีพลัง
4) แย้งว่าความเป็นจริงที่เราเห็นคือความเป็นจริงในเชิงประวัติศาสตร์	4) แย้งว่าคุณสมบัติสากลของความเป็นจริงทำให้เกิดพลังขับเคลื่อนที่ทำให้เกิดการต่อต้านซึ่งเป็นสาเหตุแรกของปัญหาในระดับโลก ความรู้ที่เป็นระบบเกี่ยวกับการพัฒนาเหล่านี้ไม่ได้ถูกการความเป็นสมัยใหม่ที่มีลักษณะสะท้อนย้อนแย้งเป็นตัวขัดขวาง
5) สร้างทฤษฎีของการไร้อำนาจของปัจเจกบุคคลว่าเป็นเพราะแนวโน้มจากโลกาภิวัตน์	5) วิเคราะห์วิภาษวิธีของการไร้อำนาจและการให้อำนาจในแง่ของประสบการณ์และการกระทำ
6) เห็น “ตะกอน” ของวิถีชีวิตประจำวันในฐานะที่เป็นผลจากการบุกรุกของระบบที่เป็นนามธรรม	6) มองวิถีชีวิตประจำวันเป็นความซับซ้อนของปฏิกิริยาต่อระบบที่เป็นนามธรรม เกี่ยวข้องกับการถือครองเช่นเดียวกับการสูญเสีย
7) การเข้าร่วมทางการเมืองไม่มีทางเป็นไปได้เพราะอำนาจของการสร้างบริบทและการแพร่กระจายเป็นตัวตัดโอกาส	7) การเข้าร่วมทางการเมืองเป็นเรื่องที่เป็นไปได้และมีความจำเป็น ทั้งในระดับโลกและท้องถิ่น
8) นิยามยุคหลังสมัยใหม่ในฐานะที่เป็นจุดจบของญาณวิทยา ปัจเจกบุคคล และ จริยธรรม	8) นิยามยุคหลังสมัยใหม่ในฐานะที่เป็นการเปลี่ยนผ่านที่อาจเกิดขึ้นภายใต้สถาบันที่เป็นตัวแทนความเป็นสมัยใหม่

ที่มา: Giddens (1990: 150)

ในหนังสือ *Modernity and Self Identity: Self and Society in Late Modern Age* (1991) กิดเดนส์เห็นว่า สังคมสมัยใหม่ คือสังคมที่ความคิดแบบสมัยใหม่ถูกพัฒนาขึ้น และความคิดเรื่องตัวตนและอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ไม่พุดถึงไม่ได้ แม้แต่ผู้คนที่กล่าวว่าพวกเขาไม่เคยได้รับความคิดหรือตั้งคำถามหรือมีความกังวลเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของพวกเขา ก็จะถูกบีบให้สร้างทางเลือกผ่านวิถีชีวิตประจำวันอย่างมีนัยยะ ทั้งคำถามต่อการแต่งกาย การแสดงตัวตน และเวลาว่างจะส่งผลต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ ความเชื่อ และการประกอบอาชีพต่างๆ สูง ขณะที่สังคมก่อนหน้านี้จะมีกรอบจารีตปฏิบัติที่กำหนดการกระทำและบทบาทของแต่ละคนไว้อย่างชัดเจน สังคมในปัจจุบันซึ่งเป็นยุคหลังประเพณี เราจะต้องแสดงบทบาทต่าง ๆ ของตัวเองเพื่อตัวเราเอง (Gauntlett 2002) ดังที่กิดเดนส์ กล่าวว่า

“เราจะทำอะไร? เราจะปฏิบัติตัวอย่างไร? เราจะ เป็นใคร? ทุกคนล้วนถูกตั้งคำถามในสภาพการณ์ในยุคสมัยใหม่ตอนปลาย และแต่ละคนจะตอบคำถามเหล่านั้นผ่านพฤติกรรมทางสังคมในชีวิตประจำวันในระดับที่แตกต่างกัน และอาจจะในแบบที่ไม่ตรงไปตรงมา” (Giddens, 1991: 70)

ความโดดเด่นของคำถามต่อตัวตนในยุคสมัยใหม่คือการที่คำถามเหล่านี้เป็นทั้งผลลัพธ์และสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงในระดับสถาบัน กิดเดนส์มองความเชื่อมโยงระหว่างตัวตนและอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลที่มีต่อแง่มุมทางสังคมทั้งในระดับจุลภาคและมองภาพของ รัฐ ทูนิยม และโลกาภิวัตน์ในระดับมหภาค ที่ต่างมีความเชื่อมโยงกันและไม่สามารถที่จะทำความเข้าใจหากมองเป็นส่วน⁵ (Gauntlett, 2002) ซึ่งเป็นการมองความเปลี่ยนแปลงต่อยอดจากงานทฤษฎี Structuration ของเขา นั่นเอง

⁵ สังคมวิทยามักจะมองระดับที่แตกต่างเหล่านี้แบบแยกส่วน ซึ่งเราต้องใช้การวิเคราะห์โดยมองความเชื่อมโยงของแรงผลักดันทั้งระดับมหภาคและจุลภาค

กิตเดนส์เชื่อว่าในสังคมสมัยใหม่เป็นสังคมแบบหลังจารีตประเพณี (post-traditional)⁶ อัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลไม่ได้เป็นสิ่งที่ได้รับสืบทอดมาหรือมีลักษณะที่แน่นอนตายตัวไม่เปลี่ยนแปลงอีกต่อไป ทว่าได้กลายเป็นโครงการที่มีการสะท้อนคิด (reflexive project) ซึ่งเป็นเรื่องที่เราต้องทำงานอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาและต้องขบคิดทบทวนสิ่งที่ได้ทำไปด้วย อัตลักษณ์ส่วนตัวจึงไม่ใช่ชุดของลักษณะที่สังเกตเห็นได้ในช่วงเวลาหนึ่งๆ แต่ได้กลายเป็นบันทึกชีวิตของบุคคล กิตเดนส์อธิบายว่า ‘อัตลักษณ์ของบุคคลไม่ใช่สิ่งที่พบเห็นได้ในพฤติกรรมหรือในความสัมพันธ์ที่มีกับคนอื่น แต่อยู่ที่ความสามารถในการทำให้เรื่องเล่า (narrative) ยังคงมีอยู่ต่อไป ชีวิตประวัติของบุคคล – ถ้าหากเขา/หล่อนยังคงต้องมีปฏิสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอกับคนอื่น ๆ ในโลกของการดำเนินชีวิตประจำวัน – ไม่สามารถเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นมาเอง (fictive) ได้ทั้งหมด แต่จะต้องมีการบูรณาการเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในโลกข้างนอกตัวเข้าด้วยกันและเลือกเอามาใช้กับ ‘เรื่องเล่า’ เกี่ยวกับตัวตนของเราอยู่ตลอดเวลา (เชษฐา พวงหัตถ์, 2553: 47- 48)

บทความที่ถูกหยิบยกมาอภิปรายนี้ เป็นหนึ่งในผลงานทางทฤษฎีของกิตเดนส์ชิ้นสำคัญที่วิพากษ์สังคมสมัยใหม่และโลกาภิวัตน์ เป็นส่วนหนึ่งของหนังสือว่าด้วยการสะท้อนย้อนแย้งความเป็นสมัยใหม่ชื่อ Reflexive Modernization: Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order (1994) ซึ่งเป็นผลงานร่วมกับ Ulrich Beck และ Scott Lash ประเด็นร่วมระหว่างงานของกิตเดนส์เชื่อมสู่งานของทั้งสองที่สำคัญคือการตั้งคำถามต่อประเด็นต่างๆ (ซึ่งเป็นพื้นฐานการแสวงหาความรู้ในโลกใบนี้) เพื่อการสร้างความรู้ความเข้าใจและนำไปสู่การสะท้อนคิดต่อสังคม ทั้งสามปฏิเธร่มมองของแนวคิดหลังสมัยใหม่ที่มักจะเชื่อมสู่ความคิดที่ว่าญาณวิทยาตายไปแล้ว แต่ทั้งสามมองถึงการรับรู้เกี่ยวกับโลกของความรู้ต่างๆ ในเชิงสังคมวิทยา กล่าวคือ *ประการแรก* Reflexive modernization ซึ่งเป็นลักษณะวิชาชนวิธีของสมัยใหม่ เดิมนั้นแนวคิดสังคมสมัยใหม่นำเสนอมหาทฤษฎีแห่งการ

⁶ การนิยามสังคมแบบหลังจารีตประเพณีกลายเป็นข้อถกเถียงอย่างกว้างขวาง ในปี 1993 ได้มีการวิพากษ์แนวคิดดังกล่าวอย่างจริงจังในการประชุมเรื่อง International conference on Detraditionalization: Authority and Self in an Age of Cultural Uncertainty จัดโดย Center for the Study of Cultural Values, Lancaster University ซึ่งบทความจากงานประชุมได้กลายมาเป็นหนังสือ Detraditionalization: critical reflections on authority and identity at a time of uncertainty (Paul Heelas, Scott Lash and Paul Morris, edited, 1996) ซึ่งมีสารอภิปรายในหลากหลายแง่มุมทั้งเรื่องความเป็นสมัยใหม่ การล่มสลายของประเพณีในแบบหลังสมัยใหม่ รวมถึงการก่อสร้างการประดิษฐ์ประเพณีเพื่ออ้างประเพณีเดิม

พรรณาน่าว่าด้วยสังคมยูโทเปีย แต่ทั้งสามไม่ได้มองว่าสังคมสมัยใหม่จะเป็นลักษณะที่สมบูรณ์แบบดังกล่าว และท่ามกลางการพัฒนาที่ก้าวหน้าไม่หยุดยั้งก็ทำให้เราได้รับผลกระทบหรือความเสี่ยงที่ไม่แน่นอนจากสังคมดังกล่าวด้วย อย่างไรก็ตาม สังคมสมัยใหม่เปิดโอกาสให้เราได้คิด ไคร่ครวญ ตรึกตรอง และสะท้อนย้อนแย้งออกมาเป็นตัวตนที่เชื่อมกับสังคมโลก ซึ่งมีลักษณะของปัจเจกมากขึ้นเรื่อยๆ ลักษณะของยุคสมัยใหม่ที่มีการสะท้อนย้อนแย้งนั้น การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างจะผลักดันให้ผู้กระทำการมีอิสระในการตัดสินใจจากโครงสร้าง ผลักให้ปัจเจกมีอิสระทางความคิดจากความคาดหวังต่างๆ ที่มาจากสถาบันทางสังคม และมีการสำรวจตรวจตราตัวเอง (self-monitoring) เพื่อสร้างอัตลักษณ์เฉพาะตน *ประการที่สอง* การรื้อสร้างประเพณี (Datraditionalization) ท่ามกลางยุคสมัยใหม่ ซึ่งไม่ใช่ประเด็นของการไม่พูดถึงสังคมที่ไม่มีจารีตประเพณีอีกต่อไป แต่ในสังคมโลกที่มีลักษณะรอบรู้ทั่วโลก (cosmopolitan) ได้มีการตั้งคำถามกับจารีตประเพณีเพื่อปกป้องตัวมันเองด้วย ซึ่งทำให้ส่วนหนึ่งทับซ้อนกับแนวคิดของหลังสมัยใหม่ในเรื่องของการฟื้นฟูประเพณีด้วย *ประการที่สาม* คือการตั้งคำถามต่อนิเวศวิทยา (ecology) ซึ่งไม่ใช่แค่เรื่องของสิ่งแวดล้อม (environment) แนวคิดเรื่อง “ความเสี่ยง” (risk) เข้ามาเป็นประเด็นหลักที่ได้รับความสนใจ เพราะเรามักจะพยายามควบคุมสิ่งต่างๆ โดยจะมีสิ่งที่ไม่คาดถึงเกิดขึ้นตามมาซึ่งสร้างความเสี่ยงต่างๆ ด้วย

บทความ “สังคมหลังจารีตประเพณี” เป็นบทความที่คิดเด่นส์เขียนขึ้นก่อนปี 2000 ซึ่งเป็นปีที่คนหวาดวิตกต่างๆ นานาว่าจะเกิดวิกฤติต่างๆ เช่น เหตุการณ์ Y2K เป็นต้น ดังนั้นจะพบว่างานเขียนชิ้นนี้จะอิงกับแนวคิดของความเป็นสมัยใหม่และการเริ่มต้นใหม่ของช่วงเวลาอื่นๆ ด้วย ซึ่งจะโต้กล่าวในส่วนสรุปเนื้อหาถัดไป

สรุปเนื้อหาบทความ “Living in a Post-Traditional Society”

เราอาศัยอยู่ในช่วงเวลาของการสิ้นสุดของสหัสวรรษ สังคมศาสตร์กำลังเผชิญกับวาระใหม่ทางสังคมโลก หลายอย่างกลับมามีอำนาจเหนือตัวเรา แม้แต่วันเวลาในปฏิทินก็ทำให้เราจดจ่ออยู่กับมันจนเข้ามาครอบงำความคิด คำว่า *ปลายศตวรรษที่* (Fin de siècle) ได้ถูกนิยามอย่างกว้างขวางไม่ว่าจะเป็นในระดับของการสนทนาถึงจุดจบในลักษณะต่างๆ จุดจบของความเป็นสมัยใหม่ หรือ

แม้แต่จุดจบของประวัติศาสตร์ ในลักษณะของการไตร่ตรองสะท้อนความคิดต่อมัน ด้วยความรู้สึกของความสับสนและความกังวลใจ ซึ่งแน่นอนว่า “เรา” อยู่ในช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลง แต่มันก็ไม่ใช่แค่เราที่เป็นสังคมตะวันตกแต่คือทั้งโลก

ประเด็นหลักของกิดเดนส์ในบทความนี้คือ คำว่า “การล้นสุด” ในที่นี้ คือ การเริ่มต้นของยุคใหม่ที่เรียกว่า “ยุคหลังจารีตประเพณี” คำนิยามของความเป็นสมัยใหม่มักจะอิงกับคำว่าจารีตประเพณี ถ้าเช่นนั้นยุคนี้จะเป็นยุคหลังจารีตประเพณีหรือไม่ ยุคสมัยใหม่ทำให้เกิดการสร้างประเพณีใหม่ซึ่งทำให้เกิดการสูญสลายของประเพณีแบบเก่าใช่หรือไม่ ที่สำคัญที่สุดก็คือว่าอิทธิพลของประเพณีภายในสังคมสมัยใหม่ที่ต่อเนื่องมายังคงคลุมเครือ ความเป็นสมัยใหม่ได้ ‘เข้ามาอยู่ในความคิดของคน’ กฎเกณฑ์และรูปแบบสังคมในโลกสมัยใหม่ได้ยื่นรอกำให้เราใคร่ครวญพิจารณาอย่างละเอียด โดยไม่ต้องไปเสียเวลามองแค่เรื่องการครอบงำทางความคิดของสังคมตะวันตก

ลำดับการเปลี่ยนแปลง (Order of Transformation)

สังคมศาสตร์กำลังเผชิญกับวาระใหม่ของการเปลี่ยนผ่านสองเรื่องหลักหนึ่ง คือการแผ่ขยายของสถาบันสมัยใหม่ที่มีการทำให้มีลักษณะสากลผ่านกระบวนการโลกาภิวัตน์⁷ และอีกประเด็น ก็คือมีกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงอย่างตั้งใจซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงสังคมสมัยใหม่อย่างถึงรากถึงโคน นั่นคือมีกระบวนการในลักษณะของการขจัดหรืออพยพโยกย้ายส่วนที่ใช้ไม่ได้ของประเพณี (Evacuation) ซึ่งเป็นการขุดค้นเปิดเผยและกำหนดปัญหาของจารีตประเพณีขึ้น *สาระสำคัญของวาระใหม่ที่ว่านี่เป็นการมองปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในฐานะผู้กระทำการที่พฤติกรรมของเขาส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโลกและในขณะเดียวกัน อิทธิพลในระดับโลกอาจจะส่งผลต่อการกระทำของมนุษย์เช่นกัน* ความเชื่อมโยงของสองสิ่งนี้มีความใกล้ชิดกันมาก กล่าวคือ สิ่งของสาธารณะและการจัดกลุ่มต่าง ๆ

⁷ การนิยามสังคมแบบหลังจารีตประเพณีกลายเป็นข้อถกเถียงอย่างกว้างขวาง ในปี 1993 ได้มีการวิพากษ์แนวคิดดังกล่าวอย่างจริงจังในการประชุมเรื่อง International conference on Detraditionalization: Authority and Self in an Age of Cultural Uncertainty จัดโดย Center for the Study of Cultural Values, Lancaster University ซึ่งบทความจากงานประชุมได้กลายมาเป็นหนังสือ Detraditionalization: critical reflections on authority and identity at a time of uncertainty (Paul Heelas, Scott Lash and Paul Morris, edited, 1996) ซึ่งมีการอภิปรายในหลากหลายแง่มุมทั้งเรื่องความเป็นสมัยใหม่ การล่มสลายของประเพณีในแบบหลังสมัยใหม่ รวมถึงการก่อสร้าง การประดิษฐ์ประเพณีเพื่ออ้างประเพณีเดิม

รวมทั้งรัฐ จะไม่หายไปในโลกของการเปลี่ยนผ่านแต่จะมีการจัดระบบระเบียบและ
ก่อรูปร่างขึ้นมาใหม่

ในยุคแสงสว่างแห่งปัญญา (Enlightenment) นั้น มีหลายสิ่งที่มีมนุษย์
คิดว่าควบคุมได้แม้แต่การสร้างประวัติศาสตร์ด้วยการเชื่อมโยงความรู้และการ
เข้าไปควบคุมประวัติศาสตร์ในอนาคต กิดเดนส์พัฒนาแนวคิดต่อจากเวเบอร์
ที่เห็นว่ามนุษย์จะก้าวออกจากสังคมประเพณีและเริ่มคิดเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น
จนอยู่ในโครงสร้างของความรู้ทางเทคนิคซึ่งมนุษย์เป็นเหมือนฟันเฟืองเล็กๆ
ที่ขับเคลื่อนเครื่องจักรขนาดใหญ่ที่มีระบบคิดที่เป็นเหตุเป็นผลและสังคมมนุษย์
จะก้าวสู่ระบบการบริหารองค์การ (ซึ่งเป็นลักษณะของสังคมสมัยใหม่^๘) เสมือนการ
เดินเข้าสู่กรงเหล็กซึ่งจะทำให้ลดทอนความเป็นมนุษย์ทั้งที่มนุษย์รู้ทั้งรู้ว่า
จะเกิดขึ้นอย่างไรก็ดี กิดเดนส์มองในแง่บวกว่าการเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ไม่ได้ทำให้เกิด
สิ่งที่เลวร้ายไปทั้งหมดแต่ในขณะเดียวกัน สังคมสมัยใหม่สามารถทำให้เกิดโอกาส
และอันตรายได้พอกัน

การตั้งข้อสงสัยต่างๆ ที่มีต่อโลกสมัยใหม่ของกิดเดนส์มาจากการตั้ง
คำถามต่อปฏิบัติการของยุคแสงสว่างแห่งปัญญาที่พยายามจะควบคุมอนาคตแต่ก็
ทำให้เกิดผลกระทบที่ไม่ได้ตั้งใจขึ้นมาด้วย ยิ่งเราพยายามจะควบคุมอนาคตเท่าไร
อนาคตก็ยิ่งไม่แน่นอนเท่านั้น จึงเกิดแนวคิดเกี่ยวกับ “ความเสี่ยง” (Risk) ในสอง
ระดับ ระดับแรกคือเมื่ออนาคตถูกรุกราน จะมีการคำนวณความเสี่ยงในเชิงสถิติ
เพื่อสกัดกั้นอนาคต ด้วยการประกันความเสี่ยง ซึ่งดูเหมือนว่าบรรดาบริษัทประกัน
จะประสบความสำเร็จต่อการควบคุมอนาคตนี้ และระดับที่สองคือเมื่อธรรมชาติ
ถูกรุกรานจากการขัดเกลาทางสังคม และประเพณีต่างๆ ได้สูญสลายไป จะเกิด
รูปแบบที่คำนวณไม่ได้ต่างๆ ขึ้น ตัวอย่างเช่น ประเด็นเรื่องภาวะโลกร้อนที่ต่างมี
ผู้เชี่ยวชาญทั้งหลายเข้ามาอธิบายสาเหตุ ทำนายอนาคตที่ไม่มีแน่นอน ข้อมูล
ทั้งหลายเปลี่ยนไปมาอยู่ตลอดเวลาซึ่งบางคนอาจพูดว่าภาวะโลกร้อนเป็นเรื่อง
หลอกลวง สถิติที่แม่นยำเกี่ยวกับความเสี่ยงกลับถูกกลบด้วยการอธิบายภาวะ
โลกร้อนเป็นฉากๆ ฉะนั้นการอธิบายของใครจะน่าเชื่อถือก็ขึ้นอยู่กับว่ามีคนที่เชื่อ
ทฤษฎีโลกร้อนและทำตามคำแนะนำต่างๆ แค่ไหน ในโลกสังคมที่การสะท้อนคิด
เชิงสถาบันได้กลายมาเป็นองค์ประกอบหลัก ความซับซ้อนของฉาก (scenario)
ที่ถ่ายทอดมาเป็นเรื่องราวก็ยิ่งได้รับความสนใจ

^๘ ซึ่งระบบการบริหารงานแบบองค์การนี้คือขั้นตอนสูงสุดของภาวะการเสื่อมมนต์ขลัง
(Disenchantment) จากศรัทธาและการยึดถือประเพณีในอดีต (สุภาวงศ์ จันทวานิช 2552: 61)

ยุคสมัยใหม่จึงเสมือนเป็นยุคทดลอง มนุษย์ต่างถูกจับมาทดสอบในการทดลองขนาดใหญ่ ซึ่งมนุษย์ในฐานะผู้กระทำการบางครั้งไม่สามารถควบคุมผลที่เกิดขึ้นได้ เหมือนกับว่าเราจะต้องเผชิญอันตรายบางอย่างอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การทดลองของยุคสมัยใหม่เต็มไปด้วยปัญหาซึ่งไม่ได้เป็นผลตามที่ยุคแสงสว่างแห่งปัญญาได้ทำทนายจารีตประเพณีไว้ นั่นคือมันมีเหตุการณ์ที่ไม่แน่นอนที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนด้วย การทดลองระดับโลกของยุคสมัยใหม่นี้เป็นลักษณะของการตัดข้ามของผู้กระทำการและโครงสร้าง กล่าวคือได้รับอิทธิพลจากการแผ่ขยายของสถาบันสมัยใหม่สู่การดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์และขณะเดียวกันก็ได้รับอิทธิพลจากการกระทำของมนุษย์ด้วย ความสัมพันธ์ของรูปแบบข้างต้นนี้เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ของการแผ่ขยายของพื้นที่และเวลาอย่างไม่มีการจำกัดด้วย กิตเดนส์เห็นว่าการทดลองที่เขาพูดถึงเป็นการทดลองประจำวัน (Everyday experiments) ทุกการทดลองจะสะท้อนการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของประเพณีและความเป็นจริงของโลก ซึ่งภายใต้ผลกระทบจากการรุกรานของระบบที่เป็นนามธรรม เราควรจะมีการทดลองนี้ในบริบทของการแทนที่และการจัดสรรใหม่ด้วยความเชี่ยวชาญ (Displacement and reappropriation of expertise) ซึ่งเทคโนโลยีแสดงบทบาทของตัวแทนความเชี่ยวชาญทั้งในเชิงวัตถุและความเชี่ยวชาญทางสังคมเฉพาะด้าน กิตเดนส์ยกตัวอย่างวิวัฒนาการของถาดก้อนน้ำแข็งที่มีการเปลี่ยนแปลงในเชิงประวัติศาสตร์ว่าด้วยความเชี่ยวชาญจนเหมาะสมต่อเครื่องดื่มซึ่งเป็นตัวอย่างของเทคโนโลยีที่เกิดจากผลของการดำเนินชีวิตประจำวันซึ่งไม่ได้มีประเด็นของจารีตประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งอาจจะเป็นความเข้าใจผิดก็ได้ โดยกิตเดนส์อธิบายลักษณะของจารีตประเพณีในหัวข้อถัดไป

การดูถูกเนื้อสัตว์ (Insulting the Meat)

ในส่วนนี้ กิตเดนส์ยกตัวอย่างธรรมเนียมปฏิบัติของชนเผ่า Kung San ในทะเลทรายคาลาฮารี เมื่อพรานล่าเนื้อของชนเผ่ากลับจากล่าเนื้อจะต้องพูดแบบถ่อมตัวไม่คุยโม้โอ้อวดท่ามกลางคนในเผ่า และคนในเผ่าจะกล่าวดูถูกปริมาณเนื้อที่ได้มาของคนนั้น ๆ กิตเดนส์เห็นว่าวัฒนธรรมแบบนี้เรามองได้ว่าเป็นหน้าที่แฝง (latent function) ที่จะให้คนในเผ่ามีความสามัคคี ส่วนหน้าที่หลักของธรรมเนียมปฏิบัติดังกล่าวคือการทำให้เกิดความเท่าเทียมในหมู่ชนเผ่าที่เป็นผู้ชายแม้มันจะดูเหมือนจะสร้างความแตกแยกก็ตาม ถ้าเมื่อใดที่การล่าสัตว์ทำให้คนหนึ่งคนใด

รู้สึกว่าคุณอยู่เหนือคนอื่น (แม้มีสิทธิ์จะคิด) คนที่เป็นผู้รักษาอาการเจ็บป่วย
ภายในเฝ้า (healer) จะชี้ให้เห็นที่สำได้ไร้ค่าและก็มีวิธีการที่จะทำให้คนนั้นจิตใจ
สงบลง ซึ่งกิตเดเนสส์เชื่อว่าจารีตประเพณีเป็นเรื่องเกี่ยวกับพิธีกรรมและเชื่อมโยง
กับการสร้างความสามัคคีภายในกลุ่มนั้นๆ แต่ไม่ใช่ผลที่เป็นไปตามกลไกในการ
ทำตามกฎที่ไม่ต้องถูกตั้งคำถาม

จากตัวอย่างของจารีตประเพณี กิตเดเนสส์ขยับสู่การอธิบายว่าการอาศัย
ในโลกหลังจารีตประเพณีจะต้องพิจารณาในสองประเด็นหลัก คือ จารีตประเพณี
คืออะไรกันแน่? และอะไรคือคุณสมบัติโดยทั่วไปของสังคมจารีตประเพณี? ทั้งสอง
ประเด็นดังกล่าวเคยถูกใช้ในแง่ที่ไม่ได้ถูกตรวจสอบในทางสังคมวิทยา เพราะ
มันเป็นตัวขัดขวางความเป็นสมัยใหม่ และไม่เคยถูกตรวจสอบในทางมานุษยวิทยา
เพราะหนึ่งในนัยยะสำคัญสำหรับจารีตประเพณีคือการกระทำซ้ำ⁹ (Repetition)
ที่ถูกผูกติดไว้อย่างเหนียวแน่น จารีตประเพณีจึงเป็นเสมือนกาวที่ยึดสังคม
ก่อนสมัยใหม่ไว้ด้วยกัน แต่เมื่อมีการปฏิเสศหน้าที่ของมันก็ไม่รู้ว่าเราจะเอาอะไร
ยึดโยงสังคมไว้ จึงไม่มีความจำเป็นที่จะเชื่อมการกระทำซ้ำกับการสอดประสานทาง
สังคมอีกต่อไป และคุณลักษณะในลักษณะการกระทำซ้ำจึงเป็นบางสิ่งที่ต้องการการ
อธิบายมากกว่าการที่กักทว่าเป็นแบบนั้นแบบนี้

กิตเดเนสส์เห็นว่าจารีตประเพณีเกิดขึ้นสืบเนื่องกับความทรงจำ ซึ่งเป็นความ
ทรงจำร่วม (Collective memory) ประกอบด้วยพิธีกรรม¹⁰ เชื่อมโยงกับรูปแบบของ
ความจริงตามสูตร (Formulaic notion of truth) มีผู้ปกป้องรักษา (guardian)¹¹
และมีพลังขับเคลื่อนที่สัมพันธ์กับลักษณะเชิงจริยธรรมและด้านความรู้สึกไม่เหมือน
กับขนบธรรมเนียม (Custom) ซึ่งอาจจะมองในแง่ของการสร้างสื่อกลางของความ
ทรงจำร่วม (organizing medium of collective memory) เอกภาพของจารีต

⁹ การกระทำซ้ำ อิงกับ เวลาซึ่งเกี่ยวพันกับการควบคุมเวลา จารีตประเพณีคือทิศทางในอดีต
ซึ่งอาจจะส่งผลต่อการกระทำในปัจจุบันด้วย คุณลักษณะของการกระทำซ้ำก็คือการทำตามอดีต ในขณะที่
การกระทำในอดีตก็สร้างอนาคตขึ้นใหม่ด้วย

¹⁰ กิตเดเนสส์เห็นว่าพิธีกรรมเป็นส่วนสำคัญของจารีตประเพณีแต่มิใช่ปฏิบัติที่ไม่ได้ผูกพันอยู่
กับวิถีชีวิตประจำวันมากนัก เพราะพิธีกรรมจะมีผู้ปกป้องรักษา (guardian) เป็นตัวกลางเชื่อมระหว่าง
ประเพณีกับผู้คน

¹¹ ผู้ปกป้องรักษามักจะเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ในสังคม คนทรงเจ้าเข้าผีหรืออื่นๆ ซึ่งเราอาจจะ
เปรียบเสมือนกับผู้เชี่ยวชาญในสังคมสมัยใหม่ แต่ก็ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญ เพราะผู้ปกป้องรักษาดังกล่าว
มีหน้าที่เชื่อมโยงประเพณีกับผู้คนภายในเท่านั้น แต่ไม่ได้สื่อสารให้คนภายนอกรับรู้ด้วย

ประเพณีไม่เพียงมาจากการดำรงรักษาข้ามเวลาเท่านั้นแต่ยังมาจากความต่อเนื่องของการตีความที่ทำให้เกิดเกลียวที่ยืดโยงอดีตกับปัจจุบันไว้

การกระทำซ้ำเสมือนเป็นโรคประสาท: ประเด็นของการเสพติด (Repetition as Neurosis: the Issue of Addiction)

กิตเดนส์นำแนวคิดด้านจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์และลักษณะของสังคมสมัยใหม่ของเวเบอร์มาอธิบายคุณลักษณะของสังคมหลังจารีตประเพณี เขาอธิบายว่าการตั้งคำถามต่อแรงกดดันต่างๆ ที่บีบบังคับผู้คนเป็นพื้นฐานของการเยียวยาการรักษาแบบสมัยใหม่ ที่เป็นที่มาของหนังสือว่าด้วยการบำบัดรักษาด้วยตนเอง¹² กิตเดนส์เห็นว่า แม้แนวคิดของฟรอยด์จะเกิดในช่วงสังคมประเพณีแต่ก็ทำให้เห็นพัฒนาการทางจิตวิทยาของสังคมสมัยใหม่ในยุคแสงสว่างแห่งปัญญาได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในช่วงที่สังคมแบบจารีตแบบประเพณีถูกสั่นคลอนและผู้คนเริ่มตั้งคำถามกับตัวตนและความหมายของบรรทัดฐานทางสังคมและแสดงพฤติกรรมผ่านความฝันและความทรงจำที่มีอยู่ในแง่ของความฝันเป็นสิ่งที่มนุษย์แสดงต่อแรงกดดันต่างๆ ส่วนความทรงจำของมนุษย์มีลักษณะคล้ายกับการกระทำซ้ำของจารีตประเพณี นั่นคือมนุษย์เลือกที่จะจำและเลือกที่จะนำสิ่งนั้นๆ มาใช้ให้เหมาะกับชีวิตประจำวันของตนเอง กิตเดนส์ยกตัวอย่างพฤติกรรมซ้ำของมนุษย์จากครอบครัวและคู่สมรสที่อธิบายการเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันของมนุษย์ด้วยการทำแผนภูมิครอบครัวซึ่งแต่ละคนจะเชื่อมโยงตัวเองกับคนในครอบครัวต่างกัน ซึ่งล้วนเกิดจากความรู้สึกและจิตใต้สำนึก ส่วนคู่แต่งงานจะมีพฤติกรรมซ้ำที่ได้รับมาจากครอบครัวโดยการดูตัวอย่างจากรุ่นพ่อแม่และเลือกที่จะทำตามหรือไม่ทำตามแบบอย่างพฤติกรรมนั้นๆ กิตเดนส์เปรียบเทียบอดีตกับสังคมไว้ว่า *หนึ่ง* อดีตจะลางเลือนไปเมื่อจารีตประเพณีมีน้อยลง *สอง* อดีตไม่อาจลบเลือนได้แต่สามารถสร้างขึ้นใหม่ได้ *สาม* การสะท้อนคิดในเรื่องตัวตนของคนจะเกิดขึ้นได้เมื่อมนุษย์รู้สึกเป็นอิสระซึ่งเป็นคุณลักษณะของสังคมหลังสมัยใหม่ และสี่ความสัมพันธ์ส่วนตัวเกิดขึ้นเนื่องจากความใกล้ชิดไม่ใช่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคมดังในสังคมก่อนสมัยใหม่ ความสำเร็จของคนรุ่นหลังคือการส่งผ่านสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมและปฏิบัติการตามแบบประเพณีในอดีตมาสู่คนรุ่นหลัง

¹² ซึ่งฟรอยด์ได้พัฒนาความคิดจากการรักษาผู้ป่วยสู่การสร้างทฤษฎีสังคม ผู้เขียนแนะนำให้อ่านงานของฟรอยด์เพิ่มเติมได้จาก ยศ สันตสมบัติ. 2538. ฟรอยด์และพัฒนาการของจิตวิเคราะห์: จากความฝันสู่ทฤษฎีสังคม. กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ส่วนทฤษฎีของเวเบอร์ค่อนข้างชี้ให้เห็นการเปลี่ยนรูปจากยุคจารีต ประเพณีสู่ความเป็นสมัยใหม่อย่างเห็นได้ชัด เวเบอร์อธิบายถึงสังคมแบบจารีตนิยมเชิงเศรษฐกิจ (Economic traditionalism¹³) ซึ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้แก่อธิปไตยในสังคมก่อนสมัยใหม่ แม้กิจกรรมเหล่านี้จะมองผลประโยชน์ทางวัตถุเป็นหลักแต่ก็ใช้ประโยชน์จากศีลธรรมและการกระทำที่เกินขอบเขตด้วย โดยเฉพาะคำสอนและการปฏิบัติของกลุ่มเพียวริแทน (Puritanism) ส่งผลต่อจิตวิญญาณของสังคมทุนนิยม (เช่น การทำงานเพื่อพระเจ้า เป็นต้น) ฉะนั้นพัฒนาการของสังคมสมัยใหม่ในช่วง 3 ศตวรรษนี้อาจมองได้ในสองระยะ คือ ระยะแรก ภูมิภาคการความเชี่ยวชาญและการควบคุมครอบงำ ส่วนในระยะที่สอง มีการเพิ่มขึ้นของลัทธิสุขนิยมซึ่งเกี่ยวเนื่องกับแนวคิดสังคมผู้บริโภครวม *ความทันสมัยจะถูกผลักดันให้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ* ซึ่งตามความคิดของ พรอยด์ก็คือแรงขับภายในที่จะกระทำซ้ำความเป็นสมัยใหม่ซึ่งเกิดจากจิตใต้สำนึกของสังคมและไม่สามารถที่จะเข้าใจได้เพียงในระดับปัจเจก อดีตจะยังคงอยู่ในความทรงจำของมนุษย์แต่จะไม่ได้ถูกสร้างขึ้นตามแบบจารีตประเพณีโดยจะเข้ามาครอบงำกระทำของมนุษย์ในแบบแพชชั่นกึ่งเหตุผล

กิตเตนส์เปรียบเทียบการเสพยิตต์ในโลกสมัยใหม่ว่าเกิดจากคุณสมบัติในแง่ของการบีบบังคับของยุคสมัยใหม่ และการเสพยิตต์แสดงให้เห็นคุณลักษณะของสังคมหลังจารีตประเพณีได้อย่างเด่นชัด ในสังคมก่อนสมัยใหม่การสร้างประเพณีและกระบวนการทำให้เกิดการทำอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นประจำ (Routinization) ในชีวิตประจำวันเชื่อมโยงกับคนหนึ่งคู่คนหนึ่งในทางกลับกัน ในสังคมยุคหลัง

¹³ แนวคิดนี้เป็นหัวใจสำคัญของการวิเคราะห์ลัทธิโปรแตสแตนต์และการวิเคราะห์เรื่องอื่นๆ ของเวเบอร์ ในการพยายามทำความเข้าใจความรุ่งเรืองของทุนนิยมสมัยใหม่ซึ่งเป็นโจทย์สำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการทำงานและในอุตสาหกรรม ผู้คนที่ผูกพันกับยุคก่อนสมัยใหม่ต่างมีความคิดที่เชื่อมโยงกับขนบธรรมเนียมหรือมาตรฐานการใช้ชีวิตแบบดั้งเดิมและชอบที่จะทำงานน้อยแต่ได้รับเงินมาก ในตัวอย่างของเวเบอร์ ไม่มีการจ่ายค่าจ้างเป็นสองเท่าสำหรับการตัดกระจกของชาวซิลิเซียแม้ว่าจะทำงานหนักมากขึ้น ดังนั้น คนงานก็ทำงานลดลงครึ่งหนึ่งจะดีกว่า เพราะฉะนั้นงานต่างๆ จะเกิดจากการสร้างรูปแบบที่จำกัดตามแบบจารีต พร้อมกับความคิดบางอย่างที่ว่า การกระทำที่ถูกต้องตามแบบอย่างจะทำให้ประสบผลสำเร็จ การแสวงหาความมั่งคั่งเป็นเหมือนพรจากพระเจ้า พ่อค้าต่างวางเดิมพันขนาดคับเรือเพียงลำเดียวที่สามารถสร้างหรือทำลายมันได้ง่าย เช่นเดียวกับผู้นำต่างๆ ก็จะลงทุนกับสงครามของต่างชาติบนหลักการเดียวกัน สิ่งที่กำลังขาดไปคือการค้นหาอัตราค่าจ้างในการกลับมางานอีกครั้งที่คาดคะเนได้และทัศนคติในการทดลองอย่างมีเหตุผลในการปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงาน มันเป็นอำนาจของลัทธิจารีตนิยมทางเศรษฐกิจที่ทำให้เวเบอร์ตั้งสมมติฐานว่าทัศนคติที่ทันสมัยในการทำงานและการสั่งสมกำไรไม่ได้เกิดอย่างค่อยๆ พัฒนาแต่ได้มาจากทัศนคติความคิดใหม่ๆ บางอย่างที่เข้มข้นเกี่ยวกับความสำคัญของงานและคุณค่าของความมีเหตุผล (Bruce and Yearley 2006: 81)

จารีตประเพณี กระบวนการทำอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นประจำกลับไม่มีความหมาย นอกจากจะเป็นแค่การปรับเปลี่ยนกระบวนการสะท้อนคิดเชิงสถาบัน (Institutional reflexivity) ให้เหมาะสม โลกในปัจจุบันไม่มีตรรกะหรือความเป็นจริงเชิงศีลธรรมใดๆ ที่เชื่อมกับสิ่งที่คนในอดีตเคยกระทำมาก่อน การเสพยาติหลาย ๆ อย่างในชีวิตของเราไม่ว่าจะเป็นการเบื่ออาหารในสาววัยรุ่น ความหลงใหลในเกมกีฬา การลุ่มหลงเรื่องเพศ การติดยาเสพติด หรือติดยาแพ เป็นต้น แสดงให้เห็นความสลับซับซ้อนของการเสื่อมคลายของวัฒนธรรมประเพณีที่มีเกิดขึ้นอย่างมีตรรกะ การก้าวไกลของภาวะเสพยาติเหล่านี้เป็นเนื้อหาสาระหลักของจักรวาลทางสังคมแบบหลังสมัยใหม่ แต่ในขณะเดียวกันมันก็เป็นดัชนีชี้วัดในทางลบของกระบวนการหรือสร้างประเพณีในสังคม

ทางเลือกและการตัดสินใจ (Choices and decisions)

ในบริบทสังคมหลังจารีตประเพณี เราดูเหมือนจะไม่มีทางเลือกในการกระทำ แต่คิดเดนส์เห็นว่าแม้แต่การเสพยาติก็ยังเป็นทางเลือกแบบหนึ่ง ทางเลือกคือการเลือกดำเนินชีวิตที่คนมักจะเลือกกระทำโดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ที่มีต่อคนอื่นหรือที่คนอื่นมีต่อเรา วิธีชีวิตประจำวันที่แต่ละคนมีก็คือการผสมผสานทางเลือกที่เป็นอิสระในความเป็นจริงเชิงจิตวิทยา ทุกคนมีทางเลือกและเลือกที่จะตัดสินใจแต่มักจะอิงกับความรู้ความเชี่ยวชาญที่มีและอิงกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีมาก่อน นั่นคือ ใครเป็นคนตัดสินใจและอย่างไรต่างเป็นปรากฏการณ์เชิงอำนาจ

ธรรมชาติและประเพณีที่เป็นส่วนเติมเต็มให้สมบูรณ์ (Nature and Tradition as Complementary)

เมื่อกล่าวถึงความก้าวหน้าเรื่องการตัดสินใจ เราจะเห็นว่ามันมีลักษณะควบคู่ระหว่างจารีตประเพณีและธรรมชาติ สังคมยุคก่อนสมัยใหม่จะจำกัดขอบเขตการกระทำของมนุษย์ด้วยจารีตประเพณีอย่างมีนัยยะ จารีตประเพณีทำให้เกิดการสร้างกิจกรรมต่างๆ ขึ้นมาใหม่ โดยเฉพาะหากมีคนที่รักษากฎเกณฑ์เหล่านั้นเป็นคนกำกับ และจะเห็นว่าประเพณีมักจะเป็นเรื่องของการอนุรักษ์ธรรมชาติ ความเป็นจริงตามสูตร (Formulaic truth¹⁴) จะเข้าไปกำกับการกระทำ

14 คือความเป็นจริงที่มีสูตรสำเร็จซึ่งทราบอยู่แล้ว จึงสามารถประกอบส่วนต่างๆ ขึ้นโดยง่ายราวกับเป็นทางลัด

ที่ควบคุมไม่ได้ด้วยการรักษาพิธีกรรมให้ดำรงอยู่ กิตเดนม์มองธรรมชาติคล้ายกับประเพณี และประเพณีคล้ายธรรมชาติ สิ่งที่เป็นธรรมชาติคือสิ่งที่อยู่เหนือการควบคุมของมนุษย์ ธรรมชาติในยุคสมัยใหม่ได้กลายมาเป็นสิ่งตรงข้ามกับเมืองและเป็นภาพของชนบทหรือมีความหมายโดยนัยของชีวิตที่เรียบง่ายในชนบท ในบางครั้ง ธรรมชาติถูกนิยามว่าเป็นสิ่งที่ไม่ควรแตะต้องซึ่งเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมของมนุษย์ การมองว่าชนบทคือธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนของมนุษย์ที่ขีดเส้นแบ่งไว้ว่าธรรมชาติต่างจากสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ ในขณะที่เดียวกันในหลายๆ ประเพณี ธรรมชาติถูกแยกออกให้มีความพิเศษ เช่น ในวัฒนธรรมที่บูชาภูตผีวิญญาณ ธรรมชาติเป็นที่อยู่ของพระเจ้าหรือปีศาจ การทำให้ธรรมชาติแยกออกจากชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์นี้กลับเป็นที่มาของการเปลี่ยนแปลง การก่อกำเนิดมนุษยชาติและส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ถ้าธรรมชาติถูกกำหนดก็ไม่ได้มาจากคนแต่มาจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หากเราจะมองว่าแนวคิดของมนุษย์กับธรรมชาติเริ่มเปลี่ยนไปอย่างไรบ้าง ก็น่าจะหันไปมองตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงสู่สังคมเกษตรกรรมจนถึงยุคอารยธรรม เพราะแนวคิดต่อธรรมชาติกลายเป็นแนวคิดเรื่องสิ่งแวดล้อม (environment) เมื่อแนวคิดต่อธรรมชาติของมนุษย์เริ่มจางไป แนวคิดเรื่องสิ่งแวดล้อมก็เข้ามาแทนที่เหมือนกับแนวคิดเรื่องประเพณีที่เสื่อมคลายไป แต่ธรรมชาติในยุคสมัยใหม่ยังคงเป็นระบบภายนอกที่ครอบงำการกระทำของมนุษย์อยู่ ความเสี่ยงหรือภัยอันตรายทั้งหลายที่เกิดจากธรรมชาติเป็นสิ่งที่มนุษย์จะต้องตรึกตรอง ตัวอย่างเช่น การมองภาวะโลกร้อนที่เราต้องประสบกับปัญหาจากการพยายามอยู่เหนือธรรมชาติของสังคมมนุษย์ ความก้าวหน้าของสังคมอุตสาหกรรมยิ่งได้รับการอธิบายเป็นฉากๆ หรือจากบทภาพยนตร์ต่างๆ Rupert Sheldrake นักชีววิทยาชาวอังกฤษจึงคิดว่าเราควรจะให้ความสนใจกับธรรมชาติในฐานะที่มันมีชีวิต โดยมองความสำคัญของทั้งระบบไม่ใช่เรื่องนอกกายมนุษย์ ซึ่งแนวคิดนี้เกี่ยวโยงไปถึงการรื้อฟื้นประเพณีและพิธีกรรม ชาวตะวันตกหลายคนรวมทั้งกิตเดนม์หันไปให้ความสนใจกับแนวคิดแบบฮินดูและพุทธ แต่ก็เป็นการเลือกรับเอาจารีตประเพณีที่เหมาะสมกับสถานการณ์ ไม่มีการมองธรรมชาติในแบบดั้งเดิมทั้งหมด กิตเดนม์เห็นว่าแม้ในอดีตมนุษย์มองธรรมชาติเป็นเรื่องนอกตัวเชื่อมด้วยประเพณีต่างๆ ไว้ แต่ในปัจจุบันร่างกายมนุษย์และกระบวนการทางกายภาพกลับถูกรุกล้ำมากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการรื้อสร้างประเพณีและเทคโนโลยี ตัวอย่างที่เห็นชัดสุดคือการผสมเทียมซึ่งมนุษย์สามารถให้กำเนิดลูกได้โดยไม่ต้องมีเพศสัมพันธ์ตามธรรมชาติ

ความหมายของประเพณี (Tradition as contextual)

กิตเตนส์มองว่าจารีตประเพณีเกิดขึ้นในบริบทที่รองรับด้วยการรวมพิธีกรรมและความจริงตามสูตร จารีตประเพณีอยู่ในวัฒนธรรมและนิสัยของคน จารีตประเพณีไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยไม่มีผู้ปกป้องรักษาเพราะผู้ปกป้องรักษา (guardian) จะเป็นผู้กำความจริงไว้ ผู้ปกป้องรักษาจะเป็นผู้ตีความและปฏิบัติการให้เห็นความจริงซึ่งเราคนทั่วไปประกาศเป็นอื่นไม่ได้ แม้ว่าเราอาจจะมองพระหรือคนทรงเจ้าเข้าผีเป็นแค่สื่อกลางระหว่างมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่การกระทำต่างๆของคนเหล่านี้บ่งบอกทางพฤติกรรมอย่างชัดเจนว่าจารีตประเพณีคืออะไร ประเพณีทางโลกจะมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตราบเท่าที่ยังมีคนเชื่อว่ามี และความศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้จะเป็นสิ่งที่บ่งชี้ว่าเราจะทำอะไรปฏิบัติตนไปทางไหนจึงจะถูกต้อง ซึ่งเชื่อมกับแนวคิดเรื่องอำนาจชอบธรรมของบุคคลในสังคมประเพณีนั้นพึงจะกระทำได้ เช่น เมื่อมีข้อห้าม หรือการสั่งการของนักบวชหรือคนทรงต่อกิจกรรมหนึ่งๆ ผู้คนจะกระทำตาม เป็นต้น

จารีตประเพณีเป็นสื่อกลางของอัตลักษณ์ไม่ว่าจะเป็นอัตลักษณ์ร่วมหรือส่วนตัวก็ตาม ผู้คนจะใช้จารีตประเพณีเชื่อมอัตลักษณ์สู่อดีต ในทางจิตวิทยาผู้คนจะใช้ความรู้สึกมาแสดงอัตลักษณ์ของตน ประเพณีจะมีความพิเศษในแง่เวลาและพื้นที่ คือเป็นพื้นที่เฉพาะที่ดำรงความเชื่อและปฏิบัติการตามประเพณีไว้ โดยจะมีบางอย่างที่เชื่อมโยงยึดเหนี่ยว “ความเชื่อพื้นฐาน” กับความต่อเนื่องของอัตลักษณ์ไว้

ผู้ปกป้องรักษากับผู้เชี่ยวชาญ (Guardians and Experts)

แม้ว่าจะเป็นเรื่องง่ายในการแยกความต่างระหว่างผู้ปกป้องรักษากับผู้เชี่ยวชาญ กิตเตนส์ได้นำการอธิบายของเวเบอร์ในเรื่องสิทธิอำนาจตามประเพณี (Traditional authority) กับสิทธิอำนาจที่อยู่บนหลักเหตุผลหรือกฎหมาย (Rational-legal authority) มาอธิบายความแตกต่างของทั้งสอง โดยเห็นว่าในการมองสิทธิอำนาจตามประเพณี เวเบอร์ให้ความสำคัญกับผู้ปกครองมากกว่าผู้ปกป้องรักษา คนที่มีตำแหน่งอำนาจตามประเพณีจะมีสิทธิอำนาจต่อเมื่อกฎเกณฑ์ทางประเพณีเอื้อให้เกิดและทำให้คนยอมปฏิบัติตาม แต่บุญมารมีและบุคลิกลักษณะของคนจะบ่งบอกถึงอำนาจบารมีที่มีในสังคมประเพณีได้ เช่น ผู้นำศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งขึ้นอยู่กับความจงรักภักดีความยอมรับนับถือ

ที่คนมีต่อผู้นั้นด้วย เวเบอร์เห็นว่าในการจัดการองค์กรแบบสมัยใหม่ให้อำนาจที่เป็นทางการในหลักเหตุผลเกิดขึ้น สังคมจะหันไปให้อำนาจกับผู้เชี่ยวชาญในองค์กรในลักษณะของปิตาธิปไตยนิยม ซึ่งเวเบอร์กล่าวว่าสังคมมนุษย์จะถูกรับการจัดการองค์กรครอบงำทำให้สังคมสูญเสียเอกลักษณ์ได้ กิตเดนส์ไม่เห็นด้วยที่เวเบอร์มองการจัดการองค์กรในแง่ร้าย เขาเห็นว่าเวเบอร์ไม่ได้เชื่อมโยงการจัดการองค์กรเข้ากับเรื่องการทำให้สังคมมีระเบียบวินัย กิตเดนส์เห็นว่าความเชี่ยวชาญไม่จำเป็นต้องเป็นทางการ แม้ว่าเจ้าหน้าที่หลายคน (official) จะเป็นผู้เชี่ยวชาญ (expert) แต่ในสังคมสมัยใหม่ ผู้เชี่ยวชาญไม่ใช่ข้าราชการเพียงอย่างเดียว และเราไม่ควรเทียบผู้เชี่ยวชาญชำนาญการ (expert) กับมืออาชีพ (professional) ผู้เชี่ยวชาญคือคนที่มีทักษะความรู้ที่คนธรรมดาทำไม่ได้

ในสังคมจารีตประเพณีเราแยกความแตกต่างระหว่างผู้ปกครองกับผู้เชี่ยวชาญในเรื่องทักษะความชำนาญในทำเรื่อง คือ หนึ่ง ทักษะความรู้ไม่ได้ยึดติดกับท้องถิ่น ความรู้พื้นฐานไม่ใช่ของท้องถิ่นและไม่ถูกจำกัดไว้ที่ศูนย์กลาง ซึ่งตรงข้ามกับจารีตประเพณี สอง ทักษะความรู้ไม่ได้ผูกอยู่กับความเป็นจริงตามกฎเกณฑ์เพียงเท่านั้นแต่ยังผูกโยงกับความเชื่อในการสร้างความรู้ที่มีอยู่ให้ก้าวหน้าดีขึ้นกว่าเดิม ขึ้นอยู่กับการตั้งคำถามต่อความรู้นั้น สาม ความเชี่ยวชาญเป็นเนื้อหาของกระบวนการทำให้เกิดความรู้เฉพาะด้าน สี่ ความน่าเชื่อถือไม่ได้มาจากภูมิปัญญาลึกลับ และห้า ความเชี่ยวชาญจะสัมพันธ์กับการเติบโตของการสะท้อนคิดเชิงทางสถาบันที่จะเข้าไปจัดการความรู้นั้นๆ ให้เหมาะสมกับชีวิตประจำวัน

หากเรามองลักษณะสังคมสมัยใหม่แบบเฉินๆ จะเห็นว่ายังขาดมุมมองของความรู้ท้องถิ่น ฉะนั้นความรู้ท้องถิ่นจึงได้ถูกนำมารวมเข้ากับความรู้สมัยใหม่ภายใต้กฎของความเชี่ยวชาญ ความเชี่ยวชาญไม่ได้ยึดติดกับพื้นที่เพราะไม่ได้ต้องอิงกับบริบทใดจึงเป็นลักษณะของสมัยใหม่ การกระจายความรู้ออกจากสถาบันเชี่ยวชาญพิเศษไม่ได้เป็นการลดความสำคัญของสถาบันแต่เป็นการแสดงถึงอำนาจทางความรู้ที่องค์กรนั้นเป็นศูนย์กลางซึ่งต่างจากการเป็นศูนย์กลางอำนาจของประเพณีที่เป็นผู้ผลิตความจริงขึ้น ความเชี่ยวชาญต่างๆ จะเกิดขึ้นในลักษณะตัดขวางกับลำดับชั้นในการบริหารงานดังที่เวเบอร์กล่าว ความเชี่ยวชาญมักจะไปทำให้ระบบการบริหารงานตามลำดับชั้นเสียกระบวนการพอกับที่มันทำให้ระบบมั่นคง ซึ่งระบบการบริหารงานจะไม่พอใจกับนวัตกรรมที่มีลักษณะเปิดดังกล่าว

กลไกในการทำให้ความรู้ไม่ได้ยึดติดกับพื้นที่และเวลาขึ้นอยู่กับเงื่อนไขสองอย่างคือ การจัดตอพพโยกย้ายของประเพณีหรือลักษณะบริบทท้องถิ่นในการปฏิบัติอย่างเป็นปรกติวิสัย และการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมข้ามเวลาและพื้นที่ ระบบความเชี่ยวชาญจะหรือสร้างบริบทซึ่งเป็นผลของการลดทอนความเป็นมนุษย์และหรือสร้างคุณลักษณะของกฎเกณฑ์ในการแสวงหาความรู้ที่เป็นไปได้ ในฐานะที่เป็นระบบที่ไม่ยึดกับศูนย์กลาง เปิดกว้างให้กับคนที่มีความรู้ ทักษะ และความเฉลียวฉลาดที่จะรับรู้ได้ ความรู้จึงอยู่ได้ทุกที่ สถานที่ไม่ใช่ที่ที่บ่งชี้ความน่าเชื่อถือของความรู้ และเป็นสถานที่ที่ต่างจากตำแหน่งแห่งที่ตามประเพณี

ภูมิปัญญากับความเชี่ยวชาญ (Wisdom and Expertise)

กิตเดเนสส์เห็นว่าความรู้ความเชี่ยวชาญในโลกสมัยใหม่มาพร้อมกับการให้อำนาจกับวิทยาศาสตร์ที่เป็นความรู้เฉพาะด้าน การหาความรู้ของผู้เชี่ยวชาญจะเกิดจากการตั้งคำถามซึ่งมาจากการเรียนรู้ในสำนักคิดต่างๆ คนที่เรียนมาจากสำนักคิดเดียวอาจถูกตั้งคำถามกับที่มาของความรู้มากกว่าคนอื่น การรวมกันของคุณลักษณะช่างสงสัยและความรู้กว้างของผู้เชี่ยวชาญทำให้เกิดการโต้แย้งของผู้เชี่ยวชาญในประเด็นต่างๆ จนเป็นที่ยอมรับ การไม่ยอมรับความรู้ของผู้เชี่ยวชาญไม่ใช่แค่เรื่องการเมืองไม่เห็นด้วยแต่พวกเขาต้องการเขาไปแทนที่ความรู้ที่มีอยู่ด้วยหลังจากที่ความรู้ของโลกสมัยใหม่และการครอบงำจากตะวันตกไม่ถูกตั้งคำถามมาเป็นเวลานาน เมื่อมีการนำเรื่องวัฒนธรรมประเพณีกลับมา ผู้เชี่ยวชาญจึงเป็นคนที่ทำหน้าที่เชื่อมต่อความรู้ระหว่างยุคสมัย ซึ่งทำให้ในด้านแง่ของสิทธิอำนาจทั่วไป ความรู้วิทยาศาสตร์จึงไม่แตกต่างจากประเพณีมากนัก ผู้ปกป้องรักษากับผู้เชี่ยวชาญจึงมีความแตกต่างน้อยกว่าที่เคยเป็นมา

ปรากฏการณ์ด้านปัญญาทั้งหมดในปัจจุบัน คือไม่มีความจริงที่มีสูตรสำเร็จอีกต่อไปแล้ว ความรู้ทุกอย่างที่มีการกล่าวอ้างเป็นเรื่องที่เป็นจริงได้และเป็นเงื่อนไขสำคัญของสังคมสมัยใหม่

การอยู่ในโลกของสิทธิอำนาจที่หลากหลายสำคัญต่อความพยายามจำกัดความเสี่ยงให้เป็นแนวคิดที่แคบๆ (ซึ่งไม่ได้เป็นลักษณะโลกยุคหลังสมัยใหม่) การคำนวณความเสี่ยงต่างๆ ต้องรับเอาทุกความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เพราะไม่มีใครรู้แต่เพียงคนเดียว ในบางที่บางกลุ่มแนวคิดแบบช่างสงสัยซึ่งเป็นแรงผลักดัน

จากความรู้อันเกิดจากผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ อาจจะนำไปสู่การหมดความเชื่อถือต่อผู้เชี่ยวชาญไปเลยก็เป็นได้

ในแง่ของวิทยาศาสตร์ ความสงสัยกับความรับผิดชอบมักไม่ไปด้วยกัน คนที่ต้องการพัฒนาเทคโนโลยีก็จะพัฒนาต่อไป แม้ว่าวิทยาศาสตร์บางอย่างจะอยู่ในห้องทดลอง แต่เราไม่มีทางรู้ว่าความรู้ที่ทัดเทียมกันดังกล่าวจะถูกพัฒนาสู่โลกภายนอกด้วย เพราะไม่มีคนที่เป็นเจ้าของความรู้เพียงหนึ่งเดียว

ผู้เชี่ยวชาญในสังคมสมัยใหม่ต่างเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง (specialist) การสร้างความชำนาญเฉพาะทางเป็นเนื้อแท้ของโลกที่มีการสะท้อนคิดสูง ซึ่งเกิดเนื่องจากระบบการแบ่งงานกันทำ ในขณะที่ความรู้ท้องถิ่นที่มาจากชุดความรู้ที่เป็นนามธรรมก็จะถูกดึงข้อมูลมาบรรจุไว้ในเทคโนโลยี สำหรับผู้ปกป้องรักษา ประเพณีก็มีลักษณะของความเชี่ยวชาญด้วย เช่น คนที่มีฝีมือการแกะสลักไม้ จะต่างจากนักบวชพระ ช่างฝีมือเหล่านี้จะไม่ได้อยู่ในฐานะเดียวกับชาวบ้านทั่วไป เพราะพวกเขามีสิ่งที่เป็ญภูมิปัญญา (wisdom) ติดตัวที่ทำให้เขาเป็นที่ยอมรับนับถือในชุมชน

ประเด็นเรื่องความเชื่อมั่น (trust) เป็นสิ่งที่ผู้เชี่ยวชาญประสบ เพราะความเชื่อมั่นไม่ได้เกิดจากความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ แต่คนจะเชื่อมั่นผู้เชี่ยวชาญเนื่องจาก ความรู้ความสามารถ ธรรมชาติของความเชื่อมั่นในเงื่อนไขสังคมยุคสมัยใหม่ เป็นปัญหาโดยเฉพาะหากเรามองว่าความเชื่อมั่นคือระบบที่เป็นนามธรรม ระบบความเชื่อมั่นตามจารีตประเพณีจะอยู่ที่กำพังกั้นกล่าวคือคนจะเชื่อผู้ปกป้องรักษา แม้ว่าจะไม่เคยรู้ว่าสิ่งที่พวกเขาเชื่อมั่นคืออะไร ส่วนในสังคมสมัยใหม่ความเชื่อมั่นยิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวันเพราะจะส่งผลต่อกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง เช่น ในระบบเศรษฐกิจ กิตเดนส์เห็นว่าความเชื่อมั่นในระบบที่เป็นนามธรรมผูกโยงกับรูปแบบร่วมของชีวิตประจำวัน ซึ่งหากความเชื่อมั่นถูกลั่นคลอนก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในสังคมสมัยใหม่จะมีความรู้สึกพื้นฐานในระบบเชิงสถาบันต่างจากประเพณีขึ้นอยู่กับความเปราะบางของความเชื่อมั่น คุณลักษณะที่มีลักษณะบีบบังคับของสังคมสมัยใหม่จะยังคงซ่อนอยู่อย่างเข้มข้นโดยเฉพาะเมื่อมันมีวิทยาศาสตร์หนุนหลัง ซึ่งกิตเดนส์มองว่าลักษณะบีบบังคับ (compulsiveness) ดังกล่าวเป็นลักษณะของความเชื่อมั่นที่ถูกแช่แข็ง เป็นข้อผูกมัดที่ไม่มีตัวตน แต่เป็นอมตะในตัวเอง โลกที่มีลักษณะของระบบนามธรรมจะเรียกร้องให้คนมีเข้าไปพัวพันกับชีวิตประจำวันที่หลากหลาย เมื่อมีทางเลือกที่หลากหลายก็จะมี

การลงทุนในความเชื่อมั่น เมื่อทางเลือกเหล่านั้นถูกควบคุมโดยแรงกดดันต่าง ๆ ความเชื่อมั่นก็จะกลายเป็นแค่ความเร่งด่วนที่ต้องกระทำซ้ำ ด้วยความที่เป็นระบบนามธรรมความเชื่อมั่นที่ถูกแช่แข็งดังกล่าวจะสกัดกั้นไม่ให้มีการพัวพันอีกครั้ง โดยเข้าครอบครองเนื้อหาของวิถีชีวิตประจำวัน

นอกจากเรื่องการทำซ้ำในเชิงบีบบังคับ การสูญเสียและจัดสรรใหม่ ทำให้เห็นภาพตรงข้ามกับระเบียบสังคมแบบจารีตประเพณีอย่างชัดเจน คุณสมบัติของประเพณีที่ยากจะเข้าใจไม่ใช่เรื่องการสื่อสารระหว่างผู้ปกป้องรักษากับผู้อื่น แต่เป็นเรื่องความจริงที่มีสูตรสำเร็จที่ทำให้ผู้ปกป้องรักษานี้ต่างจากคนธรรมดาทั่วไป ความรู้ของผู้เชี่ยวชาญเปิดกว้างสำหรับการอบรมเมื่อเวลาและทรัพยากรพร้อมและการแพร่หลายของการสะท้อนคิดเชิงสถาบันก็คือทฤษฎี แนวคิด และข้อค้นพบต่าง ๆ ได้ถูกถ่ายทอดต่อเนื่องไปยังคนทั่วไป การจัดสรรความรู้ ความเชี่ยวชาญใหม่(ในขณะที่ยังไม่เกิดรูปแบบของการบีบบังคับ)เป็นเงื่อนไขของ “ความน่าเชื่อถือ” (authenticity) ในชีวิตประจำวัน

ประเพณีในยุคสมัยใหม่ (Tradition in modernity)

แม้ว่าโลกยุคสมัยใหม่อาจจะทำให้ประเพณีบางอย่างสูญสลายไป แต่การผสมผสานระหว่างประเพณีและความเป็นสมัยใหม่เป็นสิ่งที่สำคัญมากในการพัฒนาสังคมให้เป็นสมัยใหม่ตอนต้นเรามากจะคำนวณความเสี่ยงที่เกิดจากปัจจัยภายนอก(ซึ่งเราควบคุมไม่ได้) ยุคสมัยใหม่ตอนต้นได้สิ้นสุดลงพร้อมกับการเป็นยุคที่มีความเป็นสมัยใหม่สูง ซึ่ง Ulrich Beck เรียกว่า กระบวนการทำให้เป็นสมัยใหม่ที่มีความสะท้อนย้อนแย้ง (Reflexive modernization) ดังนั้น จารีตประเพณีในสมัยใหม่จึงมีคุณลักษณะที่แตกต่างกัน อารยธรรมก่อนสมัยใหม่ที่ก้าวหน้าที่สุดยังคงรูปแบบของจารีตประเพณีไว้และได้รับการยอมรับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าหากเทียบกับประเพณีในยุคสมัยใหม่

ในอารยธรรมก่อนสมัยใหม่ กิจกรรมจากศูนย์กลางทางการเมืองไม่เคยแทรกซึมวิถีชีวิตประจำวันของคนท้องถิ่นได้อย่างสมบูรณ์ อารยธรรมตามแบบจารีตประเพณีมีลักษณะถูกแบ่งเป็นส่วน ๆ และมีรูปแบบของทวีลักษณ์ ประเพณีที่ได้รับการยอมรับนับถือในหมู่ชนมักจะเชื่อมโยงกับเหตุผลทางศาสนาซึ่งเป็นกระบวนการของการดำรงอยู่ของคัมภีร์ทางศาสนาด้วย กระบวนการทำให้เป็นเรื่องหลักเหตุและผลมักจะอยู่ตรงข้ามกับหลักความเชื่อทางศาสนาแต่ในขณะเดียวกันก็ทำให้

หลักศาสนาเฉพาะบางอย่างยังคงอยู่อย่างยาวนาน ดังนั้น เราจะเห็นได้ว่า จารีต ประเพณีในสังคมมีลักษณะเก่าแก่ยาวนานจนได้รับการยอมรับหรือวางรากฐาน อย่างเหนียวแน่นในแง่ของการเป็นบางอย่างที่มีอำนาจซึ่งพิสูจน์ไม่ได้

เนื่องจากคุณลักษณะเชิงโครงสร้างของจารีตประเพณีคือการดำรงสังคม ท้องถิ่นให้อยู่รอดปลอดภัย ในบางท้องถิ่นจึงยังคงสังคมที่ยังคงมีการถ่ายทอด ประเพณีจากรุ่นสู่รุ่นโดยการเล่าแบบปากต่อปากซึ่งทำให้เกิดวัฒนธรรมที่หลากหลาย และยังคงห่างจากการเป็นระบบที่มีหลักเหตุผล แต่เมื่อศาสนาเข้ามาในสังคม พร้อมกับกระบวนการทำให้เป็นเหตุผลผ่านคัมภีร์ทางศาสนาต่างๆ ก็ทำให้เกิดการสร้างบริบททางสังคมใหม่เหมือนกับที่เวเบอร์กล่าวไว้

รัฐชาติและทุนนิยมได้ผานกำลังกันในสังคมยุคสมัยใหม่เสมือนเป็น ตัวบรรจุนำขนาดมหึมาไว้ การพัฒนากลไกการตรวจสอบในโลกสมัยใหม่จะ ทำให้เกิดการบูรณาการทางสังคมข้ามเวลาและพื้นที่อย่างยิ่งยวดมากกว่าที่เคยมีมา ในอดีต ซึ่งต่างกับในสมัยใหม่ตอนต้นที่กลไกการตรวจตราสังคมขึ้นอยู่กับว่า ใครเป็นผู้มีอำนาจชอบธรรมตามกฎหมายในการตรวจสอบหรือปกครอง เช่น สิทธิของพระเจ้าเป็นเจ้าในการกุมอำนาจสูงสุด เป็นต้น ซึ่งกิดเดนสวีเคราะห้วาระบบ อำนาจของรัฐสมัยใหม่ตอนต้นได้เชื่อมมาจากการรับเอาการแบ่งอำนาจท้องถิ่น เป็นส่วนๆ การทำให้เกิดรัฐชาติและประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 19 และ 20 ทำให้ ชุมชนท้องถิ่นเริ่มแตกแยก การตรวจสอบอำนาจต่างๆ มาจากรัฐส่วนกลาง การเร่ง การพัฒนารัฐชาติจึงส่งผลให้ประชาชนทั่วไปถูกกระตุ้นให้เข้าร่วมระบบบูรณาการ สู่รัฐชาติโดยข้ามผ่านชุมชนท้องถิ่น การสะท้อนคิดเชิงสถาบันจึงเป็นศัตรูตัวฉกาจ ของจารีตประเพณี กล่าวคือ การเปลี่ยนถ่ายบริบทการกระทำของท้องถิ่นเปลี่ยนสู่อีกมือหนึ่งซึ่งมีระยะห่างในเชิงพื้นที่และเวลาที่เติบโตขึ้นเรื่อยๆ

เราไม่อาจมองการเปลี่ยนแปลงนี้อย่างง่าย ๆ สถาบันในยุคสมัยใหม่ ตอนต้นไม่ได้เชื่อมกับประเพณีดั้งเดิมเท่านั้น แต่ได้มีการสร้างสรรค์ประเพณีใหม่ ๆ ขึ้นด้วย ความจริงตามสูตรและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องต่างถูกสร้างขึ้นในบริบทใหม่ที่ สำคัญคือบริบทของรัฐชาติ ซึ่ง Hobsbawm อธิบายว่าประเพณีต่างๆ ที่เกิดขึ้น ในยุคศตวรรษที่ 19 ล้วนเป็นประเพณีประดิษฐ์ซึ่งสัมพันธ์กับการสร้างรัฐชาติ และเพิ่มจำนวนขึ้นในบริบทของสถาบันสมัยใหม่ตอนต้น วัตถุประสงค์ต่าง ๆ ล้วนถูกใช้ในขอบเขตของสมัยใหม่โดยเฉพาะเพื่อการควบคุมในเชิงอำนาจ อย่างไม่รู้ตัว ในทฤษฎีของกิดเดนส์ประเพณีทุกอย่างล้วนเป็นประเพณีประดิษฐ์

เราไม่สามารถจะระบุได้ว่าแบบใดคือเนื้อแท้ของประเพณี จารีตประเพณี จึงเป็นวิธีการว่าด้วยความเป็นจริงในอดีต ในสังคมที่มีการบันทึกประวัติศาสตร์ จึงอาจจะมีการสร้างความต่อเนื่องของเนื้อแท้ของประเพณีในอดีตที่เหมาะสมผ่านมุมมองทางประวัติศาสตร์

ความสัมพันธ์ระหว่างยุคสมัยใหม่ตอนต้นกับประเพณี มีดังนี้

ประการแรก จารีตประเพณีไม่ว่าจะเก่าหรือใหม่ต่างเป็นสิ่งสำคัญ ในยุคการพัฒนาสู่ความเป็นสมัยใหม่ในตอนต้นซึ่งแสดงให้เห็นข้อจำกัดในตัวแบบทางวิชาการของสังคมสมัยใหม่ กลไกการตรวจสอบต่าง ๆ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกผิดชอบชั่วดีที่ซับซ้อนมาจากข้างในคน แต่มาจากความรู้สึกว่าถูกบังคับหรือกังวลว่าจะถูกทำให้อาย

ประการที่สอง การทำวิทยาศาสตร์ให้เป็นเรื่องที่ถูกต้องทำให้การมองความจริงเป็นเรื่องที่มีสูตรตายตัว การต่อสู้ระหว่างศาสนากับวิทยาศาสตร์แสดงให้เห็นคุณลักษณะที่ตรงข้ามกันในเรื่อง 'อำนาจชอบธรรมที่ไม่ต้องถูกตั้งคำถาม' ผู้เชี่ยวชาญทั้งหลายจึงเป็นผู้ปกป้องรักษาและดึงเอารูปแบบที่เหมาะสมออกมาใช้เพื่อให้เกิดการยอมรับนับถือ

ประการที่สาม ลักษณะเชิงบีบบังคับของยุคสมัยใหม่ไม่ใช่สิ่งที่ซ่อนอยู่หรือไม่ต้องถูกต่อต้านทั้งหมด ซึ่งเราจะเห็นได้จากเรื่องล้อเลียนหรือมุขตลกต่าง ๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องศาสนา การเมือง หรือทุนนิยม

ประการที่สี่ ลักษณะเชิงบีบบังคับของยุคสมัยใหม่กำเนิดมาจากการแบ่งแยกทางเพศ หากมองในแง่มุมมองของทุนนิยมแล้วผู้หญิงดูเหมือนจะถูกกันออกจากระบบ แต่ผู้หญิงก็ได้รับการยอมรับมากขึ้นว่าเป็นคนที่มีคุณค่าในระบบการผลิตเช่นกัน ดังนั้นมุมมองต่อเรื่องผู้หญิงเปลี่ยนไปรวมถึงประเด็นการเป็นผู้ควบคุมในครอบครัวด้วย

ประการสุดท้าย จารีตประเพณีเป็นความต้องการของคนรุ่นหลังหรือคนที่กลายมาเป็นคนรุ่นหลังเพื่อให้เกิดอัตลักษณ์ส่วนตัวและส่วนรวม การเติบโตอย่างเต็มที่ของสถาบันสมัยใหม่ได้ละทิ้งการทำให้อัตลักษณ์ยั่งยืนซึ่งเป็นปัญหาพื้นฐานที่แก้ไขด้วยการทำประเพณีให้เป็นเรื่องชอบธรรม เช่น การทำให้เกิดความรู้สึกเป็นชุมชนของกลุ่มชนชั้นกรรมกรด้วยการสร้างประเพณีขึ้นมาใหม่ซึ่งทำให้เกิดชาตินิยมในระดับรัฐด้วย

โลกาภิวัตน์และการอพยพโยกย้ายของจารีตประเพณี (Globalization and the evacuation of tradition)

ช่วงเวลาแห่ง “กระบวนการทำให้เป็นสมัยใหม่ที่มีลักษณะสะท้อนย้อนแย้ง” ทำให้เกิดการสร้างสรรค์ระหว่างจารีตประเพณีและยุคสมัยใหม่ซึ่งเป็นกระบวนการของโลกาภิวัตน์และการโยกย้ายถ่ายโอนบริบทปฏิบัติการตามแบบประเพณี โลกาภิวัตน์ไม่ใช่กระบวนการที่มีลักษณะเป็นจริงนอกรายแต่เป็นสิ่งที่มีความอยู่จริงกับตัวเรา ไม่ได้เป็นเพียงปรากฏการณ์ของระบบโลก แต่เชื่อมโยงกับบริบทของท้องถิ่นที่ส่งผลต่อแง่มุมของชีวิตประจำวัน ซึ่งความสัมพันธ์ส่วนตัวของเราอาจเกิดจากอิทธิพลระดับโลก

ความเชื่อมโยงของจารีตประเพณีกับโลกาภิวัตน์คือการถอดถอนผลของระบบนามธรรมซึ่งมีความสลับซับซ้อนและเชื่อมกับคุณลักษณะของสังคมสมัยใหม่ที่มีหลายทิศทาง ประเพณีคือการจัดการเวลาและพื้นที่โดยมีโลกาภิวัตน์เป็นตัวดำเนินการให้แต่ละอันส่งผลถึงกัน เมื่อประเพณีควบคุมพื้นที่ผ่านการควบคุมเวลา โลกาภิวัตน์เสมือนเป็นร่องห่างไกลที่มีอำนาจเหนือปัจจุบันอย่างไม่มีตัวตน ไม่ได้เกิดจากการตะกอนที่สั่งสมมาเป็นเวลานานแต่เกิดจากการสร้างพื้นที่ขึ้นมาใหม่ เราจะเข้าใจการเริ่มต้นกระบวนการโลกาภิวัตน์ได้ง่ายจากการมองการขยายอิทธิพลของตะวันตก แต่การทำความเข้าใจโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันกระบวนการดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงผลกระทบจากการครอบงำของตะวันตกเท่านั้น แต่มีปฏิสัมพันธ์ในสองทางเสมอ เราจึงไม่ควรจะสับสนในการทำความเข้าใจโลกาภิวัตน์ด้วยแบบเดิมที่เคยมีมา

จะเห็นว่าในปัจจุบันยังมีประเทศหรือดินแดนเล็กๆ ที่มีวัฒนธรรมและเชื้อชาติต่างจากดินแดนอื่นที่ห้อมล้อมยังคงยึดสังคมแบบจารีตประเพณีอย่างเข้มข้น และยังมีอีกหลายพื้นที่ที่ความผูกพันภายในท้องถิ่นมีความเข้มแข็งแม้ว่าจะกำลังอยู่ในบริบทของการพัฒนาอุตสาหกรรม อีกทั้งในระยะหลายปีมานี้โลกได้รับผลกระทบจากการพัฒนาระบบสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งเปลี่ยนไปในทิศทางสุดขีดจากนี้ไป สังคมหลังจารีตประเพณีจึงมีลักษณะเป็นสังคมโลกแห่งแรก เป็นสังคมที่ไม่มีใครเป็นคนนอกซึ่งจารีตประเพณีดั้งเดิมไม่อาจจะเลี่ยงความสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือแม้แต่ทางเลือกในการดำรงชีวิตได้ เป็นโลกที่คนอื่นต้องไม่ถูกมองว่าเป็นคนที่ไม่มีความหมายอะไร แต่คนนอกสามารถที่จะโต้แย้งและสอบถามโลกดังกล่าวร่วมกันได้

กิตเตนส์อธิบายวิวัฒนาการการศึกษาสังคมของนักมานุษยวิทยา เพื่อให้เห็นว่ามานุษยวิทยาในปัจจุบันเป็นสาขาวิชาในสังคมสมัยใหม่ที่มีลักษณะสะท้อนคิด และทำให้ไม่มีความแตกต่างจากสังคมวิทยา หลายวัฒนธรรมมีการฟื้นฟูประเพณีดั้งเดิมด้วยการอ้างอิงจากงานทางมานุษยวิทยาที่ถูกบันทึกไว้ทั้งจากการวิจัยและบันทึกส่วนตัว เขาเห็นว่าการมองกระบวนการที่ทำให้เกิดการสลายตัวของจารีตประเพณีสามารถมองได้คร่าว ๆ จากประวัติศาสตร์วิธีวิทยาทางมานุษยวิทยา ซึ่งแบ่งออกเป็นสามระยะ

ในระยะแรก คือการจำแนกคนนอกออกเป็นหมวดหมู่ (taxonomy) ซึ่งมาจากการเดินทางแล่นเรือรอบโลกเพื่อเสาะหาคนนอกสังคม มานุษยวิทยาว่าด้วยการจำแนกหมวดหมู่มักจะเป็นเรื่องวิวัฒนาการซึ่งมอง ‘คนอื่น’ เป็นสิ่งที่ต้องสืบเสาะสอบสวน คุณลักษณะของประเพณีอื่นคือแหล่งของผลประโยชน์ที่ต้องตาต่อใจ ความงงงวย และการกล่าวถึงความกังวลอย่างกว้าง ๆ ความแปลกแตกต่างของประเพณีที่ไม่ใช่ตะวันตกเป็นสิ่งที่ควบคู่กับรูปแบบของธรรมชาติอย่างแท้จริง

ระยะที่สอง เกิดขึ้นเมื่อมานุษยวิทยาค้นพบภูมิปัญญาของวัฒนธรรมและประเพณีอื่น คนอื่น (other) ได้รับการยอมรับว่าเป็น “พวกเรา” (us) แม้ว่าจะอาศัยในที่ต่างกัน การตระหนักถึงศักยภาพและความเท่าเทียมกันได้มาบรรจบกันกลายเป็นการก่อเกิดของแนวคิดหน้าที่นิยมซึ่งตระหนักถึงเนื้อแท้ของประเพณีอื่น แต่กลับเชื่อมประเพณีอื่นแคภายในตัวมันเองราวกับว่าเป็นภาพรวมทางวัฒนธรรมที่ตั้งมั่นอยู่ การรวมจารีตประเพณีเป็นหนึ่งจึงได้รับการยอมรับ แต่การหาความรู้ในลักษณะความสัมพันธ์เชิงสนทนาที่เกิดขึ้นกลับเป็นการเข้าใจลักษณะที่แยกกันของคนที่แปลกไปจากตน ผลงานทางมานุษยวิทยาเป็นงานที่ทำการศึกษาคนอื่น และเป็นเหมือนผู้เข้าไปช่วยลำดับเหตุการณ์สำคัญในสังคมนั้น ๆ และเป็นผู้บันทึกเหตุการณ์สำคัญในช่วงเวลาต่างๆ ที่เราไม่สามารถจดจำได้ทั้งหมด งานบางอย่างมีความเป็นส่วนตัวมาก เช่น ในบันทึกส่วนตัวซึ่งนักวิจัยจะสะท้อนความคิดเห็นของตนอย่างตรงไปตรงมาต่างจากรายงานศึกษาที่เขาแนะนำเสนอ เช่น สิ่งสะท้อนในสมุดบันทึกของ Malinowski ซึ่งได้รับการตีพิมพ์หลังจากที่เขาเสียชีวิต

ระยะที่สาม งานของมานุษยวิทยาในปัจจุบันเป็นงานที่แปลกใหม่ มีรูปแบบการเขียนงานแบบนวนิยายมากกว่าการเขียนงานวิชาการ และเน้นการเขียนลักษณะอัตชีวประวัติในแบบพรรณนา การฟื้นคืนของรูปแบบการพรรณานี้

เป็นการนำเอาความคิดแบบโครงสร้างนิยมมาไว้ข้างในความคิด “การไม่มีอยู่ของผู้ประพันธ์” ในงานเขียนทางมานุษยวิทยาที่มีอยู่ไม่ใช่การสะท้อนความจริงที่ปล่อยให้ตัวบทเป็นผู้กล่าวอ้างความจริงด้วยตัวมันเอง (ซึ่งเป็นงานแนวโพสต์โมเดิร์นที่มองว่าผู้ประพันธ์ไม่มีความหมายเท่ากับตัวบทที่สร้างขึ้น) ในทางตรงกันข้าม ผู้ประพันธ์ไม่มีอยู่เพราะว่างานศึกษาของผู้ประพันธ์นั้นๆ ไม่ได้เชื่อมโยงอย่างมีตรรกะเชิงสนทนากับวัฒนธรรมอื่นอย่างแท้จริง

กิตเดนส์ซึ่งร่วมงานของ Nigel Barley ที่เข้าไปทำการศึกษาวิชัยในอินโดนีเซีย เขาเห็นว่าบาร์ลีย์มีลักษณะของคนที่ช่างคุยอย่างชาญฉลาดและไม่ใช่เป็นการพร้อมกับความตระหนักถึงผลกระทบของคนนอกที่ส่งผลต่อครอบครัวที่เขาอาศัย ซึ่งมีความแตกต่างกับมานุษยวิทยาอโธด็อกซ์อย่างเห็นได้ชัดสิ่งที่บาร์ลีย์ค้นพบคือเขาไม่ได้ตามรอยนักท่องเที่ยวหรือพบเห็นอะไรโดยบังเอิญตามรอยนักมานุษยวิทยาดั้งเดิม วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเป็นภาพและข้อมูลที่ได้อาจมาจากทั้งสังคมระดับชาติและโลกที่กว้างใหญ่ควบคู่กันด้วย บาร์ลีย์ไม่เพียงแต่ศึกษาวัฒนธรรมสังคมนั้นเท่านั้น แต่เขายังนำคนในสังคมนั้นไปศึกษาเรียนรู้สังคมอื่นด้วยการพาไปจัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมของตนในลอนดอนอีกด้วย ซึ่งคนเหล่านี้ก็ได้นำสิ่งที่เขาได้รับสะท้อนกลับมาสู่การดำเนินชีวิตของตนเองอีกด้วย

ในระเบียบสังคมหลังจารีตประเพณี เรามองข้อมูลต่างๆ จากการสนทนาของมนุษย์ที่รอบรู้เรื่องโลกในฐานะที่เป็นความเป็นไปได้มากกว่าความจริงที่พร้อมจะโอบรับ ระเบียบสังคมดังกล่าวเป็นการดำเนินบทบาทของจารีตประเพณีให้มีความต่อเนื่อง ซึ่งมันก็จะอาจจะมาพร้อมกับความรุนแรงได้ด้วย

การรื้อสร้างประเพณี (Detraditionalization)

ในระเบียบสังคมยุคหลังจารีตประเพณี จารีตประเพณีไม่ได้ตายไปจากชีวิตทางสังคมของมนุษย์ ไม่ว่ามันจะทำให้เป็นสมัยใหม่มากแค่ไหนก็ตาม ในบางแห่งจารีตประเพณีก็กลับได้รับการยกย่องด้วยซ้ำไป ไม่ว่าจะเก่าหรือใหม่ จารีตประเพณีจะคงอยู่ในกรอบใดกรอบหนึ่งเสมอ

จารีตประเพณีจะถูกเชื่อมต่อและปกป้องหรือถูกอธิบายในแง่ของการมีคุณค่าท่ามกลางพหุคุณค่าที่ถูกหยิบยกขึ้นมาแข่งขันทางคุณค่ากัน แต่ละประเพณีจะถูกปกป้องในทิศทางที่ต่างกัน การเปลี่ยนแปลงในทางอ้อมไม่จำเป็นจะต้อง

ทำให้เข้ากับความจริงตามสูตร หากเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่จะก่อให้เกิดความรุนแรงจะมีการพูดคุยเพื่อรับมือการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ไม่เช่นนั้นจารีตประเพณีต่างๆ จะเป็นเหมือนลัทธิหลักการดั้งเดิมนิยม (Fundamentalism) ซึ่งมันมีกลุ่มเหล่านี้อยู่แล้วโดยเฉพาะในโลกยุคใหม่ที่เกิดความแพร่หลายต่อการตั้งข้อสงสัยต่อการสูญสลายของจารีตประเพณี ลัทธิดังกล่าวเป็นเหมือนกลุ่มที่เป็นผู้ยืนยันความจริงตามสูตรสำเร็จต่างๆ โดยที่ไม่ได้มองถึงผลที่ตามมา

กิตเตนส์อธิบายความเชื่อมโยงของประเพณีและรูปแบบกึ่งจารีตประเพณีในสังคมหลังจารีตประเพณี ด้วยการเชื่อมโยงให้ผู้อ่านเห็นพ้องว่าการอธิบายความเชื่อมโยงของประเพณีต่างๆ ที่ผ่านมามีแตกต่างกันและควรจัดระบบออกเป็นส่วนๆ โดยเฉพาะการเผชิญหน้าโดยตรงกับสิ่งที่กลุ่มหลังสมัยใหม่กล่าวอ้าง

ในปัจจุบัน การทำลายชุมชนท้องถิ่นท่ามกลางสังคมที่พัฒนาแล้วได้ไปถึงจุดไกลสุด จารีตประเพณีของชุมชนขนาดเล็กที่อยู่รอดหรือได้รับการสร้างขึ้นใหม่ท่ามกลางการพัฒนาสังคมสู่ความเป็นสมัยใหม่นั้นได้ยอมตามพลังขับเคลื่อนของการถ่ายถอนทางวัฒนธรรม (evacuation) ไม่มีการแบ่งว่าวัฒนธรรมของใครยิ่งใหญ่หรือมีอารยธรรมมากกว่ากัน แม้ว่าจะยังมีการแบ่งวัฒนธรรมของชนชั้นสูงและชนชั้นต่ำในสังคมซึ่งเชื่อมโยงกับการแบ่งชนชั้นที่ต่อเนื่องมาจากอดีต แต่กิตเตนส์เห็นว่าการแบ่งแยกวัฒนธรรมดังกล่าวเป็นการเชื่อมโยงกับจารีตประเพณีซึ่งไม่สำคัญนักตามที่เขานิยาม

การสูญสลายของจารีตประเพณีของชุมชนท้องถิ่นดังที่เคยเป็นมา ไม่ใช่การสูญสลายชีวิตท้องถิ่นหรือปฏิบัติการในแบบท้องถิ่น ใดๆ ก็ดี ท้องที่ (place) จะถูกมองในฐานะที่เป็นพื้นที่ที่ห่างไกลจากอิทธิพลต่างๆ ที่จะใส่ไว้ในท้องถิ่น ดังนั้น ธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นที่ยังคงอยู่จะพยายามสร้างขึ้นใหม่ในความหมาย ไม่ก็กลายเป็นมรดกตกทอด (relic) หรือเป็นนิสัย (habit)

นิสัยอาจจะเป็นสิ่งที่เป็นการกระทำให้กลายเป็นกิจกรรมประจำวันซึ่งเป็นรูปแบบส่วนตัว นัยสำคัญในเชิงจิตวิทยาของกิจกรรมที่กระทำเป็นประจำไม่ใช่เรื่องที่มองข้าม เพราะเป็นความสำคัญพื้นฐานต่อความมั่นคงเชิงภววิทยาเนื่องจากทำให้เกิดการสร้างสื่อกลางในการทำให้ชีวิตเดินต่อไปท่ามกลางการกระทำที่หลากหลาย ในระเบียบหลังจารีตประเพณี เราจะซึมซับข้อมูลข่าวสารที่มาจากข้อมูลที่เป็นนามธรรมจนกลายเป็นนิสัยซึ่งมีทั้งที่ขัดแย้งกับเราด้วย เช่น บางคน

จะยึดติดกับการลดความอ้วนแม้ว่าจะถูกวิพากษ์วิจารณ์ทางการแพทย์อย่างรุนแรง แต่ไม่ว่าอย่างไรก็ตามแต่ละคนจะถูกผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าทางใดก็ตามหนึ่ง

นิสัยส่วนตัวเหล่านี้จะกลายมาเป็นเรื่องส่วนรวมเมื่อถูกสร้างด้วยกระบวนการทำให้เป็นสินค้าหรือเมื่อนิสัยเหล่านี้เป็นผลของการสะท้อนคิดเชิงสถาบัน ธรรมเนียมของท้องถิ่นเป็นนิสัยของส่วนรวมเมื่อมันเกิดจากอิทธิพลภายในท้องถิ่นนั้นโดยแท้ แต่จารีตประเพณีที่เป็นส่วนที่เหลือของปฏิบัติการทางประเพณีมักจะถูกถ่ายโอนไปยังรายการที่บางคนเรียกว่าพิพิธภัณฑ์มีชีวิต (Living museum) ซึ่งไม่ว่านิสัยเป็นเรื่องส่วนตัวหรือใกล้ชิดกับวัฒนธรรมท้องถิ่นเพียงใด นิสัยเหล่านี้จะสูญเสียความเชื่อมโยงกับความเป็นจริงตามสูตรของจารีตประเพณี เราจะเห็นคุณลักษณะที่เปราะบางของนิสัยได้จากพรมแดนบาง ๆ ที่แยกมันออกจากลักษณะนิสัยเชิงบิบบังคับ พลังที่บังคับให้เกิดความสนใจสามารถถ่ายโอนไปยังพิธีกรรมในลักษณะบิบบังคับ หรือในการหลงใหลอะไรบางอย่างคล้ายกับเป็นอาการประสาทดังที่ฟรอยด์เคยวิเคราะห์ไว้

สิ่งประดิษฐ์ทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีที่อยู่ในยุคหลังประเพณีมักจะถูกกลายเป็นมรดกตกทอด แม้ว่าเราจะมองมรดกตกทอดได้กว้างกว่าการเป็นแค่วัตถุ กิตเดนส์นิยามมรดกตกทอดว่าครอบคลุมถึงสิ่งที่อยู่ในพิพิธภัณฑ์มีชีวิต มรดกตกทอดไม่ได้หมายถึงแค่วัตถุหรือปฏิบัติการที่หลงเหลือจากประเพณีที่อ่อนแอหรือสูญสลายไปแล้ว แต่มรดกตกทอดเป็นสัญลักษณ์ที่เป็นเครื่องเตือนอดีตที่ผ่านมา มรดกตกทอดเป็นสัญลักษณ์ (signifier) ของอดีตที่ไม่ได้ปรุงแต่งหรืออย่างน้อยเป็นสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงกับปัจจุบันที่ไม่ได้มีส่วนแสดงอัตลักษณ์ของตน วัตถุที่เป็นมรดกตกทอดไม่จำเป็นจะต้องเชื่อมโยงกับพื้นที่ที่มันอยู่ แต่มันผลิตรูปสัญลักษณ์ที่สามารถมองเห็นได้เพื่อคนที่ต้องการเข้าไปเยี่ยมชมได้ทำการสำรวจ ประเด็นที่น่าสนใจก็คือมรดกตกทอดทั้งหลายจะมีความหมายก็คือมันเชื่อมโยงกับอดีตที่ล่มสลายไปแล้ว

การมาถึงของยุคสมัยใหม่ไม่ใช่การสะกดคำว่า การเสื่อมสลายของพิธีกรรมส่วนรวม เพราะพิธีกรรมเหล่านี้บางครั้งได้มีการรื้อฟื้นหรือประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่โดยย้อนไปนับร้อยหรือพันปี หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการเป็นประเพณีประดิษฐ์ในทัศนะของ Hobsbawm นั้นเอง กิตเดนส์นำเอาศัพท์คำว่า พิธีกรรมนิยม (ritualism) และกระบวนการสร้างพิธีกรรม (ritualization) ของความสัมพันธ์ทางสังคม ของ

Max Gluckman มาอธิบายเพิ่มเติม พิธีกรรมนิยมจะคงอยู่ต่อเมื่อกิจกรรมทางพิธีกรรมผูกกับความเชื่อทางไสยศาสตร์ หรือที่กิตเดนส์เรียกว่าความเป็นจริงตามสูตรสำเร็จ กระบวนการสร้างพิธีกรรมของสังคมก็คือการที่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมได้เข้ามากำหนดบทบาทของผู้คนในโอกาสการเฉลิมฉลองต่างๆ พิธีกรรมนิยมและจารีตประเพณีจะคงอยู่ต่อไปและกระทั่งรุ่งเรืองขึ้นไม่ว่าความจริงตามสูตรทำให้เกิดวิธีการสร้างความหมายของอดีตขึ้นที่ใดก็ตาม

จารีตประเพณีไม่ใช่แค่การเฉลิมฉลองอดีตที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้หรือการปกป้องสถานภาพปัจจุบัน แต่จารีตประเพณีผูกพันกับอำนาจ แต่ยังคงปกป้องไม่ให้เกิดสิ่งที่ไม่แน่นอน แม้ว่าจะมีคนได้ว่าความศักดิ์สิทธิ์เป็นแกนหลักของจารีตประเพณี เพราะมันปักฐานมาตั้งแต่การเชื่อมโยงกับอำนาจของพระเจ้าผู้เป็นเจ้า ซึ่งในแง่นี้พิธีกรรมทางการเมืองจะมีคุณลักษณะด้านศาสนาด้วย อย่างไรก็ตาม เราควรมองความเป็นจริงที่มีสูตรสำเร็จในฐานะที่เป็นทรัพย์สินที่เชื่อมกับความศักดิ์สิทธิ์ผ่านจารีตประเพณี ความจริงตามสูตรเป็นสิ่งที่ทำให้แง่มุมหลักต่อจารีตประเพณีที่เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้และรวมปัจจุบันกับอดีตให้เชื่อมโยงกัน อนุสาวรีย์จะกลายเป็นมรดกตกทอดก็ต่อเมื่อมีการโต้แย้งและตั้งความจริงตามสูตรสำเร็จและประเพณีก็จะกลับไปสู่สภาพของการเป็นธรรมเนียมหรือเป็นปกติวิสัย

ประเพณี วาทกรรม ความรุนแรง (Tradition, discourse, violence)

จารีตประเพณีเป็นวิถีทางของการตัดสินใจระหว่างคุณค่าที่แตกต่างและวิถีชีวิต โลกของสังคมแบบจารีตประเพณีเป็นหนึ่งในสังคมหลาย ๆ แห่งซึ่งมีลักษณะเป็นพหุวัฒนธรรมที่ได้รับเอารูปแบบของประเพณีและธรรมเนียมซึ่งมีความพิเศษในสิ่งที่พิเศษที่มีความหลากหลาย ส่วนสังคมหลังจารีตประเพณีเป็นสังคมที่อยู่ในโลกโลกาภิวัตน์และสะท้อนความรุนแรงในยุคโลกาภิวัตน์ที่เพิ่มขึ้นในพหุวัฒนธรรมที่มีระเบียบแบบหลังสมัยใหม่ ไม่ว่าประเพณีจะคงอยู่หรือสร้างใหม่ก็ตาม ประเพณีเหล่านี้จะไม่สะท้อนถึงอำนาจที่แยกส่วนที่ตรึงอยู่ที่แค่ศูนย์กลางอีกต่อไป

เมื่อยกระดับสู่การวิเคราะห์ เราจะเห็นว่ามีการปะทะระหว่างคุณค่าของส่วนตนและส่วนรวมที่มองได้ 4 วิธี คือ ผ่านการฝังตรึง (embedding) ของวัฒนธรรม การถอนตัว (disengagement) จากคนอื่นที่เป็นศัตรู วาทกรรม

หรือการสนทนา (*discourse* or *dialogue*) และการบีบบังคับหรือความรุนแรง (*coercion* or *violence*) เราจะพบทั้งสี่แบบนี้ในสภาพการณ์ของการกระทำในทุกวัฒนธรรม อย่างน้อยจากเบื้องลึกภายในที่ทำให้เป็นไปได้ อย่างไรก็ตาม ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลในแต่ละสังคมที่แตกต่างกัน ในสังคมที่ทั้งความเชื่อและปฏิบัติการที่เป็นอิทธิพลของจารีตประเพณีส่งผลต่อการกระทำของมนุษย์สูง สังคมเหล่านี้จะควบคุมความคิดที่อยู่นอกกติกาไว้ (เหมือนกับที่ต้องทำตามที่ผู้ปกครองรักษาบอก) อำนาจที่ฝังตรึงอยู่เป็นเหมือนแหล่งที่อยู่ขนาดใหญ่และถูกปกปิดไว้ซึ่งควบคุมรูปแบบการแบ่งแยกทางภูมิศาสตร์ การถอนตัวในที่นี่ไม่ใช่กระบวนการที่กำลังปฏิบัติการอยู่มากนักในฐานะที่เป็นผลของการจัดระเบียบของระบบก่อนสมัยใหม่ข้ามพื้นที่และเวลา แต่มันเชื่อมกับอุปสรรคที่กั้นขวางวิธีการสื่อสารที่ไม่ใช่ของท้องถิ่นด้วยการเกิดขึ้นของยุคสมัยใหม่ โดยเฉพาะการเร่งเร้าของกระบวนการโลกาภิวัตน์ สภาพการณ์ของสังคมนี้ถูกกีดกันร่อนมากน้อยต่างกัน จารีตประเพณีถูกใช้ในการอธิบายและแสดงตัวตนในวิธีการต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว กล่าวโดยสรุป *ประเพณีจะคงอยู่ตราบเท่าที่มันถูกใช้ในการใช้อธิบายเพื่อทำอะไรบางอย่างได้* และถูกเตรียมพร้อมเพื่อให้เกิดการสนทนากับประเพณีอื่นและยังทำให้เกิดวิธีการกระทำบางอย่างอื่นๆ อีก การถอนตัวจึงอาจเกิดขึ้นได้ในบางบริบท ซึ่งบางครั้งจะทำให้มีข้อจำกัดมากขึ้นเรื่อยๆ กิตเดนม์สกีกล่าวอย่างของการใช้ชีวิตว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเชิงโครงสร้างทำให้ความสัมพันธ์หญิงชายเปลี่ยนไป และเกิดการตั้งคำถามต่ออัตลักษณ์ตัวตนของหญิงชาย เราจะพบว่าในสังคมจะมีคู่อริมากขึ้น การหย่าหรือถอนความสัมพันธ์เป็นสิ่งที่ระงับความรุนแรงภายในครอบครัวหรือเป็นทางออกหนึ่งของการแก้ไขปัญหาแทนที่จะต้องทนอยู่กับความกดดันในครอบครัว เป็นต้น

ความสัมพันธ์ส่วนตัวและวิถีชีวิตประจำวันได้รับผลจากระเบียบโลกในทุกๆ ระดับที่เชื่อมโยงกัน การปะทะของวัฒนธรรมอาจจะทำให้เกิดทั้งความรุนแรงและการसानเสวนา กิตเดนม์สกีเรียกว่า “ประชาธิปไตยของการसानเสวนา” ที่ตระหนักถึงความจริงของวัฒนธรรมอื่น ซึ่งทำให้เกิดการรับฟัง การอภิปราย และการสร้างความเข้าใจร่วมกัน อันเป็นหนทางที่จะลดความรุนแรงหากการถอนตัวออกจากความสัมพันธ์นั้นๆ ไม่เป็นทางเลือกที่ดี ซึ่งเป็นการสร้างสัดส่วนที่รับกันระหว่างความเป็นไปได้ของประชาธิปไตยที่มีในความรู้สึกในระดับของชีวิตส่วนตัวกับศักยภาพเพื่อการปกครองแบบประชาธิปไตยในระดับโลก

แม้ว่าสังคมหลังจารีตประเพณีดูจะเป็นจุดจบของจักรวาลทางสังคมของ การกระทำและประสบการณ์ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นจุดเริ่มต้นของจักรวาล ทางสังคมแบบใหม่ด้วย ซึ่งเป็นรูปแบบของสังคมระดับโลก (global society) ไม่ใช่สังคมโลกตามกายภาพ (world society) แต่ในฐานะที่เป็นพื้นที่ที่ไม่มีขอบเขต ซึ่งเป็นที่มีความผูกพันทางสังคมต้องสร้างขึ้นไม่ใช่เป็นมรดกตกทอดจากอดีต แม้ว่ามันจะเต็มไปด้วยปัญหาทั้งในระดับปัจเจกและส่วนรวมแต่มันก็ดูเหมือนว่าจะมีสิ่งที่ดีๆ ได้กลับมาเหมือนกัน สังคมดังกล่าวลดทอนอำนาจขอบธรรม (authorities) แต่ทำให้เกิดการรวมศูนย์ของโอกาสและปัญหาเพราะมันเป็นไปใน ทิศทางที่มีอิสระ การมองลักษณะการหลงตัวเองหรือปัจเจกนิยมเป็นแกนกลางของ สังคมหลังจารีตประเพณีเป็นความเข้าใจผิด แต่ควรมองสองลักษณะนี้ในแง่ของ ศักยภาพต่ออนาคต ในชีวิตความสัมพันธ์ การเปิดตัวเองต่อผู้อื่น เป็นเงื่อนไขของการ สร้างความสามัคคี ส่วนในแง่มุมระดับโลก แม้แต่การจับมือกันในแบบมิตร ก็เป็นการบ่งบอกถึงความพร้อมที่จะอภิปรายประเด็นต่างๆ ร่วมกัน

ศักยภาพและความเป็นจริงเป็นสองสิ่งที่ไปด้วยกันยาก ไม่ต้องพูดถึง การทำอะไรที่สุดขั้วซึ่งอาจจะทำให้เกิดความกังวล สังคมสร้างเค้าโครงของความ ไม่แน่นอนขนาดใหญ่อันมาแล้ว ตัวอย่างเช่น การทำให้ช่องว่างระหว่างคนรวยและ คนจนทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลกขยายกว้างขึ้น ดังนั้น จึงมีการเรียกร้อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบใหม่ที่ไม่ใช่ในทิศทางเดิมที่ผ่านมา ไม่ต้องพูดถึง แนวคิดแบบหลังสมัยใหม่ แต่เราควรมองถึงความเป็นไปได้ของ “ประชาธิปไตย เชิงसानเสวนา” ที่ขยายความจากประชาธิปไตยของความรู้สึกในชีวิตส่วนตัว สู่อำนาจที่กายนอกของระเบียบโลก ในฐานะที่เป็นมนุษย์ในสังคมโลกคนหนึ่ง เราไม่ได้ถูกชี้ชะตาให้สร้างความแตกแยกที่แก้ไขไม่ได้และไม่ได้มุ่งสู่กรุงเหล็ก ดึงที่เวเบอร์กล่าว แม้ว่าลักษณะเชิงบิบบังคับจะเป็นตัวขวางการพัฒนาแบบ ชีวิตมนุษย์ที่เชื่อว่าเป็นผลจากความ เป็นจริงตามสูตรสำเร็จของจารีตประเพณีเพียง เล็กน้อย แต่การปกป้องจารีตประเพณีก็ยังคงแสดงบทบาทที่สำคัญอยู่

วิจารณ์บทความของกิดเดนส์

จากบทความข้างต้น จะเห็นวาทะของกิดเดนส์เป็นงานที่วิเคราะห์ในแนว Structuration Theory โดยเน้นความสำคัญของผู้กระทำการในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ โดยรับเอาแนวคิดที่หลากหลายทั้งจากสังคมวิทยา มานุษยวิทยา ปรัชญา มาผสมผสานและพัฒนาเพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จุดเด่นของงานชิ้นนี้คือการนำเสนอคุณลักษณะของสังคมสมัยใหม่และสมัยใหม่อย่างสุดขีด ผ่านการอธิบายความแตกต่างของสังคมประเพณีและหลังประเพณีที่เกิดขึ้นพร้อมกับการก้าวสู่สังคมสมัยใหม่ได้อย่างชัดเจนและอย่างน่าสนใจ

มุมมองที่กิดเดนส์เสนอคือการพยายามมองการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมในทางบวก ที่ผู้กระทำการสามารถที่จะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในทางสร้างสรรค์ได้ กิดเดนส์เห็นความสำคัญของจารีตประเพณียังคงมีอยู่ในฐานะที่เป็นตัวคานอำนาจกับสมัยใหม่ ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ได้เสนอว่าจะต้องอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิมที่ก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรง ซึ่งได้นำเสนอแนวคิดเรื่องการคำนึงถึงความเสี่ยง (Risk) และผลที่อาจเกิดขึ้นในการธรรมเนียมสมัยใหม่ กิดเดนส์ปฏิเสธการมองแบบสุดขีดตามแนวหลังสมัยใหม่ กล่าวคือ ควรมองการปรับประยุกต์จารีตประเพณีให้เหมาะสมตามยุคหรือการรื้อสร้างประเพณีในแต่ละบริบทนั่นเอง อย่างไรก็ตาม ในส่วนสุดท้ายของบทความกลับดูเหมือนว่าจะไม่มีน้ำหนักเหมือนส่วนอื่นๆ เพราะกิดเดนส์กลับหยาบยกประเด็นหญิงชายกับความรุนแรงโดยละเว้นที่จะพูดถึงประเด็นด้านศาสนา (ซึ่งอาจจะเป็นวิธีการเลี่ยงความขัดแย้งและการและพาดพิงศาสนาอื่นด้วยการให้ความยอมรับนับถือ และเน้นเรื่องการแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยการสานเสวนา [dialogue] แทน ก็เป็นได้) โดยในส่วนสุดท้ายนี้ กิดเดนส์ได้เชื่อมโยงประเด็นเกี่ยวกับประชาธิปไตยซึ่งเป็นผลงานในระบอบที่สามของผลงานเขาด้วย

Lash ได้ช่วยทบทวนและขำมุมมองของกิดเดนส์ในส่วนบทวิจารณ์ของหนังสือ โดยเฉพาะในเรื่องของผู้เชี่ยวชาญว่า มุมมองของกิดเดนส์เรื่อง “ความเชื่อมั่น” (trust) เป็นมุมมองที่เชื่อมกับมุมมองของ Beck ในเรื่องการทำให้สิ่งต่างๆ เป็นเรื่องที่ถูกกฎหมาย (legitimization) ด้วยการยอมรับความรับผิดชอบที่สถาบันหรือบุคคลต่างๆ ฟังมี ซึ่งกิดเดนส์นำเสนอเรื่องความเชื่อมั่นในระบบของความเชี่ยวชาญโดยมองความเชี่ยวชาญในฐานะเป็นผู้กระทำการไม่ใช่ผู้ถูกกระทำ ซึ่งในสถาบัน

ต่าง ๆ จะลงทุนในความเชื่อมั่นที่มาพร้อมกับหน้าที่และความรับผิดชอบซึ่งคนในสังคมมักจะถามถึงความชอบธรรมทางกฎหมายด้วย กิตเดนส์ได้แยกความแตกต่างระหว่างคุณลักษณะของจารีตประเพณีแบบเก่ากับใหม่โดยให้มองที่ความจริง (truth) โดยคนที่เป็นผู้ชำนาญการเฉพาะทางในระบบเก่าคือผู้ปกป้องรักษา เช่น พระหรือผู้วิเศษ และความจริงคือความจริงตามสูตร (Formulaic truth) ที่มีสูตรสำเร็จไว้แล้ว ส่วนในสังคมสมัยใหม่ผู้ชำนาญการเฉพาะทางคือผู้เชี่ยวชาญและความจริงคือสิ่งที่ถูกนำเสนอขึ้นมา¹⁵ จารีตประเพณีไม่ใช่เป็นเหมือนขนบธรรมเนียมแต่เป็นโครงสร้างที่เป็นนามธรรมที่เชื่อมโยงกับเนื้อหาด้านศีลธรรมไว้ โครงสร้างดังกล่าวรวมถึงความมีศีลธรรมและคุณลักษณะเฉพาะชั่วขณะหนึ่งไว้ จารีตประเพณีเชื่อมกับความทรงจำร่วมซึ่งเป็นการสร้างอดีตขึ้นมาใหม่เพื่อการจัดการอนาคต การเปลี่ยนผ่านของระบบความเชี่ยวชาญสู่พื้นที่สาธารณะทางการเมืองที่มีตรรกะในเชิงประชาธิปไตยว่าด้วยการสานเสวนาก็คือ การสะท้อนย้อนแย้งในเชิงสถาบันนั่นเอง

ข้อวิจารณ์ต่องานของกิตเดนส์ต่อประเด็นสังคมหลังจารีตประเพณีและยุคสมัยใหม่ มีทั้งที่สนับสนุนแนวความคิดและไม่เห็นด้วย โดยเฉพาะในแง่ของการมองโลกในแง่บวกซึ่งอาจจะเกินไป ตัวอย่างเช่น Loyal (2003: 124–128) แยกกิตเดนส์ในเรื่องข้อสันนิษฐานต่อการมองสังคมจารีตประเพณีโดยเฉพาะสังคมที่ไม่ใช่ตะวันตกว่าไม่มีความยืดหยุ่นและต่อการสะท้อนย้อนแย้งที่เพิ่มขึ้นในยุคสมัยใหม่ว่าเป็นการมองที่ง่ายและผิวเผิน Anthias (1999 อ้างถึงใน Loyal 2003: 127) เห็นว่าการพูดถึงตำแหน่งวิชาการที่มีความพิเศษเป็นการมองบนฐานของการทำให้เป็นสากลของนักคิดตะวันตก จึงทำให้กิตเดนส์ขาดคุณสมบัติของนักสังคมวิทยาที่มีลักษณะย้อนแย้ง (reflexive sociology)¹⁶ การมองของกิตเดนส์ในเรื่องมนุษย์ในฐานะผู้กระทำกรที่มีอิสระไม่ได้เริ่มจากการมองมนุษย์ในฐานะเป็นส่วนหนึ่ง

¹⁵ ในแง่นี้ ความคิดของกิตเดนส์ จึงเกี่ยวเนื่องกับ Hobsbawm (1983) อย่างยิ่ง เพราะประเพณีที่ถูกสร้างขึ้นในทศวรรษของ Hobsbawm หมายถึงแบบฉบับของการปฏิบัติชุดหนึ่ง โดยปกติจะอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่รู้จักไม่ทางตรงก็ทางอ้อม และพิธีกรรมหรือสัญลักษณ์บางอย่าง ซึ่งมักจะปลูกฝังคุณค่าและขนบธรรมเนียมบางอย่างด้วยการกระทำซ้ำ ซึ่งมีนัยว่ามันต้องมีความต่อเนื่องกับอดีตด้วย จริง ๆ แล้วถ้าเป็นไปได้ประเพณีเหล่านั้นมักต้องการสร้างความต่อเนื่องกับประวัติศาสตร์ในอดีตขึ้นมาให้ได้ เพราะนั่นหมายความว่าประเพณีนั้น ๆ จะเป็น “ของจริงแท้” แน่นนอน เพราะมีอยู่ในประวัติศาสตร์ของชาตินั้น ๆ มาก่อนด้วย อย่างไรก็ตามอย่างไรก็ดีประเพณีก็ไม่ต่อเนื่องกับอดีต แต่หากแตกหักกับอดีตด้วย (ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ 2542)

¹⁶ Bourdieu and Wacquant 1992

ของสังคม มนุษย์ไม่ได้เป็นอิสระจากการกระทำต่างๆ โดยง่าย แต่มีระดับในการกระทำซึ่งผูกติดกับเรื่องผลประโยชน์ทางสังคมหรือทางวัตถุด้วย ดังนั้นที่กิตเดนส์เห็นว่าสิ่งที่อยู่ในความคิดแบบ fundamentalism¹⁷ คือสิ่งที่ครอบงำมนุษย์เปลี่ยนแปลงไม่ได้หรือวิพากษ์ไม่ได้นั้น จึงเป็นไปในทางตรงกันข้าม นอกจากนี้สำหรับการมองเรื่องยุคสมัยใหม่ Loyal ยังเห็นว่าการวิเคราะห์สื่อที่สร้างข้อมูลต่างๆ ในยุคใหม่ในฐานะที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกระทำของมนุษย์¹⁸

Mestrovic (1998: 3-4) วิพากษ์งานส่วนใหญ่ของกิตเดนส์ในทางตรงข้ามอย่างสิ้นเชิง เขาตั้งข้อสงสัยต่อทฤษฎีของกิตเดนส์ในเรื่องประเพณีที่ถูกหรือสร้าง (ซึ่งเชื่อมกับแนวคิดประเพณีประดิษฐ์) และการให้ประชาธิปไตยต่อความรู้สึก แม้ว่าเขาจะเห็นด้วยว่ามันเกิดประเพณีแบบดังกล่าวในยุคใหม่ แต่เขาเรียกประเพณีดังกล่าวว่าเป็นประเพณีสังเคราะห์ (synthetic tradition) และเรียกอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้นว่าเป็นสิ่งที่สังเคราะห์ขึ้นเหมือนกัน เขาเห็นว่าการพัฒนาในสมัยใหม่นี้ นำมาสู่การตกเป็นทาสในรูปแบบใหม่ ไม่ใช่ที่กิตเดนส์เห็นว่าเป็นสิ่งที่นำพาการเมืองแบบประชาธิปไตยให้เคลื่อนไป และยังเห็นว่ากิตเดนส์ไม่ได้พิสูจน์ตรวจสอบหรือวิจัยให้เห็นว่าสิ่งที่เป็นอันตรายของประเพณีในยุคสมัยใหม่นั้นคืออะไรบ้าง

ผู้เขียนเห็นว่า หากกิตเดนส์มองทุกอย่างเป็นเรื่องแก้ไขได้ในแง่บวกจนเกินไปอาจจะทำให้เรามองหลุดประเด็นเรื่องการไม่สามารถกระทำการบางอย่างของมนุษย์ที่มีเงื่อนไขและข้อจำกัดในการดำรงชีวิตและการกระทำที่แตกต่างกัน การมองถึงภัยต่อการสูญสลายของจารีตประเพณีของสังคมหรือการอนุรักษ์ประเพณีโดยเฉพาะสังคมที่อยู่ระหว่างการพัฒนาหรือกึ่งสังคมสมัยใหม่ ต้องได้รับการคุ้มครองดูแลรักษาและการสานเสวนาอย่างเข้มข้น แต่ในขณะเดียวกัน ผู้เขียนก็เห็นว่าการมองประเด็นปัญหาสังคมในแง่บวกเป็นทางออกที่ดีในการอยู่ร่วมกันในสังคม กิตเดนส์ไม่ใช่ผู้รอบรู้ไปทุกเรื่อง เช่นเดียวกับนักสังคมวิทยาคนอื่น ๆ สังเกตว่าการกล่าวถึงประเด็นต่างๆ ในแง่บวกของกิตเดนส์ไม่ใช่การมองว่าทุกสิ่งสวยงาม ประเด็นเฉพาะ เช่น ทุกอย่างมีความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ จึงเป็นงานที่มีความสำคัญต่อการ

¹⁷ fundamentalism หมายถึงการพยายามบรรลุความต้องการด้วยความเชื่อที่ผูกติดกับนิสัย และมีความเป็นนามธรรมของมนุษย์ภายในขอบเขตของการกำหนดบริบทเชิงอำนาจทั้งในทางสังคมและวัตถุ

¹⁸ ดู Thopson 1995; Bourdieu 2000

ระแวดระวังสังคม งานเขียนของกิตเดินส์ไม่ใช่งานที่ขาดตอนแต่มีพัฒนาการทางความคิดที่สืบเนื่องกันโดยตลอด จะเห็นได้จากงาน *A Contemporary Critique of Historical Materialism* ซึ่งเป็นงานทางทฤษฎีตั้งแต่ปี 1981 ได้กล่าวถึงวิธีการมองในเรื่องความสัมพันธ์ของบุคคลและสังคมในยุคสมัยใหม่¹⁹ มาก่อนแล้ว แนวความคิดเรื่องจารีตประเพณีในยุคสมัยใหม่เป็นงานต่อเนื่องจากหนังสือเรื่อง *The Consequences of Modernity* (1990) และ *Modernity and Self-Identity* (1991) นอกจากนี้มีจุดยืนของการเป็นนักคิดแนวสมัยใหม่แล้ว กิตเดินส์ยังปฏิเสธแนวคิดแบบสังคมนิยมและเห็นว่างานเขียนของเขาเป็นแนวซ้ายใหม่ซึ่งเป็นแนวคิดหลังสังคมนิยมและเน้นนำเสนอแนวคิดประชาธิปไตยในฐานะเป็นทางเลือกของสังคม และเรียกร้องความร่วมมือในทุกภาคส่วนเพื่อให้สังคมหาทางออกจากภาวะวิกฤตต่างๆร่วมกัน²⁰

รายการอ้างอิง

- Bruce, Steve and Yearley, Steven. 2006. "Economic Traditionalism" in **The Sage Dictionary of Sociology**, p. 81. London: Sage Publication Ltd.
- Bryant, Christopher G. A and Jary, David. 2003. "Anthony Giddens" in **The Blackwell Companion to Major Contemporary Social Theorists**, Ritzer editor. United Kingdom: Blackwell Publishing Ltd. pp.247-273

¹⁹ กิตเดินส์พัฒนาแนวความคิดในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง "ปัจเจกบุคคล" กับ "สังคม" ซึ่งไม่ได้เป็นทั้งการบังคับหรือสมัครใจ แต่คือการ "รับเข้าไปไว้ภายใน" (internalization) ซึ่งเมื่อถึงจุดนี้อำนาจจึงกลายเป็นอะไรที่เกี่ยวข้องกับปัญหา เวลาและพื้นที่ หรือ time and space และนั่นนำไปสู่การนิยามอำนาจว่าเป็นกระบวนการของก้าวข้ามพ้นขีดจำกัดของเวลาและพื้นที่ ข้อเสนอของ Giddens ในเรื่องนี้ก็คือ ในยุคก่อนสมัยใหม่ สังคมจะมีพลังอย่างมาก ในการจำกัดให้ออกบุคคลอยู่ใต้กฎเกณฑ์ของประเพณีและระบบความหมายในแต่ละท้องถิ่น ขณะที่ภายใต้สภาวะสมัยใหม่นั้น ปัจเจกบุคคลมีช่องทางจะออกไปจากขีดจำกัดที่วางนี้ได้ง่ายดายและกว้างขวางมากขึ้น ซึ่งเมื่อถึงจุดนี้ ความคิดเรื่องโลกาภิวัตน์ และความเป็นปัจเจกบุคคล (globalization and individualization) ก็กลายเป็นอะไรที่มีความสำคัญขึ้นมา เพราะโลกาภิวัตน์จะสร้างระบบคุณค่า และชุดของปทัสถานอย่างตลาด, วิทยาศาสตร์, สิทธิมนุษยชน ฯลฯ ขึ้นมาแทนที่ประเพณีและระบบความหมายในแต่ละท้องถิ่นที่มีอยู่เดิม ส่วนรัฐชาติจะถูกแทรกแซงและรุกรานด้วยปัจจัยต่างๆ ที่อยู่เหนือการควบคุม สรรพโดยรวมแล้วก็คือยิ่งโลกเคลื่อนสู่สภาวะสมัยใหม่มากเท่าใด โครงสร้างที่มีลักษณะบังคับก็จะยิ่งอ่อนแอลงไปมากเท่านั้น และนั่นเท่ากับว่ามนุษย์จะมีเสรีภาพและทางเลือกในการดำเนินชีวิตที่มากขึ้นไปโดยปริยาย (ศิริโรตม์ คล้ามไพบูลย์ 2553)

²⁰ ดู ศิริโรตม์ คล้ามไพบูลย์. การเมืองแบบ "ทางเลือกสายที่ 3": วาทกรรมแบบหลังสังคมนิยม. [online] available at www.midnightuniv.org/miduuu/newpage7.htm

- Elliott, Anthony. 2003. “Anthony Giddens” in **Key Contemporary Social Theorists**, Anthony Elliott and Larry Ray, editor. United Kingdom: Blackwell Publishing, pp.135–140.
- Gauntlett, David. 2002. **Media, Gender and Identity: An Introduction**. Routledge, London and New York. Extracts available at www.theory.org.uk.
- Giddens, Anthony. 1990. **The Consequences of Modernity**. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, Anthony. 1991. **Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age**. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, Anthony. 1994. “Living in a Post-Traditional Society” in **Reflexive Modernization: Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order**. Cambridge: Polity Press.
- Hobsbawm, Eric and Terence Ranger (eds);. 1983. **The Invention of Tradition**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Loyal, Steven. 2003. **The Sociology of Anthony Giddens**. England: Pluto Press.
- Mestrovic, Stjepan G. 1998. **Anthony Giddens: The last modernist**. London: Routledge.
- Philip A. Mellor. 1993. Reflexive Traditions: Anthony Giddens, High Modernity, and the Contours of Contemporary Religiosity. **Religious Studies** Vol. 29, No. 1 (Mar., 1993), pp. 111–127.
- Stones, Rob. 2005. **Structuration Theory**. China: Palgrave McMillan.
- Ulrich Beck, Anthony Giddens, and Scott Lash. 1994. **Reflexive Modernization: Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order**. Cambridge: Polity Press.
- เชษฐา พวงหัตถ์. 2553. “ทฤษฎีสัจสังคมและการทำความเข้าใจสภาวะสมัยใหม่ของ แอนโทนี กิดเดนส์” ใน **ปรัชญาจารย์**. นครปฐม: ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. [พิมพ์เผยแพร่ซ้ำจากนิตยสารวิภาษา ปีที่ 2 ฉบับที่ 7, 16 ธันวาคม 2551–31 มกราคม 2552 หน้า 46–59 และ ปีที่ 2 ฉบับที่ 8, 1 กุมภาพันธ์ 2552–15 มีนาคม 2552 หน้า 47–58]

- ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. 2542. การประดิษฐ์สร้างประเพณี: ประวัติศาสตร์ของปัจจุบัน. **ศิลปวัฒนธรรม** 21, 11 (พฤศจิกายน 2542).
- สุภางศ์ จันทวานิช. 2552. ทฤษฎีสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คีโรตม์ คล้ามไพบูลย์. การเมืองแบบ “ทางเลือกสายที่ 3”: วาทกรรมแบบหลังสังคมนิยม. <http://www.midnightuniv.org/miduuu/newpage7.html> 19 ธันวาคม 2553.

หนังสืออ่านเพิ่มเติม

- Cohen, Ira. 2006. “agency and structure” in **Turner, Bryan S., editor.** The Cambridge Dictionary of Sociology. New York: The Cambridge University Press.
- Giddens, Anthony. 2002. “Tradition” in **Runaway World: How globalisation is reshaping our life.** London: Profile Books.
- Mestrovic, G.Stjepan. 1998. **Anthony Giddens: The last modernist.** London: Routledge.
- Seidman, Steven. 2003. “The Critical Sociology of Anthony Giddens and Pierre Bourdieu” in **Contested Knowledge: Social Theory Today,** 3rd editions. United Kingdom: Blackwell Publishing.
- Walliss, John. 2001. “The problem of tradition in the work of Anthony Giddens”. **Culture and Religion,** Volume 2, Number 1, 1 March 2001.
- เชษฐา พวงหัตถ์. 2547. “Structuration Theory ของ Anthony Giddens และการหาทางออกให้กับปัญหาทวิลักษณ์นิยมในสังคมวิทยา”. **วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร** 24, 2 (2547).
- เชษฐา พวงหัตถ์. 2548. **โครงสร้าง-ผู้กระทำการ.** กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา.
- เชษฐา พวงหัตถ์. 2551. “ทฤษฎีสังคมและการทำความเข้าใจสภาวะสมัยใหม่ของแอนโธนี กิดเด็นส์”. **วารสารร่มพญักษ์** 26, 1 (ตุลาคม 2550 – มกราคม 2551).